

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 27.

Lördagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade: Telegrafen har bringat oss underrättelse om att Englands konung i natt har slutat sina dagar. Jag är viss om, att jag gifver uttryck för hvad som i detta land kännes och tänkes, då jag säger, att det svenska folket lifligt och djupt deltagar i och beklagar den stora förlust, den stora sorg, som drabbat Englands folk genom bortgången af dess vördade, afhållne konung.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 68, i anledning af väckt motion om årliga understöd åt revisorn Justus Myhrmans änka och omyndiga barn;

nr 69, i anledning af väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehafvare för förlust vid bortförande af byggnader från det till statens järnvägar upplåtne området af kronans överloppsmark omkring Gellivare malmberg; och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln gjorda framställningar angående *dels* arfvode åt extra föredragande i civildepartementet, *dels* anvisande af medel för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel, och *dels* anställande af ytterligare en vaktmästare hos medicinalstyrelsen; bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 15 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin; och

Första Kammarens Prot. 1910. Nr 27.

nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907;

lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895, *dels ock* i anledning däraf väckta motioner; äfvensom

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, med anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m., *dels ock* väckta motioner i ämnet;

nr 2, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster; och

nr 3, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 163, med förslag till ecklesiastik boställsordning, *dels* väckt motion i ämnet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande nr 17.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta lag- och jordbruksutskottets den 4 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande, nr 1, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 50 med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan, till lag, innefattande bestämmelser angående grufvdrift å viss kronojord, samt till lag angående ändrad lydelse af 2 kap. 3 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, nr 51 med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord, nr 52 innefattande förslag till visst tillägg till de af 1908 års Riksdag antagna förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, och nr 53 angående utläggande af vissa statsgrufvefält, *dels* i anledning af berörda propositioner nr 50 och 51 inom Första kammaren väckta motioner, *dels ock* en inom Andra kammaren väckt motion, nr 153, om upphäfvande af inmutningsrätten till mineralfyndigheter och dess ersättande med ett koncessionssystem.

Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.

Punkten 1.

Utskottet hade till behandling förehaft, bland annat, Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan, till lag, innefattande bestämmelser angående grufvdrift å viss kronojord samt till lag angående ändrad lydelse af 2 kap. 3 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, nr 51 med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord, nr 52 innefattande förelag till visst tillägg till de af 1908 års Riksdag antagna

förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, och nr 53 angående utläggande af vissa statsgrufvefält.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*

Beträffande innehållet i förevarande propositioner hade utskottet anfört följande:

»Det i omförmälda proposition nr 50 innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan afser upphäfvande af rätten att å kronojord, som står under kronans omedelbara disposition eller upplåtits till begagnande under viss tid, inmuta mineral, som enligt gällande grufvestadga äro föremål för inmutning. Det likaledes i propositionen nr 50 intagna förslaget till lag, innefattande bestämmelser angående gruvsdrift å viss kronojord, samt det i propositionen nr 51 innefattade förslaget till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å samma jord innehålla de hufvudstadganden, som beträffande ifrågavarande jord skulle träda i stället för inmutningsrätten. Om sistnämnda i propositionen nr 51 innefattade bestämmelser skulle det enligt propositionen tillkomma Riksdagen att ensam besluta. Vidare skulle, på sätt i propositionen nr 53 föreslås, Riksdagen ensam besluta om utläggande af vissa statsgrufvefält, å hvilka, i den mån marken å dem utgöres af annan kronojord än sådan, som innehafves under ständig besittningsrätt eller är till boställe anslagen, allt arbete för undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter skulle vara enskilde förbjudet. Förutnämnda förslag hafva föranledt dels det i propositionen nr 50 intagna förslaget till lag om ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, dels ock propositionen nr 52 angående visst tillägg till de af Riksdagen antagna grunderna för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner. Slutligen skulle af Konungen i administrativ väg lämnas vissa föreskrifter angående ordningen för den ifrågavarande gruvsdriften, motsvarande sjätte kapitlet i gällande grufvestadga.»

(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande punkt på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande propositioner nr 50, 51, 52 och 53 icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Petersson: De författningsförslag, som nu föreligga till kammarens afgörande, äro frukten af ett mångårigt och ingående arbete inom justitiedepartementet på gruflagstiftningens område. De äro baserade på den uppfattningen, att vår svenska gruflagstiftning i stort sedt hvilat på en sund och riktig grund, och att därför någon ändring öfver hela linjen icke skulle vara erforderlig. Men det har stått klart för regeringen och likaså för kamrarna, att det var nödvändigt att åt kronan bereda ett skäligen inflytande på och en skäligen afgäld af den gruvsdrift, som äger rum på kronojord, hvilket kronan förut icke hade. Särskildt gällde detta malmtillgångarna på de stora järmmalmfälten i Norrbottens län.

Uppslaget till en lagstiftning i denna riktning gafs genom lagen den 20 oktober 1899, däri det bestämdes, att kronan hädanefter skall själf bibehålla jordägareandelen i de grufvor, som upptagas på kronojord; och denna jordägareandel skall, såsom herrarna veta, antingen

Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.

(Forts.)

utarrenderas, eller, om det icke kan ske, brukas af grufinnehafvaren mot en viss royalté. På 1890-talet framträdde såsom bekant åtskilliga missförhållanden i Norrland. Det blef en osund spekulation i mutsedlar och inmutningar, som föranledde ett kraftigt ingripande från statsmakternas sida. Detta skedde genom en provisorisk lagstiftning, som tillsvidare förbjöd inmutningsrätten å all kronojord inom Norrbottens län. Lagen härom utfärdades 1902 i juni; den har sedermera ar för år provisoriskt förnyats, och sedan år 1907 är detta förbud utsträckt att gälla äfven för Västerbottens och Jämtlands län.

Under den tid, som gått, har man alltjämt varit sysselsatt med att söka utfinna ett klokt och lämpligt sätt för ordnande af villkoren vid tillgodogörandet af malmfyndigheter å kronojord; däremot har det, såsom nämndt, icke varit fråga om någon omläggning af de principer, hvarpå lagstiftningen beträffande enskild jord hvilar. Hvad angår kronojord har det varit tvenne intressen, som skolat tillgodoses: det ena att kronan finge skäligt inflytande öfver och skälig afkomst af sina malmfyndigheter, såsom jag förut nämnt, och det andra, att den enskilda företagsamheten icke utestängdes från att inlåta sig på tillgodogörandet af malmfyndigheter å kronojord. Man måste ordna så, att eftersökandet och upptagandet af malmfyndigheter å kronojord icke utan vidare stoppades. Sådan verksamhet bör naturligtvis hälst vara den enskildes sak, och därför ville man ordna så, att det skulle erbjudas tillräcklig lockelse och vinstutsikt för att de skulle upptaga ett sådant arbete, som ju ofta är ganska riskabelt.

Efter ingående öfverläggningar och många förslag stannade man slutligen vid att lösa frågan på det sätt, att inmutningsrätten på kronojord skulle upphävas och att i dess ställe skulle sättas en annan ordning, hvars grundtankar väsentligen voro tre, den första att vissa områden skulle afsättas till statsgrufvefält, inom hvilka kronan ensamt ordnade grufdriften; den andra att rätt skulle gifvas åt enskilda att å kronojord i öfrigt bedriva grufdrift på så pass liberala villkor, att den enskilda verksamheten kunde vilja sysselsätta sig därmed, och den tredje att åt kronan förbehölls rätt att efter viss, skälig tid åter komma i besittning af den grufdrift, som kronan själf kunde vilja öfvertaga, naturligtvis då mot ersättning till innehafvaren för byggnader, anläggningar o. s. v.

Dessa förslag framlades i väsentligen samma form som nu för sistlidet års Riksdag, men skötos då undan på den grund, att förslaget om statsgrufvefält icke var så utarbetadt i fråga om faktiska detaljer — då hade nämligen inga sådana kartor, som nu finnas, blifvit framlagda — att det då kunde antagas. Jag vill dock nämna, att själfva den principiella förändringen af grufvestadgan antogs af Andra kamraren, men föll här. Mot förslaget i öfrigt gjordes endast en anmärkning, och den var, att royaltén icke var beräknad på lämpligaste sätt. Fjolårets förslag gjorde beräkningen efter bruttoinkomsten, men Riksdagen önskade få undersökt, om icke i stället en beräkning kunde uppställas, som anslöte sig till nettoinkomsten, och i detta afseende är förslaget i år omarbetadt; man har ansett sig kunna finna en utväg att beräkna royaltén på nettoinkomsten så beskaffad, att äfven om

den är förenad med åtskilliga brister, den i stort sedt skulle gifva ett nöjaktigt och tillfredsställande resultat.

Det må därför icke förundra, om jag hade väntat, att dessa förslag vid denna riksdag skulle röna ett välvilligt mottagande af utskottet och att de sedermera genom Riksdagens beslut skulle leda till något positivt resultat. Men på annat sätt ser det nu ut. Genom det föreliggande utskottsutlåtandet äro dessa förslag rifna i trasor, och den utsikt, som man kunde hafva att komma ur det provisorium, under hvilket vi lefvat i så många år, är undanskjuten till en säkerligen ganska aflägsen framtid. Utskottets ledamöter från denna kammare hafva i fråga om kronojord icke velat gå ens så långt som Kungl. Maj:t föreslagit, ehuru väl jag vågar påstå, att det kungliga förslaget är mycket försiktigt affattadt. Utskottets ledamöter från Andra kammaren vilja återigen lägga om hela grufslagstiftningen, icke allenast för kronojord, utan också för den enskilda jorden, lägga om den på helt nya grunder; och hvilka dessa grunder äro, framgår ganska klart af deras uttalande. Där är grufregalet öfver hela landet och koncessions-systemet klart angifvet såsom det mål, hvartill utvecklingen i detta hänseende bör leda.

Mellan dessa åskådningar ligger, mina herrar, en klyfta så djup och så vid, att det kommer att draga lång tid om, innan antingen meningarna kunna så enas, att ett för dem båda acceptabelt förslag kan komma fram, eller ock den ena meningen hinner så växa sig starkare, att den slår ihjäl den andra. Det lär ligga i öppen dag, att om ett förslag skulle komma fram på Riksdagens bord, som till punkt och pricka följde de välvilliga anvisningar, som utskottsmajoriteten har gifvit, skulle det förslaget vara dödfödt, och lika uppenbart är, att om här framkomme ett förslag, som vore grundadt på regale- och koncessionsystem, skulle denna kammare icke dröja länge, innan den sloge ihjäl det. Frågan har uppenbarligen kommit in i en återvändsgränd, hvarur jag för närvarande icke ser någon utgång. Jag beklagar detta och beklagar, att utskottet icke kunnat komma till något annat resultat än det rent negativa, som nu föreligger. Det är intet tvifvel om, att många enskildas berättigade intressen att tillgodogöra sig och landet en del af de tillgångar på kronans jord, som böra åt enskilda upplåtas — att många sådana intressen, säger jag, med otålighet afvaktat, att ett förslag kunde af Riksdagen antagas, som för dem öppnade möjlighet till grufdrift inom nu stängda områden.

Under sådana förhållanden är det naturligtvis realiter af ganska liten betydelse att inlåta sig på den motivering, som utskottet har anfört för sin afstyrkande hemställan, men då den i alla fall är framlagd såsom ett uttryck för denna kammares utskotts ledamöters ståndpunkt i frågan, så anser jag mig, af uppmärksamhet mot kammaren, icke böra alldeles underlåta att gå in på ett bemötande.

I fråga om denna motivering kan jag då säga, att den innehåller antingen skäl för afslag, som icke hålla streck, eller önsknings om en blifvande grufslagstiftnings innehåll, hvilka icke låta sig realiseras. Skälet för afslag å utskottets sida är, att dessa »grunder», denna ordning för tillgodogörande af malmfyndigheter å kronojord borde hafva framkommit i form af en lag och icke, såsom det kungl. förslaget

*Lagsförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gar m. m.*
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
tydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.

(Forts.)

innehåller, i form af grunder, som beslutas af Riksdagen enligt 77 § regeringsformen. Jag kunde förstå en sådan syn på tingen, om de, som uttalat den, intoge samma ståndpunkt som herr Lindhagen och hans meningsfränder, ty för dem är rätten till mineralier något, som icke ingår i jordägarerätten; för dem är det af vikt att hålla dessa bägge rättigheter så kraftigt skilda åt som möjligt och särskildt att få formen för upplåtelse af rätt till mineralier gjord till en annan än formen för upplåtelse af nyttjanderätt till jord. Hvarje sådan skillnad är ju alltid ett litet steg på vägen mot det mål, som hägrar för dem, mot grufvegalet. Men för dem, som anse, att mineralfyndigheter också äro en del af jorden och ingå i jordägarerätten — såsom herrarna veta står det kungl. förslaget på denna ståndpunkt — för dem tycker jag det borde ligga i öppen dag, att så snart inmutningsrätten upphäves, böra mineralier komma i samma rättsliga ställning som hvilken annan tillhörighet till fastigheten som helst. En upplåtelse af rätt att tillgodogöra sig mineralier är icke annat än upplåtelse af en nyttjanderätt, exempelvis en rätt af samma art som rätten att bryta marmor eller tillgodogöra sig svart granit, och såsom herrarna veta, har Riksdagen under åtskilliga år lämnat Kungl. Maj:t tillåtelse att upplåta sådana fyndigheter å kronojord. Sedan år 1908, tror jag, har hvarje Riksdag lämnat Kungl. Maj:t rätt att upplåta marmorfyndigheter, och sedan år 1909 har Riksdagen utsträckt samma rätt till andra icke inmutningsbara fyndigheter, men aldrig har det varit fråga om att härom göra en lag.

Den gamla inmutningsrätten hvilar, såsom herrarna veta, på historisk grund, och jag vill icke upptaga tiden med att ingå på dess utveckling, men denna rätt har grundlagt äganderätt till den grufva, som inmutats. Om denna inmutningsrätt nu faller bort och i stället kommer upplåtelse af nyttjanderätt, är detta naturligtvis något helt annat än den äganderätt, som förvärfvades genom inmutning; och de upplåtelser, som hädanefter skulle ske, blefve fullkomligt jämförliga med upplåtelse på arrende af kronodomäner eller af nyttjanderätt till statens vattenfall, men det har, såvidt jag vet, icke fallit någon in att påstå, att sådana upplåtelser skola regleras genom lag. På denna riksdags bord ligger ett förslag till grunder för upplåtande af vattenfall, hvilket icke heller har lags form.

Men utskottet har ett annat argument för sitt yrkande, att lags form skulle anlitas, och det argumentet skall väl vara ännu kraftigare. Det står på midten af sid. 19, där utskottet säger, att här uppkomma en mängd förhållanden mellan grufvornas bearbetare och tredje man, som måste ordnas genom lag. Ja visst! I denna del är jag fullkomligt öfverens med utskottet, men håller före, att dessa förhållanden till tredje man äro ordnade genom lag, enligt hvad förslaget innehåller. Den, som vill fördjupa sig i dessa frågor, ber jag få hänvisa till förra årets proposition. Man kan där se, att högsta domstolen, som hade ått granska förslaget, gjorde anmärkning mot åtskilliga förhållanden, som borde regleras i lags form och då icke voro tillgodosedda. Detta föranledde en genomgående undersökning angående alla de bestämmelser, som i sådant hänseende voro nödvändiga, och för denna undersökning finnes en redogörelse i justitieministernas yttrande till

stadsrådsprotokollet den 19 mars 1909. Resultatet blef, att det gruf- lagstiftningsförslag, som förelåg, kompletterades med tvenne lagförslag, som åtföljde förra årets proposition och äfven finnas bifogade denna proposition, med hvilka lagförslag Kungl. Maj:t ansåg de framställda krafven vara tillgodosedda. Om nu dessa lagbestämmelser böra stå på det ena stället eller det andra, om de böra utfärdas såsom en själfständig lag eller inarbetas i ett större lagstiftningsområde — ja, det är en lagteknisk fråga, hvarom man kan hafva olika mening, och det ena sättet kan måhända lika väl användas som det andra. Något sakligt skäl, på grund hvaraf en viss form skulle gifvas åt alltsammans, kan jag icke anse föreligga.

Men så säger utskottet till slut, nederst på pag. 19, att den lag- stiftning, som Kungl. Maj:t på detta sätt föreslagit, icke är fullständig. »Vissa andra förhållanden, som ha afseende å tredje man, synas, där de icke, såsom vid fråga om reglerande af nyttjanderättshafvares rätts- ställning, föranledt ytterligare särskild lagstiftning, icke hafva i de föreliggande förslagen vunnit behörigt beaktande», påstår utskottet och såsom exempel hänvisar det till 11 och 32 §§ grufstadgan. Om jag läser de båda paragraferna, ser jag att de handla om rätt till väg till grufva och om rätt till plats för kraftledning. För så vidt utskottet syftar på dessa båda saker, så kan jag icke förklara utskottets anmärk- ning annat än såsom beroende på ett förbiseende. Ty dessa båda för- hållanden äro reglerade genom gällande lag. Rätten att, i händelse af behof, få väg öfver annans mark, är reglerad genom lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907. 33 § i denna lag stadgar uttryckligen, att den gäller i fråga om väg till grufva, bergverk, vatten- verk o. s. v., och detta förhållande är också påvisadt i Kungl. Maj:ts proposition till sislidet års Riksdag, nr 121, pag. 19. Hvad åter angår kraftledningar får jag hänvisa till lagen om elektriska anläggningar den 27 juni 1902. Denna lag innehåller alldeles tillräckliga bestä- melser för att den, som behöfver elektrisk kraftledning till grufva, skall kunna komma fram öfver det område, som ligger i vägen för honom. Huruvida andra sådana kraftledningar än elektriska under nuvarande förhållanden kunna behöfvas, har jag verkligen icke till- räcklig sakkännedom att yttra mig om, men föreställer mig, att under alla omständigheter är det behofvet af så underordnad vikt, att särskild lagstiftning därom icke kan behöfvas. Skulle sådan lagstiftning be- höfvas, har den sin rätta plats i expropriationslagen.

Några andra brister i dessa lagförslag, som skulle reglera förhål- landet till tredje man, än dem jag nu sysselsatt mig med, har jag med bästa vilja icke kunnat upptäcka. Sådana hafva icke varit på- visade af högsta domstolen, och sådana hafva icke heller blifvit angifna af lagutskottet i vidare mån än jag nu nämnt. Jag stannar därför i ovisshet om hvad lagutskottet syftar på med sitt generella uttalande.

Slutligen vill jag nämna, att dessa författningsförslag framlades vid sista årets Riksdag i samma formella skick som nu, utan att Riks- dagen då gjorde någon anmärkning mot dem, och vidare att de äro granskade af högsta domstolen och af lagrådet, utan att dessa myndig- heter hafva ansett sig böra framställa någon afstyrkande anmärkning i fråga om den föreslagna formen.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvostad-
gan m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.

(Forts.)

På de grunder som jag nu angifvit tror jag mig vara befogad uttala det omdömet, att de af utskottet i denna del anförda skäl icke hålla streck.

Utskottet framför vidare i motiveringen åtskilliga önskemål om huru en blifvande lagstiftning för grufdrift å kronojord borde ordnas. Om dessa önskemål kunde vara ganska mycket att säga, och jag skulle också hafva inlåtit mig på dem, om icke reservationerna hade förelegat, ty mot bakgrunden af de uttalanden, som förekomma i andrakammarledamöternas reservation, göra verkligen utskottets önskemål på mig endast ett vemodigt intryck. Så har utskottet börjat med att hemställa, att hela denna ordning för grufdrift å kronans jord skulle begränsas till de tre norrländska länen, och häremot säger andrakammarhalfvan i utskottet: nej, det skall vara såsom Kungl. Maj:t sagt; skola vi hafva lagstiftning om kronans jord, nog skall den gå öfver hela riket. Därefter uttalar utskottet i anslutning till herr Bosæus' motion, att äfven annan kronans jord än dessa gruffält borde kunna fredas från det intrång, som ligger i skärpning. Ja, hvarför det, vill jag fråga. Kronojord är i dessa afseenden fredad i samma utsträckning, som den nu är fredad för inmutning, och jag har icke försport, att något behof har framträdt af att utsträcka bestämmelsen om de jordområden, som skola vara skyddade för inmutning. För öfrigt ber jag få säga -- och jag betjänar mig då af utskottets eget lilla spetsiga uttryck mot mig -- att jag anser kronan var fullt betjänad med rätten att för egen räkning skärpa; ty så äro dessa bestämmelser affattade att, om en fyndighet en gång blir skärpt, är den sedermera för alltid undandragen den enskildes ovillkorliga rätt att erhålla upplåtelse, och om den enskilde skall få rätt att bearbeta en sådan en gång skärpt fyndighet, beror det på öfverenskommelse mellan honom och kronan, således ett kontraktsförhållande in amplissima forma.

Utskottet vill vidare, att den enskilda upptäckarens förmåner skola i vissa fall ökas. Utskottet har således tagit upp tanken, att penningbelöning skulle kunna utgå. Utskottet har vidare uttalat, att grufinnehafvarens intressen borde bättre tillgodoses i fråga om uppsägningsrätten. Och utskottet har äfvenledes i det sista uttalat en önskan om att inlösningsvillkoren, när inlösnung sker, måtte blifva något fördelaktigare, än förslaget upptager.

Ja, mina herrar, mot detta står såsom en skärande motsats andrakammarledamöternas yttrande i deras reservation rörande dessa frågor. Jag vill särskildt påpeka dessa ledamöters yttrande om royaltyn. De säga, att grunden för dess beräkning kan gifva grufinnehafvaren för stort öfvertag och vidare att royaltyn bör göras progressiv, så att den träffar högre på de större inkomsterna.

Om allt detta vill jag nu endast yttra det, att, om utskottet verkligen velat själfva saken och om saken varit hjälpt med en ändring i dessa hänseenden så hade utskottet helt visst varit kapabelt att verkställa dessa ändringar utan att afslå allt.

Härmed anser jag mig vara färdig med utskottets motivering, men själfva saken är icke hjälpt med det. Den ligger där den ligger. Det finnes dock en spillra i detta nu grusade lagarbete, som ännu möjligen kunde räddas och är värd att räddas, och det är bestämmel-

serna angående utläggande af vissa statsgrufvefält. Om dessa säger utskottet själfvt, att det icke funnit dem gifva anledning till några sakliga anmärkningar eller erinringar. Undersökning om de faktiska förhållandena är nu gjord, och ur den synpunkten möter intet hinder att taga förslaget. Den lagändring, som för sådant ändamål skulle behövas, innefattar ändring af några ord i grufvestadgan, och den lagändringen är formulerad i herr Fahléns reservation. Upprättandet af statsgrufvefält vore synnerligen önskvärdt ur den synpunkten, att därigenom skulle kronans malmpolitik i Norrbotten behörigen skyddas. Hela denna politik och alla de stora ekonomiska intressen, som därmed äro förbundna, hvila nu på så svag grund som de provisoriska inmutningsförbud, som af Riksdagen beslutas år efter år. Om någon gång denna grund skulle brista och provisoriet icke blifva förlängdt, då låge kronans malmfält öppna för den enskilda spekulationen utan möjlighet för kronan att därur rädda annat än sådant, som vore belagdt med inmutning eller inginge i statens utmål. Jag tror verkligen, att dessa intressen äro så stora, att det vore önskligt, att man för dem hade den fasta grund, som kan vinnas genom den ändring i grufvestadgan, som af herr Fahlén är föreslagen. Jag vill särskildt påpeka, att det ju icke behöfvcs mer än att en kammare vägrar att taga den provisoriska lagen, för att osäkerhetstillståndet skall vara för handen. Under sådana förhållanden tror jag, att det skulle vara lyckligt, om någon utväg kunde finnas att redan vid denna riksdag få antaget åtminstone förslaget om statsgrufvefälten och den ändring i grufvestadgan, som därför erfordras.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*
(Forts.)

Herr Rogberg: I egenskap af suppleant i det sammansatta utskottet har jag haft tillfälle att åtminstone delvis afhöra utskottets förhandlingar; men jag har icke kunnat blifva enig med utskottet i fråga om dess hemställan, utan har för min del ansett, att Kungl. Maj:ts propositioner bort i hufvudsak bifallas. Herr statsrådet har nyss förut till fullo påvisat, att utskottets skäl för afslag å propositionerna icke alls hålla streck. Jag behöfver icke i någon mån inlåta mig på dem. Nu har utskottet, såsom det framgår af betänkandet och af reservationerna, skött saken så, att å ena sidan står Första kammarens utskottshalfva enhälligt om ett yttrande och å andra sidan står Andra kammarens utskottshalfva enig om en viss reservation. Såsom herr statsrådet också anförde, äro de åsikter, som uttalats af utskottet, d. v. s. af Första kammarens utskottshalfva, och de åsikter som uttalats af reservanterna, så vidt skilda som möjligt kan vara. Men Kungl. Maj:ts förslag är af sådan beskaffenhet, att jag för min del tycker, att enighet om detsamma borde kunna uppnås. Regeringens synpunkt i afseende på denna ytterst svåra frågas lösning är, såvidt jag kunnat finna, riktig, och jag är öfvertygad, att den i tillämpningen skulle lända landet till förmån.

Herr talman, för att bereda utskottet tillfälle att inkomma med nytt utlåtande, hufvudsakligen tillstyrkande de kungl. propositionerna, tillåter jag mig att yrka återremiss på utskottets betänkande under förevarande punkt.

Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.
(Forts.)

Herr Fahlén: Såsom af betänkandet framgår, har jag anslutit mig till utskottets majoritet i utlåtandets hufvudsakliga delar. Dock måste jag säga, att det icke skett med synnerlig entusiasiam. Men i fråga om den del, som rör statsgrufvefältet, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition nr 53, har jag antecknat till utlåtandet en afvikande mening.

De skäl, som kunna anföras till stöd för Kungl. Maj:ts förslag, synas mig hafva blifvit af herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet så tydligt och klart framhållna, att jag visst icke behöfver till dem lägga mycket, knappt något. Jag ber alltså att endast få säga, att det synt mig ganska underligt, att den omständigheten, att denna proposition, nr 53, föreslås endast under förutsättning af bifall till öfriga propositioner, skulle vara tillräcklig anledning att utan vidare afstyrka detta förslag om utläggande af statsgrufvefält, hvilket i och för sig själf synes så betydelsefullt, att det visst icke bort falla på endast en formell betänklighet. Och det har synt mig också så mycket anmärkningsvärdare, som utskottet visst icke affärdat saken endast med åberopande af berörda formella omständighet utan ingått i saklig pröfning af förslaget och själfv kommit till det resultat, att mot detsamma icke finnes anledning till någon saklig anmärkning eller erinran. Under sådana förhållanden har det synt mig, att utskottet haft allt skäl att tillstyrka bifall till åtminstone denna proposition, hvilket *utskottet* kunde göra oberoende af sin ställning till de öfriga förattningsförslagen.

När nu yrkande gjorts om återremiss af denna punkt i hela dess omfattning, har jag ingen anledning att göra annat yrkande än bifall till detta förslag, hvilket jag hoppas att denna kammare skall biträda.

Herr Magnuson: Herr talman, mina herrar! Jag ber att i första rummet få anförå några allmänna synpunkter på det föreliggande kungl. förslaget och sammanställa det i viss mån, såsom herr statsrådet nyss gjort, med det af herr Lindhagen och medmotionärer framförda förslaget.

Jag tillåter mig påstå, att såväl det kungl. förslaget som herr Lindhagens förslag i viss mån mötas. Båda vilja hafva bort den gamla hittills gällande inmutningsrätten. Herr Lindhagen och hans medmotionärer önska göra detta öfver hela landet, icke blott beträffande kronans jord utan i fråga om all jord. Kungl. Maj:ts inskränker sig tills vidare till att föreslå borttagande af inmutningsrätten på odisponerad kronojord. Jag föreställer mig lifligt, hurusom, sedan inmutningsrätten, om Kungl. Maj:ts mening blir gällande, har borttagits å kronans jord, den enskilde jordägaren kommer att säga sålunda: om den lag, som nu i århundraden har gällt för all jord i Sverige, är olämplig för kronan såsom jordägare, då kan jag icke förstå, hvarför den icke bör vara olämplig äfven för mig såsom enskild jordägare, och då bör väl äfven jag blifva befriad från det intrång, som heter inmutningsrätt. När man sedan skall mötas för att sammanjämka dessa olika åsikter med hvarandra, torde nog slutet blifva det, att staten lägger hand på allt och säger, att mineralfyndigheterna och deras tillgodogörande såväl på kronans som på enskild jord höra staten till.

Utskottet har vid sin behandling af denna fråga framhållit, att grufindustrien odisputabelt är till sin natur ett ganska riskabelt företag, att det fordras stark uppmuntran för den enskilde, om han skall driva en sådan handtering och stå risken därför, och att det således bör vara lagstifningens uppgift att sörja för att metaller och mineralier i jorden icke blifva förborgade skatter, utan att de så lätt som möjligt göras tillgängliga för bearbetandet, och i görligaste måtto komma landet till godo. Och utskottet har ovillkorligen ansett och funnit, att, sådana som författningen hittills har varit i fråga om tillgodogörandet af mineralfyndigheterna, den just har lämnat vår bergshandtering ett af de starkaste stöden för dess utveckling, i det att den medgifvit upptäckaren rätten till fri konkurrens i fråga om den upptäckta fyndigheten och dess tillgodogörande. Jag vill äfven erinra därom att, sedan år 1902 inmutningsrätten upphäfdes å odisponerad kronojord i Norrbotten och det blef särskilda sakkunniga ålagdt att utarbete bestämmelser, som skulle träda i stället för den upphäfdä inmutningsrätten, dessa sakkunniga vid fullgörandet af sitt uppdrag dock uttalat såsom sin bestämda åsikt, att koncessionsbestämmelser, sådana som de i öfverensstämmelse med sitt uppdrag ansågo sig skyldiga utarbete, i intet hänseende kunde ersätta den hittills gällande inmutningsrätten. Häri hafva bergshandteringens egna målsmän utan undantag äfven instämt. Men det bör medgifvas, att de sakkunniga ansågo, att, om inmutningsrätten toges bort på kronojorden i Norrbotten, konsekvensen nog fordrade, att den toges bort på öfrig kronojord, och de sakkunnige fäste sig då särskildt vid de närmast liggande sydligare provinserna, Västerbotten och Jämtland. Följden af detta deras uttalande blef också, att Riksdagen år 1907 beslöt att upphäfva inmutningsrätten å kronojord äfven för dessa båda län.

Nu vilja visserligen herr Lindhagen och hans medmotionärer gå åtskilligt längre än Kungl. Maj:t gör, men har väl utskottet haft så orätt då det uttalat, att när man nu i stället för inmutningsrätten vill sätta en annan stadga — man får ju ej kalla den lag — hade väl försiktigheten fordrat, att man, såsom jag i särskild motion yrkat, stannat vid att låta denna stadga gälla för det område eller de län, där inmutningsförbudet nu är gällande. Man skulle därigenom, utan att vålla afsevärda rubbningar och olägenheter å annat håll, kunnat vinna åtskillig erfarenhet om, hur en sådan stadga komme att för bergshandlingen verka, innan man ginge att vidare utsträcka dess tillämpningsområde; och när, såsom äfven departementschefen framhöll år 1907, det icke *då* fanns något skäl för att utsträcka inmutningsförbudet till den öfriga delen af landet, är det svårt att fatta, hvarför det skulle vara så nödvändigt att nu utsträcka denna nya stadga att gälla äfven för våra gamla bergslagstrakter, där det aldrig visat sig nödvändigt att af samma skäl, statsekonomiska eller politiska, som gällt för Norrland, upphäfva grufvestadgan i hvad det gäller odisponerad kronojord. Jag vill i detta samband äfven framhålla, att man vid närmare skärskådande af denna stadga väl kan hafva rätt att säga, att den i mångt och mycket mera ansluter sig till förhållandena speciellt i Norrland med dess stora vidder och där oftare förekommande större järnmalmskomplexer än till förhållandena i mel-

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.
(Forts.)*

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
några §§ i
grufvetads-
lagen m. m.*
(Forts.)

lersta Sveige, där den ingalunda är i samma mån tillämplig eller ens behöflig. Jag tror att man har sett denna sak väl mycket eller nästan fullständigt från den bakgrund, som bildas af exportmalmsförhållandena i Norrland, men man har icke sett den eller tänkt sig den i samband med vår järnhandtering, sådan den varit och är tillfinnandes i våra gamla bergslagstrakter. Särskildt vill jag såsom en alldeles speciell olägenhet påpeka, att när kronan, på sätt den nu gör, i dessa trakter inköper egendom efter egendom, det lär blifva en naturligtvis följd häraf, att, om en fyndighet upptäckes och den t. ex. ligger just på gränsen mellan en sådan kronoegendom och en enskild fastighet, tvenne olika lagar skola komma att gälla för samma fyndighet, och detta kan väl icke anses vara lämpligt.

Jag vill vidare i fråga om den yttre uppställningen för de nu framlagda bestämmelserna — denna stadga som skulle gälla för odisponerad kronojord — säga, likasom jag äfven tillät mig i följande erinra och som äfven vunnit beaktande af flera ledamöter i denna kammare, att det är svårt att inse, hvarför den enskildes rätt, när han tillgodogör sig en malmfyndighet på kronans jord, skall vara grundad på lösligare förhållanden eller på en stadga, som Riksdagen ensam har att endera fastställa eller upphäfva — hvarför, säger jag, hans rättigheter i detta fall skola vara mindre väl omgärdade, än när det gäller att tillgodogöra sig en sådan mineralfyndighet på den enskildes mark. Jag tror därför, att det icke varit alldeles utan grund, som utskottet ansett att det finnes fog för att begära, att, om en sådan särskild stadga skall tillämpas i afseende på kronojord, denna stadga bör lika väl som grufvelagstiftningen för enskild jord hafva civillags natur.

I fråga om de särskilda punkterna i det föreliggande kungliga förslaget hafva meningarna mest divergerat i afseende å afgäldens bestämmande, och man har, såsom framgår af reservanternas yttrande, haft vidlyftiga och jag kan äfven säga resultatlösa öfverläggningar inom utskottet härom. Detta berodde nog i väsentlig mån på att just dessa reservanter från Andra kammaren hade mycket svårt att sätta sig in i denna del af stadgan, men för min del måste jag i detta fall gifva Kungl. Maj:t och den gjorda utredningen i ämnet mitt erkännande och anser, att frågan om afgäldens beräkning, då man är litet mera hemmastadd med förhållandena på grufvbrytningens område, icke är så konstig som det syntes reservanterna. I detta fall skulle jag således mycket väl kunnat ansluta mig till Kungl. Maj:s förslag. Enligt hvad jag förut har framhållit, att bestämmelserna om tillgodogörande af mineralierna på kronojord böra så affattas, att de äro till nytta äfven för järnhandteringen, har jag till fullo instämt med utskottet, då utskottet icke funnit, att § 34 om uppsägning af ett grufdriftstillstånd vore ändamålsenlig. Det lär få anses odisputabelt, att, om man för tillgodogörandet af mineralier för järnhandteringen vill bearbeta en fyndighet eller en grufva, man icke kan vara tillfredsställd med att efter 25 år få lefva i det ovisshetstillstånd, som ett bifall till den föreliggande paragrafen skulle föra med sig, i det man ständigt och jämt skulle hafva sväfvande öfver sig Kungl. Maj:ts rätt att uppsäga grufdriftstillståndet och risken att 5 år därefter nödgas frånträda detsamma. Man kan icke under sådana förhållanden förutsätta, att den enskilde

skulle vara mycket hugad att under de sista åren nedlägga kapital och intresse på vare sig förbättringar i driften eller undersökningar som gälla framtiden.

Herr statsrådet berörde äfven § 35, som gäller frågan om inlösningsrätten och huru långt den sträcker sig. Såsom paragrafen är affattad, har kronan rätt och i viss mån skyldighet att inlösa alla anläggningar, som stå i samband med grufdriften, för såvidt dessa anläggningar befinnas på den af kronan upplåtta marken. Men man kan väl tänka sig, att en anläggning med hänsyn till sådana anordningar, som röra drifkraften, utforslingsanordningar o. s. v., icke blir begränsad ensamt till kronans område, utan mycket antagligt är att den i många fall måste gå in på områden, som ligga utanför den af kronan upplåtta marken. Kan det då vara riktigt, att kronan skall hafva rätt och i viss mån skyldighet att endast inlösa anläggningarna på kronans mark men göra den del af desamma, som faller utanför kronans område, helt och hållet värdelös? I detta fall har utskottet ansett, att regeringens förslag är långt ifrån tillfredsställande.

Mot utskottets anmärkning att bestämmelserna ej alltid på samma sätt som grufvestadgan ordnade tillståndshafvarens förhållande till tredje man, hvarvid åberopats 11 och 32 §§ grufvestadgan, anförde herr statsrådet, att tillståndshafvarens intresse i detta hänseende vore tillvarataget genom andra lagbestämmelser. Ja, i fråga om vägar och i fråga om elektriska ledningar har nog herr statsrådet i viss mån rätt, men det har visat sig, att för grufanläggningar mången gång behöfts andra saker, jag erinrar här blott om t. ex. linbana, kanalanläggning tubledning o. d. Enligt den nuvarande grufvestadgan äger grufägaren rätt att med stöd af grufvestadgan och med bergmästarens hjälp ovillkorligen komma fram öfver enskild mark till sin grufva med sådana behöfliga anordningar, men de nu föreslagna bestämmelserna lämna icke i detta hänseende samma vidsträckta befogenhet som grufvestadgan.

I sammanhang med den föreliggande frågan kanske det får tillåtas mig att göra en utvikning, som dock, med hänsyn till min syn på denna fråga, kan anses ha ett visst berättigande. Det torde vara obestriddigt, att industrin i våra dagar klämmas åtskilligt mellan sköldarna. Å ena sidan har man socialdemokraterna, hvilka öppet och ärligt säga ifrån, att produktionsmedlen böra indragas till staten, och å andra sidan ha vi dem, som kanske icke se så långt när det gäller ett mången gång i deras ögon ganska oskyldigt förslag, men hvilket till sina konsekvenser dock arbetar socialdemokraterna i händerna. Här är det nu fråga om att inskränka en rättighet, som vår industri hittills ägt i fråga om mineraliers tillgodogörande och som har varit lika, det må hafva gällt enskild mark eller kronojord. Man har inskränkt rättigheten att köpa och sälja egendom, och på våra vattenfall vill staten äfven nu lägga sin döda hand. Och när så omsider törhända den fråga blifvit löst, som ligger uti våra torfmossars tillgodogörande för att öka vårt bränslefföråd inom landet, kommer kanske kronan och säger äfven om dem: *det är mitt*, och då, mina herrar, är den fyrväppling färdig, hvilken socialdemokraterna satt upp såsom sitt mål att finna. Det är min uppriktiga mening, att detta lagförslag, hvilket nu framlagts af regeringen, så oskyldigt det än kan förefalla

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa §§ i grufvestadgan m. m.

(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.

herrarna uti mångt och mycket, likvisst går i samma riktning —
vestigia terrent.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets betänkande.

(Forts.)

Herr Trygger: Innan jag inlåter mig på besvarandet af det ytt-
rande, som herr justitieministern hade, hans kritik af utskottets moti-
ivering och hans kritik af utskottets sätt att behandla denna sak, skall
jag be att få betrakta frågan från något mera allmänna synpunkter,
på det att vi må klart inse, hvad frågan i själfva verket gäller.

Jag för min del har den uppfattningen, att det parti, jag tillhör,
öfver hufvud taget skall se till, att det kan befordra vårt lands industri
och att det finnes möjlighet till förvärf här i landet, så att man kan
fylla de stora kraf, som staten ställer på den enskilde, allt större och
större för hvarje dag. Bland dessa förvärfskällor intager nu grufve-
industrien en mycket viktig plats, och vi hafva vår nu gällande
grufvestadga, hvilken med sin medgifna inmutningsrätt har visat sig
vara till landets stora nytta. Då det nu är fråga om att delvis upp-
häfva denna inmutningsrätt, har jag redan från början ställt mig
synnerligen betänksam, och jag vill icke vara med därom annat än
under de starkaste garantier. Det bör sålunda vara klart, att då Kungl.
Maj:t framlagt ett sådant förslag som detta, är det icke med någon
glädje som den, hvilken har den uppfattning jag hyser i fråga om
inmutningsrätten, biträder detsamma; det kan icke vara med någon
glädje som man skulle godkänna, att för kronans jord öfver hela
landet upphäfva inmutningsrätten och i utbyte gifva den enskilde en
befogenhet, hvilken, hvad man än må säga om densamma, dock är
betydligt svagare än rätten till inmutning. Därför hafva vi i utskottet
ifrågasatt, huruvida man icke, då man gjorde denna förändring utaf
den hittills stadgade större rättigheten — ty märk noga, det är icke
jag, som föreslagit någon förändring eller försvarar någon sådan, utan
det är Kungl. Maj:t i sitt förslag — borde göra denna förändring
begränsad, för att vinna erfarenhet, huru den verkade, för att, i händelse
resultatet blefve lyckosamt, utsträcka den till öfriga delar af landet
eller i motsatt fall, om experimentet misslyckades, upphöra med för-
söket. För min del har jag den öfvertygelsen, att den rätt, som den
enskilde skulle enligt förslaget få i afseende å idkandet af grufvedrift
på kronojord, är af den beskaffenhet att grufvedriften därigenom just
icke komme att synnerligen uppmuntras; snarare komme förslaget nog
att verka till skada för vår järnhandtering. Men i allt fall hafva vi
ej velat sätta oss emot ett försök inom det område, där Riksdagen
tills vidare förbjudit inmutning, nämligen uti de tre norrländska länen.
Emellertid fordra vi, att den lagstiftning, som med afseende på den
kronojord, där inmutning förbjudes, skulle träda i stället för den
nuvarande, borde vara en lagstiftning af Konung och Riksdag gemen-
samt, men icke en lagstiftning af Riksdagen ensam.

Justitieministern kan icke fatta en sådan ståndpunkt från vår
sida; för honom ter sig saken så enkel och han har för denna sin
mening framställt skäl, som kunna förefalla ganska påtagliga. Han
säger, att om man upphäfver inmutningsrätten på kronojord och där-
jämte fasthåller vid den gamla uppfattningen att, i den mån inmut-

ningsrätten icke däruti gör inskränkning, det är jordägaren som har rätt till mineralierna, så blir den själfklara följden att kronan äger disponera öfver mineralierna, likaväl som kronan äger allting annat på den jord, som är i kronans ägo. Gifver nu kronan någon rättighet åt tredje man, vore detta en rättighet, som närmast borde likställas med nyttjanderätt, som af kronan upplåtits, ett slags arrenderätt, och med afseende därå hade man att tillämpa 77 § regeringsformen och icke stifta en särskild lag. Jag tror icke att saken är så enkel. Jag tror att om man läser Kungl. Maj:ts förslag i fråga om malmfyndighetens tillgodogörande på kronojord, skall man finna, icke blott att den nuvarande inmutningsrätten varit mönster för detta förslag, utan att den rätt, som där gifves den enskilde, är i själfva verket, om man ser saken realiter, en försvagad inmutningsrätt. Således har man visserligen upphäft den gamla inmutningsrätten, men man har i stället gifvit ett slags ny inmutningsrätt, som för visso behöfver samma skydd som den förra. Och allra minst lär man väl från statsrådsbanken kunna ifrågasätta annat, än att det är ett starkare skydd för den enskilde, att hans rättighet icke är beroende blott på Riksdagens beslut utan på Konungens och Riksdagens gemensamma samtycke.

Sedermera har statsrådet gjort en del anmärkningar mot de skäl, som inom utskottet gjorts gällande för utskottets hemställan, och jag vill då först vända mig mot det yttrande, att herr statsrådet fann vår ståndpunkt särskildt egendomlig, då han ställde den i motsats mot Andra kammarens ledamöters ståndpunkt. Ja, det beror alldeles på hur man ser denna sak, ty om Andra kammarens ledamöters ståndpunkt är så skild från vår, som statsrådet synes antaga, då är det väl af synnerlig vikt att vi icke utan vidare lämna den fasta position, hvilken den nu gällande lagstiftningen gifver oss. Jag kan icke förstå annat än att, när man har att kämpa mot en ensidig, motsatt åsikt, man bör fasthålla den position man har, och man kan väl icke hafva en fastare ställning än då man har gällande lag på sin sida. Således, om man ej kan enas på ett sätt som tillgodoser vår uppfattning med hänsyn till den svenska grufhandterings behof, vilja vi förblifva vid status quo d. v. s. vid vår nu gällande lag. Det är visserligen att beklaga, om detta förslag, som jag i formellt afseende vill skänka allt erkännande, på det sättet blifvit, för att begagna justitieministerns ord, sondertrasadt, men jag för min del sondertrasar hellre ett lagförslag än jag sondertrasar svensk industri.

Efter detta skulle det ju icke behövas att jag ginge in i några detaljer, men eftersom herr statsrådet ville göra påtagligt, att utskottet skulle hafva misstagit sig, vill jag bemöta en anmärkning, som gjordes mot utskottets motivering.

Herr statsrådet gjorde gällande, att utskottet förbisett bestämmelserna i nu gällande lag om enskilda vägar likasom också stadgandena i lagen om elektriska kraftledning, då utskottet påpekat, att uti det kungl. förslaget ej funnes bestämmelser, som motsvarade bestämmelserna uti 11 och 32 §§ i gällande grufvestadga. Ja, denna anmärkning är delvis redan bemött. Det torde icke vara någon obekant, att 1902 års lag med afseende å elektriska kraftledning ingalunda gifver en så vidsträckt rättighet som grufvestadgan, och äfven lagen

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*
(Forts.)

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*
(Forts.)

om enskilda vägar är ingalunda tillräcklig i detta fall, och om jag vill hafva något stöd för den meningen, kan jag hämta det från Kungl. Maj:ts eget förslag, ty i 12 § af det kungl. förslaget heter det att »tillståndshafvaren äge jämväl att å kronan tillhörig mark begagna eller anlägga väg till stället». Är det nu så, att man hade denna rätt redan enligt lagen om enskilda vägar, måste det förvåna, att Kungl. Maj:t varit så försiktig, att han gifvit denna rätt ännu en gång. Jag tror, att Kungl. Maj:t handlat riktigt, ty dessa saker sammanfalla icke, men då Kungl. Maj:t har gifvit den erforderliga vägrätten endast i afseende å kronans marker, vilja vi lämna rätten äfven i fråga om annan mark.

Jag kommer slutligen till den förebråelse, som riktats mot utskottet, att om utskottet icke velat taga hvad Kungl. Maj:t i öfrigt föreslagit — och för det fanns ju icke majoritet, Andra kammarens ladamöter ville icke godkänna förslaget — kunde utskottet taga det kungl. förslaget i hvad det afsåge statsgrufvefälten. Jag får säga, att det synes mig vara en väl orättvis förebråelse från en regering mot ett utskott, då utskottet klandras för att det icke tagit hvad Kungl. Maj:t icke föreslagit. Kungl. Maj:t har föreslagit statsgrufvefält under förutsättning att vi godkände de öfriga förslagen, eljest icke. Skola vi nu klandras därför att vi följt Kungl. Maj:t och följaktligen icke tagit förslaget om statsgrufvefält, då den förutsättning, som Kungl. Maj:t härför själf fordrat, icke förelegat?

Emellertid, man skulle ju kunna säga, att utskottet på enskild väg kunnat få reda på, att Kungl. Maj:ts regerings medlemmar — om några andra kan ju här ej vara tal — önskade, att man antog förslaget om statsgrufvefält. Ja, mina herrar, jag för min del skulle varit benägen till detta, därest det låtit sig göra med den ståndpunkt, som vi inom utskottet intagit i afseende å de öfriga förslagen. Vi måste komma ihåg, huru saken verkligen låg. I Kungl. Maj:ts förslag stadgas, att inmutning å kronojord — jag menar odisponerad kronojord — skulle vara förbjuden för enskilda, och därjämte har Kungl. Maj:t framställt ett förslag, huru enskilda skulle kunna få företaga skärpning och idka grufvedrift på kronojord. Det första skulle ske genom lag, men i afseende å det senare var meningen, att Riksdagen skulle ensam besluta, och i det senare förslaget göres ett undantag med afseende å statsgrufvefält, där den enskilde ej skulle hafva rätt till skärpning och grufvedrift. Med denna ståndpunkt var ju alldeles klart, att Kungl. Maj:ts förslag med afseende å statsgrufvefält icke afsåg att bli lag, utan skulle vara af samma beskaffenhet som den föreslagna förordningen angående enskildas tillgodogörande af fyndigheter å kronojord. Men af utskottets uppfattning (då utskottet ansåg att sistnämnda bestämmelser skulle vara lag) följde åter, att utskottet måste i afseende å statsgrufvefälten fordra en lagbestämmelse.

Ja, invänder man kanske: denna fråga hade kunnat lösas mycket enkelt på det sätt herr Fahlén i sin motion föreslagit, och justitieministern har ju själf rekommenderat denna reservation till antagande. Men då tillåter jag mig fråga de herrar, som hålla på att Riksdagen, när det gäller inskränkningar i inmutningsrätten, skall bibehålla sin hittills varande behörighet, huruvida detta verkligen hade låtit sig göra. Herr

Fahlen har föreslagit, att inmutning icke får ske å sådan kronojord, hvilken förklarats utgöra statsgrufvefält. Skall nu denna förklaring, på sätt herr Fahlén föreslagit, ske af Riksdagen, kan således Riksdagen genom att förklara ett område för statsgrufvefält göra den ändring i grufvestadgan, att inmutning icke där får äga rum. Man förklarar kanske en vacker dag *all* kronojord för statsgrufvefält, och därmed har då Riksdagen faktiskt erhållit den befogenhet, som utskottet icke velat medgifva. Utskottet har nämligen ansett, att Konung och Riksdag gemensamt böra fatta beslut i afseende å dylika frågor.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa §§ i grufvestadgan m. m.
(Forts.)

Men nu kommer jag till ett ytterligare skäl, hvarför man icke kunnat antaga herr Fahléns reservation. Kungl. Maj:t har i propositionen nr 50 förklarat, att om vi skola upphäva inmutningsrätten på kronojord, så behöfves det, för att där öfver hufvud taget skulle kunna idkas grufvedrift utan att tredje mans rätt äfventyrades, en lag som införde bestämmelser angående grufvedrift å kronojord. En dylik lag, som afser att skydda tredje man, har högsta domstolen ansett nödig, justitieministern har ansett den nödig, och den är icke blott nödvändig på sådan kronojord, där den enskilde har rättighet att idka grufvedrift, utan den är likaså nödvändig på statsgrufvefält, för såvidt det är meningen att kronan där skall idka grufvedrift. Denna sak har alldeles fallit bort i herr Fahléns reservation. Då kan man säga: ja visserligen, men utskottet kunde ju tagit denna lag, och då hade allting varit bra. Nej, det kunde ej utskottet med sin ståndpunkt. Ty när utskottet ansåg, att enskildes grufvedrift på kronojord skulle regleras genom lag, skulle äfven nu ifrågavarande bestämmelser komma in i den lagen; d. v. s. man skulle hafva en lag för det hela och ej bitar af lagar, som fallet skulle blifva, om man toge dessa saker särskildt.

Funnes det emellertid något stort praktiskt behof att nu lösa denna fråga om statsgrufvefält, då finge de juridiska betänkligheterna vika på samma sätt, som enligt min mening vår industris intressen få gå före äfven ett i formellt afseende väl utarbetadt lagförslag. Hvad finnes det för praktiska skäl att vid denna riksdag få vissa malmfält förklarade för statsgrufvefält, innan man lagstiftat med afseende å öfriga här ifrågavarande områden? Utskottet har föreslagit en utsträckning af tiden för den provisoriska lagens giltighet. Denna provisoriska lag beror på bägge kamrarnas samtycke. Andra kammaren är naturligtvis benägen för statsgrufvefält, eftersom det ingår i dess system, att staten skall öfvertaga i sin hand så mycket som möjligt, särskildt å dessa platser, där man kan antaga, att det finnes ytterligare malm-tillgångar. Och hvad Första kammaren beträffar, är det någon fara för oss att uppskjuta vårt beslut, tills vi få se alltsammans i sammanhang? Tro herrarne, att vi ett annat år skulle blifva mera obenägna för statsgrufvefält, än vi äro det i år? Är det för att skydda oss mot oss själfva, som vi nu skulle bryta ut dessa statsgrufvefält och rycka dem ur det sammanhang, hvori alla hittills ansett, att de stå?

Här har yrkats återremiss, och om kamrarna besluta återremiss, är det ju klart, att det är utskottets plikt att taga upp frågan på nytt. Min öfvertygelse är emellertid, att utskottet icke kan komma fram med ett förslag i den delen, som verkliga kan tillfredsställa kamrarna,

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestäd-
gan m. m.
(Forts.)*

och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Jonsson: Den, som icke är fullt hemma på detta område rörande grufslagstiftningen eller har intresse att söka tränga in i det samma, kan det aldrig falla in att här gifva sig i någon polemik om den ena eller andra ståndpunkten beträffande öfriga lagförslag, som här föreligga. Men däremot är det mig oändligt svårt att fatta, hvarför man icke skall kunna nu antaga dessa bestämmelser om statsgrufvefält. Ty huru man än vill se saken, är det ju tämligen tydligt, att, om dessa bestämmelser antagas, de där lagarna, som år efter år skola antagas med särskilda bestämmelser för fälten där uppe, hvad dessa beträffar blifva öfverflödiga. Man har då också värvat sig mot att icke genom en blunder eller genom den möjligen inträffande händelse, att kamrarne icke ena sig om att fortfarande antaga denna lag, spekulanter skola få tillfälle att göra stora rofhuggningar på statens egendom.

Herr Trygger erkände, att, om Riksdagen beslöte att återremittera denna punkt, det skulle vara utskottets skyldighet att söka göra något i den riktning, som återremissen åsyftar, men han förmenade på samma gång, att med den ståndpunkt utskottet har intagit till hela denna lagstiftningskomplex utskottet icke gärna kunde böja sig för en uttryckt vilja från kamrarna, utan att det säkerligen skulle blifva ett negativt resultat af alltsammans. Ja, kamrarne kunna naturligtvis icke tvinga utskottet att mot sin egen uppfattning göra något, men märkvärdigt skulle det dock vara, om icke utskottet skulle anse sig skyldigt att på grundvalen af det material, som här föreligger, komma in med ett förslag, som borde kunna tillfredsställa också utskottet själf, beträffande dessa statsgrufvefält.

När jag åhört debatten i denna fråga, har jag icke kunnat värja mig för att tänka på ett bekant yttrande, att mycken lärdom har gjort dig rasande, och på att äfven här sådant kunnat i någon mån spela in. Jag tror, att, om man vill se saken enkelt och praktiskt, mycket af de svårigheter, som här utmålats, skall dunsta bort som dimma för solstrålarna. Jag tror mig kunna säga, att, om denna kammare i syfte att få bestämmelserna om statsgrufvefält denna gång antagna, återremitterar punkten i fråga, Andra kammaren också skall vara villig att göra sammanledes och vi på det sättet få en möjlighet, att denna detalj af det svåra lagstiftningsproblemet blir denna gång afförd från dagordningen, hvarigenom med afseende på de viktigaste gruffälten, som dessa områden omfatta, för framtiden skulle vinnas trygghet för, att icke staten genom något slags intrång där skulle komma att onödigtvis förlora valutor och värden. Är det så, att sedermera kompletteringar med andra bestämmelser i syfte af hvad herr Trygger framhållit behöfvas, må det vara en enkel sak att, när tiden kommer, komplettera dessa delar. För den närmaste tiden är intet behof af den saken, såvidt jag kan se, för staten, men blir det behöfligt, må det vara Riksdagens sak att då komma med erforderliga bestämmelser.

Jag anholder därför att få instämma i det yrkande om återremiss, som här framstälts.

Herr Bosæus: Jag skall be att få instämma med den siste ärade talaren. Det enda reella skälet, som anförts mot ett antagande af förslaget rörande statsgrufvefält, är enligt min mening det, att Riksdagen möjligen skulle begagna sig af tillfället att utvidga dessa statsgrufvefält, så att de komme att omfatta måhända all kronans mark. Men för att Riksdagen skall fatta ett sådant beslut, fordras väl, att Första kammaren skall vara med därom, och det kan jag aldrig tänka mig, att Första kammaren skulle gå in på ett sådant förslag. Jag ser därför ej någon praktisk fara i att biträda herr Olof Jonssons förslag i det syfte, som han angifvit.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*

(Forts.)

Hans excellens herr statsministern Lindman: Jag kan icke underlåta att i en fråga, som ständigt intresserat mig så mycket, en fråga, i hvilken jag arbetat så pass mycket, taga till orda i den debatt, som här nu förekommer. Jag skall icke så mycket gå in på att bemöta de anmärkningar mot själfva hufvudförslagen, som här blifvit gjorda. Jag kan knappast finna, att någon af de invändningar, som från det sammansatta utskottets sida och i kammaren blifvit gjorda, icke redan bemötts af statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

Det skrämmer här med, att det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagts, skulle vara ett förslag, mina herrar, hvilket, såsom herr Magnuson säger, skulle arbeta socialdemokraterna i händerna. Ja, mina herrar, det kan man ju försöka att skrämma med, men den, som läst Kungl. Maj:ts proposition, den, som vet hvad den innehåller, lär ej skrämmas af sådant tal. För min del skulle jag vilja säga, att, om någon här arbetat socialdemokraterna i händerna, det varit just de herrar, som icke i fjol biträdde Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande hänvisningen till industriens ställning och hvad ordföranden i utskottet sade därom, att han framför allt ville se till, att man gynnade den svenska industrien, kan ju åtminstone jag icke känna mig träffad af förebråelse att icke i det fallet stå på fullkomligt samma ståndpunkt som han, men från denna ståndpunkt till den andra, nämligen att kronan skulle ovillkorligen känna sig förbunden att upplåta alla de malmfält, som finnas i kronans ägo på kronans egen mark, är enligt min mening ett stort steg. Man kan gynna industrien genom att låta den få begagna sig af malmfyndigheter, som finnas på kronans mark, såsom Kungl. Maj:t här har föreslagit, men man behöfver väl icke därför ovillkorligen sätta upp som ett kraf, att denna malm skall få begagnas på hvilket sätt som helst, och man behöfver väl ej sätta upp som något för alla tider framåt ovillkorligen gällande, att kronan skall känna sig förpliktad att alljämt vara bunden af den inmutningsrätt, som finnes på kronans mark. Det är dock en stor skillnad, mina herrar, om jag talar om inmutningsrätt på kronojord eller om inmutningsrätt på enskild mark. I förra fallet är det fråga om något, som kronan äger; och på hvilka villkor kronan skall upplåta malmfyndigheter till begagnande på kronans mark, får väl i alla fall blifva kronans affär att bestämma. Icke lär det väl vara de herrars mening, som nu förfäktat en ståndpunkt, motsatt min, att man skulle lämna lös inmutningsrätten i Norrbottens län. Den stora vådan däraf lär

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*

(Forts.)

väl ändå icke någon i Riksdagen, vare sig i ena eller andra kammarerna, vilja utsätta oss för.

De skäl, som anfördes och som voro bestämmande, när inmutningsrätten i Norrbottens län upphäfdes, äro så starka, att det, som jag nys sade, väl knappast lär finnas någon i Riksdagen, som vill vara med om att lämna lös den inmutningsrätten. Jag var med år 1902. Jag var tillkallad för att yttra min mening om de förslag, som då voro å bane, nämligen att upphäfvä inmutningsrätten. Redan vid detta tillfälle var jag en ifrig förespråkare för, att så skulle ske. Det fanns ingen ordning i hela Norrbotten. Där var inmutning på inmutning, och inmutning på inmutning flera stycken på hvarandra. Bergmästaren kunde knappt hålla reda på alltihop. Det var nödvändigt att så att säga rensa luften, att få inmutningsrätten upphäfd. Så skedde också. Men därjämte framhölls vid samma tillfälle af dem, som jämte mig voro tillkallade för att yttra sig, det oafvisliga krafvet, att från kronans sida skulle, så fort ske kunde, utläggas omkring de stora malmfyndigheterna, områden, rektangulära eller kvadratiska, inom hvilka inmutningsrätten skulle för all framtid vara förbjuden. Detta har icke ledt till något resultat, förrän Kungl. Maj:t i fjol, efter det saken blifvit genomarbetad och utredningar verkstälts, huru tanken lämpligast skulle kunna realiseras, för Riksdagen framlade proposition med förslag om anordnande af hvad man kallat statsgrufvefält. Detaljerna voro då ej riktigt färdiga, och det var anledningen, hvarför utskottet i fjol afstyrkte och Riksdagen afslog Kungl. Maj:ts förslag. Men, mina herrar, nu ligger det helt färdigt. Vid hvart och ett af de stora gruffälten finnas, som herrarne se på kartan, utlagda områden, större eller mindre. Denna sak är fullständigt genomtänkt och utarbetad. Det är, mina herrar, så — jag talar speciellt om Norrbotten; det är endast där statsgrufvefält skulle förekomma — det är så, att det för kronan står stora värden på spel, om man lättsinnigt offerar denna sak. Det gäller verkligen att riktigt noga tänka sig för, om det icke i alla fall finnes skäl att taga dessa statsgrufvefält, som här föreslås.

Jag skall be att få anföra ett exempel.

Som herrarne hafva sig bekant, stå de norrbottniska malmerna i allmänhet såsom en stor, tjock skifva snedt ned i marken, d. v. s. i en större eller mindre vinkel lutande mot horisontalplanet. Där malmen går upp i dagen — om det är i ett malmberg, vanligen på bergets topp; eljest annorstädes i marken — kan jorden afrymmas, där så erfordras, samt inmutning ske och utmål läggas. Dessa utmål täcka malmen lodrätt ned från utmålets gränser, som herrarne hafva sig bekant: utmålets väggar gå lodrätt ned. Då inträffar naturligtvis, att malmen på grund af sin sneda ställning kommer att skära sig ut genom utmålsväggarna. På det ställe, där den så gör, upphör den att vara utmålsinnehafvarens egendom och går in på kronans mark samt blir kronans egendom, förutsatt naturligtvis att staten äger omgifvande mark.

Nu kan man ju ytterligare säga, att staten genom den malmfältspolitik, som staten enligt min mening så klokt slagit in på de sista åren, vunnit ytterligare skäl för att taga till vara denna sak och uppmärksamma den på det allvarligaste. Staten har genom de stora in-

köp af malmfält, som skett de senaste åren, blifvit stor delägare i de största gruffälten i Norrbottens län. Sålunda äger staten som bekant till hälften all malm i Kiirunavaare och Gellivare malmfält. Staten är dessutom ägare till Svappavaara, Leveäniemi, Mertainen, Ekströmsberg, Luossavaara m. fl. malmfält. Då synes mig också, att staten skyddar de malmer, som finnas omkring dessa gruffält, tager vara på dem, så att de *aldrig under några förhållanden* upphöra att vara statens egendom och att vara inmutningsbara för bolag eller enskilda.

Jag nämnde, att jag skulle taga ett exempel. Jag skall be att få göra det i det största malmfält, som finnes i vårt land och kanske i hela världen, nämligen Kiirunavaare. Utmålen ägas af ett bolag hvori staten är delägare till hälften. Enligt de beräkningar, som förelades Riksdagen i den kungl. propositionen, då förslag till öfverenskommelse om detta gruffält blef godkänt, vill jag erinra mig, att den del af malmskifvan, som täcktes af utmålen, skulle utgöra 480 miljoner ton, men magnetiska beräkningar hafva gjort det alldeles klart — och vi visste det ju redan då —, att malmfyndigheten där är väsentligt mycket större. Jag tror icke, att man tager mycket fel, om man skulle våga den gissning, att Kiirunavaara malmstock innehåller kanske 2,000 miljoner ton malm. Däraf är nu en fjärdedel täckt af utmål, och af denna fjärdedel har staten hälften. Men till återstoden, den må nu utgöra 1,500, 1,000 eller kanske blott 500 miljoner ton, går malmen in på kronans mark. Det är således den kronan har intresse att skydda och se till, att den aldrig upphör att vara kronans egendom.

Nu invändes här mot detta: ja, det är godt och väl, men den är ju skyddad: vi hafva ju denna lag, som förbjuder inmutningsrätt i Norrbottens län; den finns ju, och hvad tjänar det då till att bråka om statsgruffväld. Jag kan emellertid ej se någonting annat, än att efter min mening denna lag är ett mycket bräckligt skydd. Man må säga, hur mycket man vill, att den skyddar, men den antages af båda kamrarna, och naturligtvis är det icke att *förutse*, att Andra kammaren vill upphäfva den, och ej heller att Första kammaren gör det; men mine herrar, vi döma ej öfver framtiden, och vi kunna ju ej bedöma, hvad som *kan* hända. Jag vill därför säga: tag det säkra för det osäkra, tag statsgruffväldet, som nu ligga färdiga, klara att acceptera, och mot hvilka utskottet själfv förklarar, att det ej har någon saklig invändning att göra — såvidt jag kunnat läsa utskottets betänkande! Då kommer den invändningen från utskottets ordförande, en invändning, som jag icke kunnat finna i utskottets betänkande, men som han emellertid nu anfört: att Kungl. Maj:t klandrat utskottet därför, att utskottet icke tagit det, som Kungl. Maj:t icke själfv begärt; Kungl. Maj:t har begärt statsgruffväld endast under förutsättning, att den andra lagstiftningen också blefve antagen, och då skulle det betyda, att Kungl. Maj:t ej vill hafva statsgruffväld, om icke denna andra lagstiftning antages. Detta är väl i alla fall ett resonemang, som icke kan godkännas. När Kungl. Maj:t framlade förslaget om statsgruffväld, var det naturligtvis i den tanken, att Riksdagen skulle taga *allt*, som Kungl. Maj:t då föreslog, och det hade Kungl. Maj:t skäl att tro, därför att utskottet syntes benäget att göra det i fjol, om förslaget då varit fullständigt. Nu ha vi iakttagit den anmärkning som

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
gruffvestad-
gan m. m.*
(Forts.)

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan m. m.*
(Forts.)

i fjol riktades mot det. Då man nu emellertid hörde, att utskottet var på en annan väg, meddelade — det var visserligen icke regeringen, men en ledamot af regeringen, utskottets ordförande, att vi gifvetvis ifrigt önskade, att dessa statsgrufvefält skulle komma till stånd, äfven om de andra lagförslagen af utskottet skulle föreslås att icke godkännas.

Sedan hörde jag, att utskottets ordförande kom med den invändningen: ja, men det blir ju ej lag detta, bestämmelserna om statsgrufvefält blifva ej lag, om man tager någonting i den riktning, som herr Fahlén föreslagit, och sedan kan Riksdagen komma och säga: ja, mina herrar, vi göra all kronojord till statsgrufvefält. Ja, det kan man naturligtvis säga, men det förefaller mig, som om Riksdagen icke kan *handla* på det sättet. Om så skulle vara, att det skulle vara till nytta att öka på och göra flera statsgrufvefält, lär man väl i det fallet få handla efter omständigheterna, och ej kan jag finna något hinder att skriva i grufvestadgan, att för de fält, som förklarats vara statsgrufvefält, inmutningsrätten skall för all framtid vara upphäfd. För min del skulle jag vilja säga, och däri instämmer jag med den ärade ordföranden i utskottet, att man naturligtvis skall, om praktiska skäl tala för det, söka hindra, att formella invändningar få slå ihjäl de praktiska skälen. Så ungefär föllo hans ord. Jag stryker där under allt hvad han sade, och jag ställer mig på praktisk grund, då jag säger att det väl ej finnes något skäl för Riksdagen att afslå statsgrufvefälten — mot hvilka utskottet själf ej haft något sakligt skäl att invända — därför att man vill slå ihjäl de andra sakerna, som faktiskt icke hafva med statsgrufvefälten att göra. Icke finnes väl något skäl att icke nu för *all framtid* trygga kronans rätt till den malm, som faller inom dessa statsgrufvefält. För min del kan jag ej finna det, och jag kan ej se annat, än att, efter min uppfattning, när de formella skälen fått slå ihjäl de praktiska, det är de praktiska skälen, som äro öfvervägande, och de formella skälen hade kunnat afvisas, om utskottet lyssnat till hvad vi velat och tillstyrkt förslaget om statsgrufvefält. Det hade utskottet formellt kunnat göra efter grundlagens bud, såvidt jag kunnat förstå.

Mina herrar! Jag har tagit kammarens uppmärksamhet i anspråk för detta, därför att jag velat uttryckligen hafva uttalat för kammaren med den kännedom jag har om dessa förhållanden, att jag anser det icke vara försvarligt af Riksdagen att låta förslaget om statsgrufvefält falla. Jag vill i det afseendet uttryckligen säga ifrån, att det ansvar för denna sak, som möjligen i en framtid kan visa sig komma, då i så fall, mine herrar, får läggas på det håll, där man velat taga det ansvaret. Jag hoppas lifligt, att det ansvaret ej måtte en gång blifva tungt att bära.

Herr Gezelius: Hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade därom, att ett bifall till utskottets föreliggande förslag kunde befaras komma att föra den föreliggande saken i en återvändsgränd, tror jag med hänsyn till den ståndpunkt, som andra kammarens utskottshalftva intagit, näppeligen kunna jäfvas.

Då jag är lifligt öfvertygad om, att hans uppfattning därutinnan är riktig, och då utskottets betänkande här är enhälligt för afslag, tvekar jag icke att taga uppmärksamheten i anspråk ett ögonblick för att kasta fram ett par synpunkter, hvarvid jag dock icke ämnar ingå på några detaljer.

Jag tror, att man dömer rätt, om man säger, att ett af hufvudskälen för utskottets afstyrkande är, att utskottet icke har känt sig öfvertygadt om lämpligheten af den föreslagna »formen för bestämmande af grunder för förvaltningen af fyndigheter å kronans ifrågavarande marker», och att utskottet önskat, att rättsförhållandena på ifrågavarande område så långt möjligt ordnades genom lag. De skäl som statsrådet och chefen för justitiedepartementet, anförde häremot hafva dock här icke kunnat vederläggas. Det må, för öfrigt förhålla sig med den saken hur som helst, om det kan anses *önskligt* att med lag omgärda så mycket som möjligt på detta område, man lär icke kunna förbise hvad gällande grundlag och konstitutionell praxis bjuder och icke glömma, att i politik gäller ej sällan att »det ena du vill och det andra du kan».

Det andra hufvudskälet, som synes mig hafva varit bestämmande för utskottet, är, att den lagstiftning, som Kungl. Maj:t har föreslagit skola omfatta riket i dess helhet, endast borde vinna tillämpning på de delar af landet, i hvilka den nuvarande provisoriska lagstiftningen om förbud mot inmutning är gällande. Ja, det skälet är uttaladt tydligt och klart, och därbakom lyser fram en uppfattning, att öfver hufvud taget ett upphäfvande af inmutningsrätten redan på det området är en sak, som kanske behöfver ses i sömmarna en gång till. Här talas om, huruvida det är absolut säkert, att icke den provisoriska förbudslagstiftningen en gång kommer att upphävas, men jag kan icke värja mig för den uppfattningen, att den åsikten också finnes, att en återgång skulle vara bättre än ett fortskridande på den väg Kungl. Maj:t anvisat. Om det andra hufvudskälet uttalade ock det sammansatta utskottets ordförande: låt oss nöja oss med att på ett begränsadt område söka tillämpa lagstiftningen i frågan för att, om den visar sig mindre tillfredsställande, desto lättare kunna gå tillbaka. Mina herrar, försökslagstiftningen för en landsända är ett oting, som kan försvaras endast af absolut öfvertygande skäl. Norrland har ju i åtskilliga afseenden i det fallet varit Riksdagens skötebarn, men det finnes icke något principskäl, som talar för att låta Norrland vara försöksobjekt på detta område, ty samma principiella skäl, som tala för lagstiftning af denna art på kronans, låt ock mig säga, odisponerade mark, värnat Norrland, tala lika tydligt för öfriga delar af landet. Är det icke nog med den erfarenhet, som vunnits om den föregående lagstiftningen, huru litet den nämnt om Norrland; måste man också vinna erfarenhet på samma område i bergslagera för att komma till inblick om, att lagstiftningen icke verkat tillfredsställande i statsfinansiellt och politiskt afseende? Jag tror ingen vågar påstå, att det är absolut säkert, att icke där också skola komma att visa sig olägenheter af den nuvarande ordningen. Ligger det någon statefinansiell mening i en lagstiftning af ifrågavarande art, i hvad den berör vissa delar af Norrland, så kan jag icke se annat, än att behof däraf kan tänkas uppkomma äfven i

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa §§ i grufvestadgan m. m.

(Forts.)

*Lagförslag
om ändrad
betydelse af
vissa §§ i
grufvestad-
gan nr. 1.*

bergslagera, och detta behof skulle komma att göra sig mera kännbart, om man kringgårdar och skyddar mot spekulation af jobbarart de delar af landet, som hittills varit de tacksammaste för sådan, nämligen Norrbotten. Och våra bergslagsfyndigheter äro sannerligen i vissa afseenden mera värda skydd för sådan exploatering än norrlands-malmerna.

Om man för öfrigt vill söka att här intaga en principiell ståndpunkt lär man icke kunna skilja mellan olika delar af landet. Man inbjuder då direkt till fortskridande på den väg, för hvilken Andra kammarens utskottshalfva uttalat sig. Tager Första kammaren en så godtycklig gräns som tillämpning af lagstiftningens principer på 3 län, så lär fortsättningen följa, och svårare blir det då att med sakskalet stanna vid kronomark.

Jag erkänner villigt herr Magnusons synnerliga sakkunskap på området för grufslagstiftning och grufindustri. Men jag kan icke, då han sammanfattade sin ståndpunkt i frågan och sade, att i det föreliggande förslaget låg en socialistisk tendens, för hvilken han varnade, underlåta att ställa mig misstänksam, huruvida han verkligen lät sin sakkunskap och icke den storpolitiska synpunkten vara bestämmande för sin ställning,

Icke kan det väl vara mer än en mening om, att den taktiskt kloka vägen att söka vinna lösning af föreliggande fråga är att antaga Kungl. Majt:s förslag, som är väl afvägdt i förhållande till de två motsatta tendenser, som fått uttryck i frågan. Jag ber att få förena mig i yrkandet på återremiss.

Herr Trygger: Hans excellens herr statsministern har gjort gällande, att synnerligen stora statsintressen stå på spel, ifall icke Riksdagen i år antager bestämmelser beträffande statsgrufvefälten. Jag måste då betona, att det förvånar mig, att då man inom regeringen haft denna uppfattning, man icke har framlagt detta förslag så, att det kunde gå igenom isolerad, utan har framlagt det endast villkorligt. Emellertid, då hans excellens tycktes fästa så stor vikt vid saken — jag hade dock svårt att uppfatta hvar gränsen låg af dess betydelse för herr statsministern — kanske det får anses vara af vikt att ett försök göres att åstadkomma ett förslag, hvarigenom bestämmelser redan denna riksdag antagas rörande dessa statsgrufvefält. För min del får jag emellertid säga, att jag dock icke kan finna en isolerad lösning af denna fråga tillfredställande.

Herr vice talmannen: Jag är öfvertygad om, att de, som åhört denna dags debatt, hafva fått ett intryck af att det fins skäl till, att ett ytterligare försök göres för att åstadkomma det som här från regeringens sida föreslagits och om hvilket utskottet sagt, att det icke har någon saklig anmärkning att göra. Därför anhåller jag att få instämma i yrkandet på återremiss.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att

punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2—5.

Herr Jonsson: Med anledning af den återremiss, som kammaren redan har beslutat beträffande punkt 1, anhåller jag, att kammaren äfven måtte återremittera återstående fyra punkter till utskottet, för att förslag måtte framläggas i ett sammanhang.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, visades ifrågasvarande punkter åter till utskottet.

Herr statsrådet *Malm* aflämnade Kungl. Maj:t:s nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående utbyte af kronan tillhörig mark mot ett nytt öfningsfält för Kronprinsens husarregemente;

2:o) angående upplåtande af vissa ägor från kronoparken Österåker i Stockholms län;

3:o) angående försäljning af ett område från det till kronopark inköpta hemmanet nr 15a i Hede kyrkby i Jämtlands län;

4:o) angående upplåtande af lägenheter från kungsladugården Väderbrunn nr 1 i Södermanlands län;

5:o) angående disposition af förra löjtnantsbostället Stora Risby nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

6:o) angående disposition af förra mönsterskrifvarbostället Aspång och Skulestad nr 1 i Göteborgs och Bohus län; samt

7:o) angående disposition af en till förra häradshöfdingbostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län hörande lägenhet.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 4 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 14, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 87 mom. 2 samt 88 och 114 regeringsformen.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats en inom Andra kammaren väckt motion (nr 249), däri herr *Kristensson* föreslagit, att Riksdagen såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling ville besluta sådan lydelse af nedannämnda grundlagsparagrafer, att uti regeringsformens 87 § mom. 2 orden »dock att därvid erfordras samtycke jämväl af allmänt kyrkomöte» måtte utgå, men lagrummet i öfrigt lyda såsom hittills, att uti regeringsformens 88 § orden »så ock, om förklaring angår ämne, som till kyrkolag hörer, af det allmänna kyrkomöte, som efter förklaringens meddelande först hålles», måtte utgå, men lagrummet i öfrigt lyda såsom hittills, samt att uti regeringsformens 114 § sista punkt orden »eller prästerskapets», »i förra fallet» och »samt i det senare af allmänt kyrkomöte» måtte utgå, hvadan berörda punkt af denna paragraf skulle erhålla följande lydelse: Eij må än-

Om upphäfvande af allmänt kyrkomötes befogenhet i vissa afseenden.

Om upphäfvande af allmänt kyrkomötes befo-genhet i vissa afseenden.

dring eller upphäfvande däraf ske utan genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut och med bifall, om frågan rör ridderskapets och adelns privilegier, förmåner, rättigheter och friheter, af ridderskapet och adeln.

(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade skäl hemställt, att herr Kristenssons förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr vice talmannen: På samma gång som jag vill uttala mitt lifliga erkännande åt konstitutionsutskottet för det sätt, på hvilket konstitutionsutskottet har kompletterat motionärens framställning rörande det svenska kyrkomötet, ber jag att få för min del blott tillägga ett par ord.

Man har ofta anklagat kyrkomötet för dess sätt att begagna sin vetorätt gent emot beslut, som fattats af Riksdagen. Då en anklagelse ofta upprepas och kan bli trodd just därför att den upprepas så ofta, ber jag att få till dagens protokoll antecknad, att under de 42 år kyrkomötet lefvat har det begagnat sin vetorätt egentligen endast i ett enda fall. Man plägar säga, att det skulle vara tre fall, men det är oegentligt sagdt. Det första fallet skulle vara i fråga om ändring af 1 § i kyrkolagen, det andra i fråga om ändring af lagen om jordfästning i stillhet, och det tredje beträffande lagen om prästerliga tjänsters tillsättning, den lag som Riksdagen i fjol antog.

Man kan icke säga, att kyrkomötet i den fråga, som jag satte i midten, nämligen den om själfspillingars begrafning, begagnat sin vetorätt, ty fastän kyrkomötet år 1903 ansåg sig icke kunna och böra antaga den lagen, så antog kyrkomötet den likväl år 1908. Och dess beslut år 1903 dikterades framför allt däraf att man ansåg, att församlingarna borde hafva en tid att sätta sig in i saken, innan man gjorde förändringen.

Hvad angår kyrkomötets beslut rörande lag om tillsättning af prästerliga tjänster, så är det i hög grad omotiveradt att tala om, att kyrkomötet härvid begagnat sin vetorätt. Kyrkomötet godkände för sin del de många paragraferna i den lagen, fastän flera af dem innehöllo bestämmelser, som för kyrkomötets ledamöter kändes i hög grad tunga att bifalla. Och kyrkomötet gjorde endast en liten modifikation i ett moment af en paragraf, och ändringen afsåg alldeles icke ett upphäfvande af någon princip utan endast att bevara åt Kungl. Maj:t något mera af rätten att utnämna extra sökande än som tillmätts Konungen i den af Riksdagen antagna lagen. Således har kyrkomötet visst icke här begagnat sin vetorätt.

Under 42 år har kyrkomötet en enda gång begagnat sin vetorätt, och det var i en fråga som mer än någon annan kunde anses lagd under kyrkomötets ompröfning, nämligen själfva normen för hvad som skulle sägas vara den svenska kyrkans lära.

Jag har velat anföra detta, om det skulle kunna i någon mån bidra till att tysta det synnerligen ovederhäftiga och ofta upprejade påståendet, att svenska kyrkomötet missbrukat sin rätt till veto. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 4 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m. jämte en inom Riksdagen i ämnet väckt motion.

Punkten I.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition, nr 86, där Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga förslag till

1) lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

2) lag angående ändrad lydelse af § 74 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862; och

3) lag angående ändrad lydelse af § 30 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

samtliga dessa förslag så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet jämväl till behandling förehafvt en af friherre *Palmstierna* inom Andra kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 254, däruti motionären hemställt, att Riksdagen uti Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte besluta följande ändringar, nämligen, »beträffande § 74 mom. b. uti förslaget till lag angående ändrad lydelse af förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

att en bestämmelse tillfogades, hvarigenom stad utöfver i momentet angifvet lånebelopp skulle för inköp af fastighet, som erfordrades för genomförande af fastställd stadsplan och tomtindelning äga rätt utan underställning upptaga lån, med skyldighet att, där ej lånet inom tre månaders tid återbetalades, hos Kungl. Maj:t söka tillstånd till upptagande af fortsatt lån för ändamålet, samt

att sådan ändring i lagförslaget gjordes, hvarigenom stad från den uttaxering i stadskommunen, som omnämndes i momentet, ägde afdraga uttaxeringen för folkskoleväsen och barnavårdsnämnd i de fall, på denna uttaxering beslutades af stadsfullmäktige;

beträffande tidpunkten för lagens trädande i kraft,

att densamma måtte bestämmas till den 1 januari 1913.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på angifna skäl hemställt,

1) att Riksdagen måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den i ämnet väckta motionen, antaga

Lagförslag i syfte att begränsa kommunernas fria lånerätt.

Lagförslag i
syfte att be-
gränsa kom-
munernas
fria lämerätt.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1) Lag

angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att nedannämnda §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 33.

Följande ärenden må ej af kommunalfullmäktige upptagas, utan skola alltid i kommunalstämma handläggas:

a) fråga om försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta afseende ändamål genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet äger;

b) påläggande af afgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;

c) upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år;

c) upptagande af lån, då beslut därom är af beskaffenhet att skola jämlikt § 73 underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse;

d) justering af de i §§ 14 och 65 omförmälda längder;

e) val till ordförande och vice ordförande i kommunalstämman och kommunalnämnden; så ock till kommunalfullmäktige och till ledamöter i kommunalnämnden.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då belutn angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta afseende ändamål genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastigheter äger; och

b) upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år.

b) upptagande af lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet af kommunens utan underställning skedda upplåning icke öfverstiger skillnaden mellan,

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.
(Forts.)*

å ena sidan, en tiondel af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 58 kommunalutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering.

Kungl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar med mera.

Beslut eller förslag, som bör Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jämte eget utlåtande, till Kungl. Maj:t öfverlämna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.

2) Lag

angående ändrad lydelse af § 74 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att § 74 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 74.

För att vinna bindande kraft skola stadsfullmäktiges äfvensom allmänna rådstugans beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då de angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af sådan staden tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta afseende ändamål genom gåfva eller testamente staden tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger; och

b) upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år. b) upptagande af lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet af kommunens utan underställning skedda upplåning icke öfverstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 57 statsutskylder skolat

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.
(Forts.)*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i stadskommunen anskaffas genom uttaxering; skolande i sistnämnda summa icke inräknas de belopp, som afse folkskoleväsendet och uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Kungl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro-, hamn- och färjpenningar med mera.

Beslut eller förslag, som bör Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall af magistraten, åtföljdt af dess underdåniga utlåtande i ämnet, insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jämte eget yttrande, till Kungl. Maj:t öfverlämna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.

3) Lag

angående ändrad lydelse af § 30 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas, att § 30 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 30.

För att vinna gällande kraft skola stadsfullmäktiges beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då de angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af sådan staden tillhörig fastighet, som, till bestridande af något bland stadens allmänna behof, är vorden bestämd, så ock öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger;

b) upptagande af lån i utländskt mynt eller annat på längre betalningstid, än fem år, ställt lån;

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af sådan staden tillhörig fastighet, som till bestridande af något bland stadens allmänna behof blifvit bestämd, så ock öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger;

b) upptagande af lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut samman-

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)**Lagförelag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.
(Forts.)*

lagda beloppet af stadens utan underställning skedda upplåning icke öfverstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 40 stadsutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i stadskommunen anskaffas genom uttaxering; skolande i sistnämnda summa icke inräknas de belopp, som afse folkskoleväsendet och uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn;

c) nya eller förhöjda afgifter å allmänna rörelsen, för begagnande af de platser, som åt densamma *anvisade blifvit*, eller de inrättningar, som till dess betjänande *gjorda äro*;

c) nya eller förhöjda afgifter å allmänna rörelsen för begagnande af de platser, som åt densamma *blifvit anvisade*, eller de inrättningar, som till dess betjänande *äro gjorda*;

d) förändring i de af Kungl. Maj:t för förvaltningsnämnderna fastställda instruktioner; och

e) förändring i gällande bestämmelser eller åtaganden, enligt hvilka kommunalutskylder skola utgå efter annan än den i § 40 bestämda allmänna grund, äfvensom påläggande af ny kommunalskatt efter annan än sist omförmälda grund.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.

Reservation hade vid utlåtandet afgifvits af herrar *Clason, von Mentzer* och *Zimdahl*, hvilka yrkat, att utskottet skulle föreslå, utom annat, att Riksdagen måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den i ämnet väckta motionen, antaga

1) Lag

angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att nedannämnda §§ i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

§ 33.

(Forts.)

Följande ärenden må ej af kommunalfullmäktige upptagas, utan skola alltid i kommunalstämma handläggas:

a) fråga om försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta afseende ändamål genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet äger;

b) påläggande af afgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;

c) upptagande af lån ställt på längre återbetalningstid än två år;

c) upptagande af lån, då beslut därom är af beskaffenhet att skola jämlikt § 73 underställas Kungl. Maj:ts nädiga pröfning och fastställelse;

d) justering af de i §§ 14 och 65 omförmälda längder;

e) val till ordförande och vice ordförande i kommunalstämman och kommunalnämnden; så ock till kommunalfullmäktige och till ledamöter i kommunalnämnden.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kungl. Maj:ts nädiga pröfning och fastställelse, då beslutet angår:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta afseende ändamål genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet äger; och

b) upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år.

b) upptagande af lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet af kommunens utan underställning skedda upplåning icke öfverstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 58 kommunalutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år enligt beslut af kommunalstämma samt af kyrkostämman skolat å berörda inkomst uttaxeras.

Kungl. Maj:ts nädiga pröfning skola ock underställas de af kom-

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

munalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färgpenningar med mera.

Beslut eller förslag, som bör Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jämte eget utlåtande, till Kungl. Maj:t öfverlämna.

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.
(Forts.)*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.

2) Lag

angående ändrad lydelse af § 74 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 74 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 74.

För att vinna bindande kraft skola stadsfullmäktiges äfvensom allmänna rådstugans beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då de angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af sådan staden tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta afseende ändamål genom gåfva eller testamente staden tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger; och

b) *upptagande af lån, ställt på längre återbetalningstid än två år.*

b) *upptagande af lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet af kommunens utan underställning skedda upplåning icke öfverstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 57 stadsutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och å andra sidan, den summa, som för nämnda år enligt beslut af allmän rådstuga eller stadsfullmäktige samt af kyrkostämman skolat å berörda inkomst uttaxeras.*

Kungl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af allmänna rådstugan eller stadsfullmäktige antagna förslag till nya eller
Första Kammarrens Prot. 1910. Nr 27.

Lagförslag
i syfte att
begränna
kommunernas
fria länerätt.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro-, hamn- och färjpenningar med mera.

(Forts.) Beslut eller förslag, som bör Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall af magistraten, åtföljdt af dess underdåniga utlåtande i ämnet, insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jämte eget yttrande, till Kungl. Maj:t öfverlämna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.

3) Lag

angående ändrad lydelse af § 30 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas, att § 30 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 30.

För att vinna gällande kraft skola stadsfullmäktiges beslut underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då de angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af sådan staden tillhörig fastighet, som, till bestridande af något bland stadens allmänna behof, är vorden bestämd, så ock öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger;

b) upptagande af lån i utländskt mynt eller annat på längre betalningstid, än fem år, ställt lån;

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af sådan staden tillhörig fastighet, som till bestridande af något bland stadens allmänna behof blifvit bestämd, så ock öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden till sådan fastighet äger;

b) upptagande af lån; dock att underställning icke erfordras i fråga om beslut att upptaga lån, där genom sådant beslut sammanlagda beloppet af stadens utan underställning skedda upplåning icke öfverstiger skillnaden mellan, å ena sidan, en tiondel af den sammanlagda inkomst, för hvilken enligt § 40 stadsutskylder skolat för sistförflutna året utgöras, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år enligt beslut af stadsfullmäktige samt af kyrkostämman skolat å berörda inkomst uttaxeras;

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.
(Forts.)*

c) nya eller förhöjda afgifter å allmänna rörelsen, för begagnande af de platser, som åt densamma *anvisade blifvit*, eller de inrättningar, som till dess betjänande *gjorda äro*;

c) nya eller förhöjda afgifter å allmänna rörelsen för begagnande af de platser, som åt densamma *blifvit anvisade*, eller de inrättningar, som till dess betjänande *äro gjorda*;

d) förändring i de af Kungl. Maj:t för förvaltningsnämnderna fastställda instruktioner; och

e) förändring i gällande bestämmelser eller åtaganden, enligt hvilka kommunalutskylder skola utgå efter annan än den i § 40 bestämda allmänna grund, äfvensom påläggande af ny kommunalskatt efter annan än sist omnämnda grund.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1913.

Herr Clason: Det förslag, som här föreligger, har tillkommit på grund af den kännedom man i sammanhang med den ekonomiska krisen för ett par år sedan fick om den stora omfattning våra kommuners så kallade korta lån antagit. De uppgingo till en summa af 73 miljoner kronor, af hvilken omkring hälften var placerad i utlandet. Det blef därför nödigt att begränsa denna rätt att taga korta lån.

Kungl. Maj:t ansåg då först, att cirka 20 miljoner kronor skulle kunna vara en lämplig maximisumma för dessa korta lån, och Kungl. Maj:t sökte därvid finna en gräns för städernas rätt att utan underställning upptaga sådana lån genom att låta denna rätt stanna vid hälften af uttaxeringen. Då denna på den tiden var 42 miljoner kronor, så kom man på detta sätt till 20 miljoner eller hvad som ansetts vara en lämplig summa. Svenska stadsförbundets styrelse hördes emellertid öfver saken, och den uttalade då både ur praktisk och teoretisk synpunkt betänkligheter mot den af Kungl. Maj:t föreslagna gränsen. Ur praktisk därför att gränsen var för snäf; det ifrågasatta maximibeloppet hade redan af ett stort antal städer öfverskridits. Ur teoretisk därför att städernas fria lånerätt borde stå i beroende af deras ekonomiska bärkraft och deras förmåga att fullgöra åtagna förpliktelser, såsom stadsförbundets styrelse uttryckte sig. Detta blefve icke förhållandet, om man låte lånerätten bestämmas endast af uttaxeringen, ty då skulle naturligtvis en hög uttaxering komma att draga med sig en stor lånerätt, ehuru gifvetvis den högre uttaxeringen i själfva verket bevisade, att kommunen var finansiellt ansträngd. Stadsförbundets styrelse lade därför fram ett annat förslag, hvilket Kungl. Maj:t nu i sin proposition accepterat. Det innehöll, att den fria lånerätten skulle göras beroende af å ena sidan ett belopp, som på något sätt kunde gifva ett uttryck åt kommunens förmögenhet, och å andra sidan ett belopp, som betecknade i huru hög grad denna förmögenhet vore ansträngd. Som uttryck för det förra beloppet föreslog stadsförbundets styrelse en summa, motsvarande 10 gånger antalet bevillningskronor eller, om man så vill, en tiondedel af hela

Lagförslag i syfte att begränsa kommunernas fria lånerätt. den uppskattade inkomsten, och som uttryck för det senare beloppet föreslogs uttaxeringen på denna inkomst. Om en kommun har 100,000 bevilningskronor, skulle den förra gränsen bli 10 gånger detta belopp, och om samma kommuner vidare har en uttaxering af 6 kronor på bevilningskrona, skulle den andra gränsen bli 600,000 kronor, och således den fria lånerätten begränsas till 400,000 kronor.

(Forts.)

I enlighet med detta af stadsförbundets styrelse uppgjorda förslag har den kungl. propositionen framlagts, ehuru med några formella jämkningar, som icke inverka på denna sak. *Sedan* den kungl. propositionen aflämnats, har emellertid inkommit en ny framställning från svenska stadsförbundet, som hade en representantförsamling i mars, med åtskilliga tillägg, och det är ett af dessa tillägg, som föranledt den af mig och åtskilliga andra afgifna reservationen. Stadsförbundet sade i denna senare framställning: nu skall icke längre den nedre gränsen bestå af hela uttaxeringen, utan den skall bestå af utdebiteringen *med undantag af* hvad som uttaxeras för folkskoleväsendet och vanartade barns uppfostran. Stadsförbundets styrelse grundar sitt nya förslag därpå, att i flera städer för närvarande sker en öfverflyttning af folkskoleväsendet från kyrkostämmorna till stadsfullmäktige. Detta hade icke stadsförbundets styrelse tänkt på, när den gjorde sina beräkningar i höstas; i den mån denna öfverflyttning sker, säger förbundet, blir uttaxeringen i den borgerliga kommunen större och lånerätten mindre än hvad stadsförbundets styrelse i höstas beräknade. Stadsförbundet säger icke blott, att det själfvt glömt bort denna sak, utan att Kungl. Maj:t också gjort det, ty den kungl. propositionen, säger förbundet, »är tydligen uppgjord under förutsättning», att folkskoleväsendet skulle stanna inom den kyrkliga kommunen, men då detta i många fall icke blir förhållandet, bör detta undantag göras.

Denna ståndpunkt har sedan upptagits i en motion af friherre Palmstierna, och utskottets majoritet har anslutit sig därtill. Häremot stå nu vi tre reseranter, men jag vill nämna, att minoriteten vid voteringen inom utskottet icke var tre utan sju, ehuru icke alla dessa antecknat sig som reseranter.

Vår reservation stöder sig dels på teoretiska och dels på praktiska skäl. Först och främst vill jag säga, att när stadsförbundet påstår, att Kungl. Maj:t gjort sig skyldig till samma glömska som stadsförbundets styrelse, synes mig detta vara något oartigt. Det måtte väl vara känt för Kungl. Maj:t, att i en mängd städer öfverflyttning af folkskolebudgeten till stadsfullmäktige ägt rum, och att i andra åtgärder vidtagas för en sådan öfverflyttning, och då enligt Kungl. Maj:ts förslag lagen skulle träda i kraft först år 1912 — utskottet har utsträckt tiden till 1913 — så måste det vara tydligt, att säkerligen i de allra flesta af dessa städer folkskoleväsendet skall hafva blifvit öfverflyttadt till stadsfullmäktige, innan lagen träder i kraft. Skall man göra något antagande om Kungl. Maj:ts åsikter, så är det mycket mera skäl att antaga, att Kungl. Maj:t verkligen har tänkt på denna sak, och Kungl. Maj:t föreslagit sin begränsning äfven med hänsyn till de förhållanden, som skola föreligga, då lagen träder i kraft.

Men vidare rifver man sönder hela grunden för förslaget, om man

gör som utskottet gjort. Alla ha varit ense om, att taga den ekonomiska bärkraften till grund och att låta denna bärkraft bestämmas af å ena sidan beloppet tio gånger antalet bevillningskronor och å andra sidan uttaxeringen. Men stadsförbundet och friherre Palmstierna säga: nej, vi skola icke taga hela uttaxeringen utan göra undantag beträffande en betydande del därpå — en del, som såsom vi reservanter påpekat, kan komma att uppgå till en tredjedel eller så af uttaxeringen. Denna del af uttaxeringen, som undantages, utgöres för öfrigt af poster, som hafva ganska stark tendens att stiga, och där man kan tänka sig en del sociala experiment med gratisbespisning och sådant, som kan komma dem att stiga i väsentlig grad. Och man kan mycket väl tänka sig, att denna post i sammanhang med den öfriga uttaxeringen kan stiga så, att kommunens ekonomiska bärkraft blir ytterligt ansträngd, men ändock skall hela denna del af uttaxeringen icke få utöfva något inflytande på kommunens fria lånerätt, utan kommunen skulle få låna alldeles som om denna uttaxering icke existerade. Detta är enligt vår uppfattning orimligt.

Men äfven praktiskt skulle utskottets förslag komma att leda till olämpliga följder. Kungl. Maj:t hade, såsom jag nämnde, ursprungligen tänkt sig, att lånerätten skulle begränsas till 20 miljoner kronor. Sedan föreslog stadsförbundets styrelse en utvidgning till omkring 37,400,000 kronor, och Kungl. Maj:t gick in på detta förslag. Men när Kungl. Maj:t gjorde detta, tänkte sig Kungl. Maj:t, att man samtidigt skulle borttaga all fri lånerätt för den kyrkliga kommunen, och föreslog detta i en särskild proposition, den, som behandlas i nästa utlåtande på föredragningslistan. Detta sistnämnda fann sig utskottet dock icke kunna gå till mötes, utan föreslog, att den kyrkliga kommunen skulle få behålla en viss lånerätt, som utskottet begränsat i enlighet med Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag. Det blir nu i alla fall en utvidgning af kommunernas lånerätt med cirka 4 miljoner kronor. Men utskottets förslag innebär en ytterligare utvidgning, som beror därpå, att i vissa städer, Stockholm och Göteborg, redan verkställt en öfverflyttning af folkskolebudgeten till stadsfullmäktige. I de af Kungl. Maj:t och stadsförbundet gjorda beräkningar har man alltså gått ut därifrån, att i dessa städer uttaxeringen för folkskoleväsendet redan tynger den borgerliga budgeten, och under den förutsättningen har man kommit till en slutsumma för lånerätten af 37,400,000 kronor. Nu kostade ensamt folkskoleväsendet i dessa städer under det år beräkningarna gälla 4 miljoner kronor, och för närvarande kostar det ännu mera. Skall nu detta belopp undantagas vid beräkningen, blir resultatet, att lånerätten utsträcker sig med ytterligare 4 miljoner kronor utöfver hvad man tänkte sig från början. Således: 4 miljoner nyss, 4 miljoner här, summa 8 miljoner, på det viset är man ett bra långt stycke upp öfver de 20 miljonerna.

Det är denna hastiga och enligt vår tanke omotiverade ökning, som vi icke kunnat gå med på, och för att hindra detta hafva vi framlagt vårt förslag, som binder lånerätten vid å ena sidan förmögenheten och å andra sidan *hela* uttaxeringen. Vi skulle kanske lika gärna hafva kunnat taga Kungl. Maj:ts förslag, men det ligger onekligen något teoretiskt berättigadt däri, att man vill ställa så till, att

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.*
(Forts.)

Lagsförslag i syfte att begränsa kommunernas fria lånerätt. lånerättens omfattning icke skall bero på, om folkskoleväsendet lyder under kyrkostämman eller under stadsfullmäktige. Vi undvika detta genom att säga, att det skall tagas med vid uttaxeringen, hvar det än ligger, utskottet åter vill alldeles taga bort det. Det är tydligt, att (Forts.) vårt förslag i detta fall är det riktiga.

Jag ber alltså att få yrka bifall till min reservation.

Herr statsrådet greve Hamilton: Såsom den siste ärade talaren redan framhållit, har konstitutionsutskottet i hufvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, men förordat vissa förändringar, hvarjämte den siste ärade talaren och några andra ledamöter af utskottet framlagt ett särskildt ändringsförslag i af dem afgifven reservation. Innan jag ingår på dessa ändringsförslag, skall jag tillåta mig yttra några ord om frågan i dess helhet, och detta särskildt därför att jag är i tillfälle att lämna kammaren några upplysningar, som jag tror vara af beskaffenhet att kunna tillvinna sig kammarens intresse.

Kommunernas skuldsättning var, som bekant, en af de frågor, med afseende hvarå 1862 års lagstiftare icke ansågo sig böra gifva kommunerna samma fria själfbestämmanderätt, som eljest såsom en röd tråd går igenom 1862 års kommunallagar. Och anledningen därtill var naturligtvis i främsta rummet den betydande inverkan, som skuldsättningen kan utöfva på kommunens framtid. Beslut om upptagande af lån, ställda på längre återbetalningstid än i Stockholm 5 år och i öfriga kommuner 2 år, skola underställas Kungl. Maj:ts pröfning. Sedan länge har man emellertid uppmärksammat, att dessa sålunda meddelade inskränkande bestämmelser icke äro tillfredsställande, i det att de öppna möjlighet för kommunerna att genom korta omsättningslån skuldsätta sig till snart sagdt hvilket belopp som helst och således faktiskt göra Kungl. Maj:ts pröfningsrätt illusorisk. Ty då denna sväfvande skuld ganska ofta vuxit till så betydande belopp — för större stadskommuner har det gått löst på 10-tals millioner — att någon utdebitering icke kunnat ifrågasättas, har Kungl. Maj:t icke haft någon annan utväg än — hvilka betänkligheter än mött — att fastställa kommunens beslut.

För omkring 2 år sedan fästes min uppmärksamhet på en med dessa förhållanden förknippad omständighet, som var lika betänkelig, om icke ännu betänkligare, i det att det nämligen visade sig, att vid denna tid en mycket stor del af kommunernas sväfvande skuld var placerad i utländska korta papper, en omständighet som just vid denna tid innebar en ganska stor fara för hela landets kreditväsen. Det var med anledning däraf, som jag lät anställa den undersökning, som omtalas i den kungl. propositionen, och som resulterat i konstaterandet, att stadskommunerna då hade en skuld, som gick upp till 73 miljoner kronor, hvaraf mer än hälften eller 37,800,000 kronor var placerad i utlandet. Som det sedan visade sig, voro dessa siffror exceptionellt höga, men det finnes intet tvifvel om, att under den närmast föregående tiden den utländska skulden gått upp till ännu högre belopp. Redan innan 1907 års kris utbröt, hade inom riksbanksledningen uppmärksamheten fästats på de betydliga belopp i vaxlar och förbindelser, utfärdade af svenska städer, som placerats på ut-

ländska börser. Det var visserligen icke för Riksbanken möjligt att till siffran bestämma de svenska kommunernas korta förbindelser till utlandet, men den hade all anledning antaga, att de stego till mycket höga belopp, och känslan af att ganska snart den spända ställningen på världsmarknaden kunde utveckla sig till allmän kris gjorde, att riksbanken med ännu större oro och bekymmer sökte följa städernas korta låneoperationer. I den mån räntorna utomlands stego, sökte städerna naturligtvis öfverflytta sina korta utländska lån till hemlandet, och då de därvid vände sig till riksbanken, fordrade denna, att de så snart som möjligt skulle fondera sina sväfvande skulder. På det sättet reglerades en hel del städers förbindelser till utlandet, och därigenom uppkommo icke några direkta svårigheter för städerna, men under hela kristiden hängde dessa städernas förbindelser hotande öfver riksbanken, som visserligen för den allmänna kreditens skull ansåg sig pliktig träda emellan och eventuellt honorera dessa förbindelser, men som dock icke kunde beräkna, i hvilken omfattning banken därför skulle anlitas. Såsom exempel på hvilken betydelse riksbanken fäste vid, att dessa sväfvande skulder reglerades, kan jag berätta en episod från kristiden, nämligen i fråga om Stockholms stads vexelskuld i början af år 1908. Stockholms stad, liksom ett flertal andra kommuner, ansåg tidpunkten olämplig att lägga upp ett obligationslån och hjälpte sig fram med korta lån, så att staden år 1908, hade utelöpande vexlar, förfallande den 30 maj 1908, till i svenskt mynt 22,800,000 kronor. Ehuru dessa vexlar, såsom jag nämnde, icke förföllo till betalning förr än den 30 maj, kändes deras tillvaro i alla fall för riksbanken såsom en fara, och redan på nyåret började man från riksbankens sida påverka stadsförvaltningen, att den sväfvande skulden måtte så snart som möjligt omsättas till ett obligationslån. Och för att öfvervinna stadens obenägenhet att innan krisens afveckling upplägga ett obligationslån erbjöd sig riksbanken att biträda genom att öfvertaga förräntningen af den del af obligationslånet, som motsvarade vexelskulden, till dess denna hunnit betalas, och detta oaktadt man med full visshet kunde motse, att denna förräntning skulle för riksbanken medföra en rätt betydande uppostring. Jag har ansett mig böra meddela kammaren detta *dels* för att klargöra detta förslags betydande räckvidd, *dels* för att därigenom framhålla, hvilken stor vikt riksbanksledningen lägger vid, att denna fråga snart blir ordnad. Det har därför också varit med stor tillfredsställelse, som jag mottagit konstitutionsutskottets betänkande, som visar, att utskottet i likhet med mig behjärtar frågans vikt.

I fråga om de ändringsförslag, som konstitutionsutskottet framställt, anser jag mig icke böra motsätta mig desamma. Visserligen kan man säga, att det långa uppskof med förslagets tillämpning, som utskottet förordar, i viss mån innebär ett underkännande af vikten af denna frågas snara genomförande, men å andra sidan kan man också säga, att det finnes ett visst fog för, att kommunerna skola få ett moratorium för att kunna ordna sig efter de nya förhållandena. Och i alla händelser kunna vi väl vara temligen säkra på, att före år 1913 landet icke skall bli utsatt för några sådana äfventyrligheter, som hängde öfver detsamma år 1907.

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.*
(Forts.)

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.* Jag skall slutligen be att få säga några få ord om den reservation, som den siste ärade talaren försvarade, och som afgifvits af honom och några andra ledamöter af Riksdagen. Jag erkänner mycket villigt, att denna reservation är följdriktigare än Kungl. Maj:ts proposition. (Forts.) Men jag anser likväl denna fråga icke vara af den vikt, att jag vill äfventyra, att kamrarna stanna i skiljaktiga beslut, hvarigenom hela frågan skulle förfalla. Jag ber att få anmärka, att reservanterna icke tagit hänsyn till den dock icke alldeles oviktiga omständigheten, att den världsliga kommunen och den kyrkliga kommunen icke alltid fullt sammanfalla. I öfrigt innebär, såsom herr Clason själf framhöll, hans förslag en ytterligare inskränkning af kommunernas lånerätt, och om jag också för min del anser, att Kungl. Maj:ts förslag och ännu mera utskottets tagit till marginalen för den fria lånerätten ganska rundlig, har jag ändock anledning tro, att en inskränkning så pass långt, som reservanterna föreslå, skulle framkalla ganska stora bekymmer särskildt hos vissa stadskommuner.

Jag ber att få ansluta mig till konstitutionsutskottets, förslag till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Nyström: Sedan herr civilministern redan talat för utskottets förslag, kunde det vara öfverflödigt för mig att beröra reservationens innehåll, men då jag redan förut begärt ordet, skall jag be att få tillägga några ord, därvid i första rummet hållande mig till en sak, som herr civilministern i förbigående vidrörde, men som jag ber att få ytterligare understryka.

Herr Clasons reservation är i själfva verket nästan omöjlig att i praktiken omsätta på grund af det förhållandet, att den kyrkliga och den världsliga kommunen icke alltid sammanfalla. Ibland är den världsliga kommunen uppdelad i många församlingar, ibland åter äro flera kommuner förenade till en församling. Huru skall man i dessa fall gå till väga för att göra den afvägning, som herr Clason önskar? Vi ha en annan kungl. proposition, som kommer att behandlas i nästa nummer på föredragningslistan. Det är där fråga om, huruvida någon begränsning bör göras i den kyrkliga kommunens lånerätt. Det har Kungl. Maj:t icke velat tillstyrka, bland annat af det skälet, att »svårigheter torde möta att tillämpa den af chefen för civildepartementet föreslagna mätaren af den fria lånerätten i de fall, där den kyrkliga och borgerliga kommunens gränser ej sammanfalla». Och det är tydligt, att de svårigheter, som denna proposition omtalar, varit så stora, att Kungl. Maj:t icke sett någon utväg att lösa frågan på denna väg. Han vill därför helt enkelt frantaga kyrkostämman all rätt att upptaga korta lån.

Men det finnes också en annan tanke i denna reservation, som jag icke tror vara riktig. Genom reservationen går nämligen såsom en röd tråd den farhågan, att ifall utgifterna för folkskolan och vården af vanartade barn undantagas från den här beräkningen, kommunens ekonomiska bärkraft icke skulle vara tillräckligt observerad. Jag tror, att detta resonemang hvilar på en missuppfattning af det kungl. förslaget. Det är nämligen nog icke så, att detta i fråga om sättet att fixera kommunens ekonomiska bärkraft är uppgjort så, att denna

skulle vara till det yttersta ansträngd genom Kungl. Maj:ts sätt att begränsa lånerätten. Man får tvärtom, när man läser denna frågas historia, den uppfattningen, att det af Kungl. Maj:t föreslagna fixerings-sättet kommit fram snarare — jag tillåter mig säga — på måfå. Först föreslog Kungl. Maj:t år 1909 ett helt annat sätt att beräkna kommunens ekonomiska bärkraft. Mot detta opponerade sig nästan alla myndigheter, som hörts, hufvudsakligen af det skälet, att det begränsade kommunens lånerätt för mycket. Stadsförbundets styrelse framlade då ett annat förslag, hvilket Kungl. Maj:t sedan upptog i årets proposition. Men om detta förslag är aldrig sagdt än mindre bevisadt, att det är ett adekvat uttryck för en stads eller kommuns ekonomiska bärkraft. Tvärtom säger styrelsen, att det »skulle lämpligast motsvara anspråken i dessa afseenden». Man har tagit en rund summa, 10 gånger antalet bevilningskronor, och sedermera sagt, att den synes vara lämpligen afpassad. Och den egentliga hufvudsynpunkten har därvid varit att skydda åt städerna möjligheten att låna så mycket de kunna behöfva. Det är det ledande motivet. Sedan har man passat ihop den andra gränsen så, som man ansåg lämpligt, och föreslog då en rund siffra, denna summa 10 gånger antalet bevilningskronor. Men det är icke därför sagdt, att icke kommunerna kunna orka med betydligt större skuld, utan att den ekonomiska bärkraften riskeras. För öfrigt tror jag, att vi icke ha så mycket att göra med den saken. Det blir långgifvarens sak att undersöka, om läntagaren har ekonomisk bärkraft för ett visst låns mottagande. Således, äfven om i något fall kan tänkas, att den gräns, som konstitutionsutskottet föreslagit, möjligen skulle tangera yttersta kanten af kommunens bärkraft, är det ju långgifvarens sak att granska, huru därmed förhåller sig; och han lär nog icke heller underlåta att göra det. Men däremot är det klart, att om man icke undantager folkskoleväsendet vid beräkningen af hvad kommunen har rätt att låna, riskerar man, att det öfverflyttande af folkskoleväsendet från kyrkostämman till stadsfullmäktige, som börjat, skall sluta. Ty kommunen vet, att om den gör denna öfverflyttning, kan den sättas i ekonomiska svårigheter. Och enligt min tanke är en dylik öfverflyttning önskvärd, ty med all respekt för kyrkostämman anser jag, att den, liksom alla folkmöten, är mycket svår att beräkna effekten af, medan en vald representantförsamling i högre grad känner sig ha ansvar för de beslut, den fattar. Det är för öfrigt icke så förskräckligt stora summor, det här gäller, men det är dock tillräckligt stora summor för att i det ena eller andra samhället kunna framkalla en tvekan. Jag har i dag fått en uppgift från ombudsmannen hos stadsförbundets styrelse om, att man där räknat ut, hvad detta undantag skulle göra för ett par städer, och han nämnde, att med det undantag i fråga om begränsningen, som nu föreslås, nämligen utgifter för folkskoleväsendet, skulle rätten att låna ökas för staden Norrköping med 45,000 kronor och för staden Örebro med 25,000 kronor. Ingendera stadens ekonomiska bärkraft kan anses bero på dessa jämförelsevis små summor, men å andra sidan äro dessa summor tillräckligt höga att framkalla tvekan, då det gäller en för öfrigt önskvärd öfverflyttning af folkskoleväsendet.

På grund såväl af dessa af mig framförda skäl som af hvad herr

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
fria lånerätt.*
(Forts.)

Lagförslag i syfte att begränsa kommunernas fria lånerätt. statsrådet och chefen för civildepartementet nyss anført, ber jag att få yrka afslag å reservationen och bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Karlsson: Jag begärde egentligen ordet för att framdraga det, som den föregående ärade talaren slutade med, nämligen framhållandet af den fara, som kunde förefinnas för, att städerna skulle draga sig för att öfverflytta folkskoleväsendet från kyrkostämma till stadsfullmäktige och särskild skolstyrelse. Jag ber att endast få framdraga ett exempel. En stad har 50,000 bevilningskronor. 10 gånger detta gör 500,000 kronor. Uttaxerar staden 6 kr. per bevilningskrona, får den ett belopp af 300,000 kronor. Det uppkommer därigenom en marginal för tillfälliga lån af 200,000 kronor. Tänker jag nu på förhållandena i den stad, jag själf tillhör, åtgår ungefär en tredjedel af uttaxeringen till folkskoleväsendet. Antages nu, att förhållandet är likartadt i den stad, jag framhållit i mitt exempel, och tager man ifrån denna tredjedel, blir stadens lånerätt genast stegrad med 100,000 kronor. Därtill kommer ytterligare, att om skolväsendet fortfarande lyder under kyrkostämma, skulle enligt det förslag, som utskottet framlagt i sitt betänkande nr 16, staden ytterligare få låna hälften af det belopp, som beslutits skola för skolväsendet i församlingen anskaffas genom uttaxering. Staden får således en vida större lånerätt enligt utskottets utlåtande än enligt reservationen. Och det kan vara ganska viktigt för en stad, att dess lånerätt icke är inskränkt för mycket.

Det har talats om städernas ekonomiska bärkraft. Men därvid får man väl icke räkna allenast med det antal bevilningskronor, som en stad har. En stad kan ofta utöfva en ganska stor industriell verksamhet; staden kan t. ex. ha eget gasverk eller eget elektricitetsverk, som lämnar ganska god inkomst. Särskildt då ett sådant verk är under nydaning, kan det erfordras, att staden hastigt nog upptager ett lån för detta verks utveckling. Och det kan uppstå fara, om denna fråga icke genast kan afgöras, utan måste underställas Kungl. Maj:ts pröfning, i hvilket fall man får vänta 3—4 månader, innan man får Kungl. Maj:ts beslut. Jag skall draga fram ett exempel om en stad, som nu bygger ett elektricitetsverk. Det är afsedt att drivas med Dieselmotorer, därför att staden icke har någon kraftkälla i närheten. Så yppar sig plötsligt tillfälle att förvärfa ett vattenfall. Staden inleder underhandlingar om att köpa vattenfallet, men måste för köpets fullgörande ut med en större summa pengar. Skall nu denna fråga underställas Kungl. Maj:ts pröfning, är det mycket troligt, att när frågan blir afgjord, detta vattenfall icke vidare står till buds att köpa, och staden får återgå till sin ursprungliga plan och driva verket med mindre ekonomisk vinst, än den skulle kunnat göra, om den kunnat förvärfa vattenfallet. Därför skulle jag helst ha sett, att konstitutionsutskottet kommit fram med något yrkande, hvarigenom det beredts tillfälle att beräkna en stads ekonomiska bärkraft äfven efter andra grunder än antalet bevilningskronor. Så torde väl nu icke kunna ske. Jag har åtminstone icke mycken förhoppning om att ett sådant yrkande skulle vinna bifall. Jag vill därför icke framställa det. Men då reservationen innebär en större inskränkning i

städernas lånerätt än konstitutionsutskottets utlåtande, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

*Lagförslag
i syfte att
begränsa
kommunernas
lånerätt.*

Herr Clason: Jag har begärt ordet för att besvara ett par anmärkningar, som gjorts mot vår reservation.

Hvad först beträffar talet om, att den ekonomiska bärkraften icke skulle ligga till grund för detta förslag, förstår jag verkligen icke detta tal. Och när utskottets vice ordförande sade, att Kungl. Maj:t kommit »på måfå» till sitt förslag, så vill jag däremot invända, att detta hans påstående innebär en ny oartighet gentemot Kungl. Maj:t beträffande den grund, som ligger till grund för hela detta förslag. Gentemot detta vill jag för öfrigt ock sätta herr statsrådets och chefens för civildepartementet yttrande nyss, att vår reservation vore följdriktigare än Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

(Forts.)

Hvad jag emellertid särskildt vill fria oss reservanter mot är påståendet, att vi reservanter icke skulle tagit hänsyn till det förhållandet, att den kyrkliga och den borgerliga kommunen icke öfverallt sammanfalla, och att detta förhållande skulle lägga hinder i vägen för vårt förslags genomförande. Utskottets vice ordförande sade till och med, att det innebär ett så svårt hinder, att Kungl. Maj:t icke sett sig någon utväg att öfvervinna detsamma, att således hindren vore alldeles oöfverstigliga. Gentemot detta vill jag säga, att jag verkligen tilltror Kungl. Maj:t äfven den förmågan. Och vi ha visst observerat den frågan. Det finnes icke heller någon svårighet alls att lösa densamma. Jag har här den tabell, som åtföljt den kungl. propositionen. I denna finnes för hvarje stad uppgifvet, huru mycket som skall utdebiteras för den borgerliga kommunen och huru mycket som skall utdebiteras för kyrka och skola. Där har man de behöfliga summorna. Förhållandet är helt enkelt det, att där den kyrkliga och borgerliga kommunens gränser icke sammanfalla, måste man i alla fall räkna ut, huru mycket skall uttaxeras på stadsförsamlingens bevillningskronor, och huru mycket på landsförsamlingens. Det är den enklaste sak i världen. Summorna finnas här; och jag har för öfrigt för säkerhets skull frågat en kommunalkamrer, nämligen kommunalkamrern i den stad, där jag själf bor, och han sade, att det icke möter några svårigheter att göra denna uträkning. Så nog ha vi tagit hänsyn till denna sak. Och när man talat om, att vårt förslag skulle förhindra öfverflyttningen af folkskoleväsendet från kyrkostämman, vill jag däremot erinra, att vårt förslag ställer sig alldeles likgiltigt i detta hänseende. Kungl. Maj:ts förslag skulle ha hindrat en dylik öfverflyttning, men vårt gör det icke. Vi taga med uttaxeringen i hvilket fall som helst.

Hvad slutligen beträffar talet om inskränkning i lånerätten vill jag medgifva, att vi gjort en liten inskränkning. Vårt förslag representerar för samtliga städer en inskränkning med 4 miljoner; utskottets förslag en utvidgning med 8 miljoner af hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Och då tror jag, att vårt förslag kan vara lika godt. Här är ju för öfrigt att märka, att det icke alls är fråga om kommunernas lånerätt såsom sådan, utan om kommunernas rätt att taga korta lån, och det är en helt annan sak. Således tror jag icke, att det kan vara förenadt med några betänkligheter att antaga vår reservation. Däremot kan det

Lagförslag i syfte att begränsa kommunernas fria lånerätt. ju vara taktiska skäl att icke låta kammare stå mot kammare i denna fråga, det medgifver jag gärna.

(Forts.)

Herr von Friesen: Jag begärde ordet med anledning af statsrådets och chefens för civildepartementet redogörelse för förhållandena med Stockholms stads sväfvande skuld i början af år 1908. Jag kan väl icke tro det, men det kan vara en möjlighet, att någon af kammarens ledamöter af denna framställning fick den uppfattningen, att riksbanken skulle hafva gjort några uppoffringar för att hjälpa Stockholms kommun. Så har ingalunda varit förhållandet. Det är svårt att säga, hvilken hjälp den ena eller den andra parten fick i denna affär. Det var för riksbanken af stor vikt att få disponera den valuta, som erhöles för stockholmslånet, i de kritiska tider, som då rådde. Man kan ock säga, att det var för Stockholms stad fördelaktigt att få detta lån fast placeradt. För hvilkendera fördelen var störst, tror jag är svårt att säga. Lånetransaktionen skedde efter underhandlingar och öfverenskommelse mellan riksbanken och Stockholms stad, och jag ber kammaren vara säker på, att riksbanken icke gjorde större uppoffring, än den ansåg vara skäligt med afseende på icke den för Stockholm, utan den för landet i dess helhet besvärande, då rådande finansiella nöden.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Clason m. fl., vid utlåtandet afgifna reservation punkten A.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af konstitutionsutskottets den 4 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt § 42 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 4 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående beviljande af anslag till fortsatt utgifvande af tidskriften Sfinx,

nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående höjning af arfvodet till amanuensen vid domkapitlet i Lund,

nr 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående lönereglering för personalen vid barnmorskeundervisningsanstalterna m. m.,

nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts under punkt 127 af åttonde hufvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor m. m.,

nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående uppförande af ett hospital å Frösön invid Östersund jämte en i ämnet väckt motion, och

nr 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för år 1910 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 4 och 6 innevarande maj bordlagda betänkande nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 december 1910.

Förordningsförslag angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkning.

Genom proposition nr 124 af den 4 april 1910, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 december 1910.

Utskottet hade i föreliggande betänkande hemställt, att ifrågavarande förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 december 1910 måtte af Riksdagen antagas.

Herr Sjöholm: Det är mig i hög grad motbjudande att uppträda i denna fråga, men jag skulle svika min plikt, om jag vore tyst och läte denna fråga gå igenom utan någon anmärkning. Jag förmodar, att under denna bråda tid i Riksdagen herrarna icke så mycket satt sig in i, hvad denna fråga gäller, och detta så mycket mera, som det är en vidlyftig utredning, och utskottet icke haft någonting att tillägga, utan förordar bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall därför be att i största möjliga korthet få redogöra för frågan.

Som bekant hålles i vårt land hvarvtionde år en folkräkning. Den går så till, att prästerskapet får fullständigt afskrifva församlingsböckerna med uppgifter på namn, yrke, titel, födelseår m. m. samt civilstånd såsom gift man, gift kvinna, ogift man, ogift kvinna, enkeman och enka, hvilken sistnämnda uppgift summeras och transporteras. En sådan folkräkning skall ske vid detta års slut, sådana för-

*Förordnings-
förslag angä-
ende uppgif-
ter om be-
folkningens
yrken för
folkräkning.*

(Forts.)

hållandena äro den 31 december 1910. Och då får prästerskapet på nyåret, vanligen under de tre första månaderna, göra dessa afskrifter. Nu har det framhållits, att uppgifterna rörande yrken icke äro tillfredsställande, utan att det måste vidtagas några åtgärder i detta syfte, och förslag har nu framkommit, att till mantalsförteckningen skall bifogas en särskild uppgift om yrke enligt ett af Kungl. Maj:t utfärdadt formulär, som man ännu icke sett, men som jag befarar blir som alla andra formulär, som uppgöras i våra dagar, opraktiskt och svårfattligt. Jag vet icke, hur det kommer att se ut, men att det blir mycket besvärligt är säkert. Dessa uppgifter, som bifogas mantalsförteckningarna, skola därifrån afsöndras och öfverlämnas till pastor, som skall granska desamma, jämföra dem med församlingsboken och rätta och komplettera dem. Då frågas: Hvad är det för rättelser han skall vidtaga? Jag vet, som sagdt, icke hvad formuläret kommer att innehålla, men gifvet är, att det är mer än yrkesuppgifter, ty vore det endast yrkesuppgifter, vore det ingenting att komplettera och rätta på de uppgifter, som den mantalsskrifningsskyldige personen har lämnat, ty han vet väl bäst själf, hvilket yrke han har, utan det är väl något annat. Sedan skall församlingsboken ock rättas »där så erfordras», står det. Jag förmodar, att det är att ändra yrke, om det står för en person ett annat yrke i församlingsboken, än yrkesuppgiften lämnar. Därefter skall denna yrkesuppgift numreras, och detta nummer skall införas i församlingsboken. Herrarna förstå, hvad detta blir för ett arbete i kommuner på t. ex. 28,000 à 30,000 personer. Då frågar jag: Vinner man det ändamål man därmed äsyftar?

Det sägs i den kungl. propositionen att »en ur alla synpunkter fullt tillfredsställande yrkesstatistik torde svårigen kunna erhållas utan anordnande af en särskild yrkesräkning efter utländskt mönster, med en talrik stab af särskilda räknare, som ginge från hus till hus och insamlade uppgifterna. På grund af de högst betydande kostnader en dylik räkning antagligen skulle medföra, torde dock inga utsikter finnas, att den under de närmaste åren skulle komma till utförande. Man måste då söka en utväg att i stället förbättra de vanliga folkräkningarnas yrkesuppgifter.»

Ett sådant tillvägagångssätt vore det enda riktiga, och så sker det i andra länder. Men hos oss skall man icke beträda den vägen, utan lägga besväret på prästerskapet.

Herrarna erinra sig, att förra året var det fråga om en ny mantalsskrifningsförordning och då skulle en stor del af de göromål, som åligga mantalsskrifvarne, öfverflyttats på pastor. Lyckligtvis föll detta förslag genom Andra kammarens beslut. Nu kommer här att på pastor öfverflyttas en del af det arbete, som Kungl. Statistiska Centralbyrån skall verkställa, hvilket med önskvärd tydlighet framgår af hvad här står på sid. 8 sista punkten i sista stycket: Bestämmelsen om den parallella numreringen af yrkesuppgifterna och församlingsboken hade föreslagits för att underlätta det i alla fall mycket tidsödande och besvärliga granskningsarbetet i statistiska centralbyrån.

Således för att minska arbetet för ett ämbetsverk, som är till för att sköta statistiken och har många tjänstemän, skall man lägga det på prästerskapet, som egentligen strängt taget icke har med den saken

att göra eller, rättare sagdt, icke *borde* hafva med den att göra. Där ser man, hur lätt det går att öfverflytta ett arbete från den ene till den andre.

Nu frågas det: Får jag en fullständig uppgift på yrken genom detta? Det torde vara bekant, huru ofta personer byta om yrken. Inom smidesyrket i den kommun, jag tillhör, hette det allmänt för 25 år sedan endast smidesarbetare. Nu finns det 50—60 olika benämningar på detta yrke, maskinarbetare, smärglare, filare o. s. v. i oändlighet. De byta ofta om yrke flera gånger om året. Det händer mig mycket ofta, när jag skall skrifva ut ett frejdbetyg, att personen, som skall hafva det, säger: Här står jag skriven som smärglare. »Är Ni det då icke», frågar jag. »Nej, det var länge sedan; jag är gjutare nu och jag har bytt om yrke två, tre gånger på ett år.» Således dessa yrkesuppgifter, som statistiska byrån tror, att den nu skall få så fullständiga och så säkra, blifva efter mitt förmenande icke säkrare, än de hafva varit, och vill man hafva dem säkrare, bör man infordra uppgifter från fabrikena och föreskrifva, att vid mantalsskrifningen skall från hvarje fabrik bifogas särskild uppgift för hvarje arbetare, hvilket speciellt yrke han har. Då kunde man vara säker om, att man något så när finge sanningen, ehuru det icke blefve det heller fullständigt, när uppgifterna mottagas.

Jag erinrar mig i detta sammanhang ett yttrande, som en gång fälldes af ärkebiskop Reuter Dahl: »Statistik och lögn, det kan man sätta likhetstecken emellan». Förhållandena hafva naturligtvis blifvit mycket bättre nu, än de hafva varit, men att det bygges upp en byggnad på material af statistiska uppgifter, som icke äro tillförlitliga, det är säkert.

Man kan nu tycka, att det borde hafva varit en fullständig utredning i detta fall. Domkapitlen äro icke hörda. Jag tycker, att det hade varit lämpligt att skicka öfver och fråga domkapitlen, om det går för sig att lägga denna börda på prästerskapet, om de hinna med det arbetet, och om det är lämpligt. Då skicka domkapitlen vanligen ut och fråga kontraktsprostarna, och dessa prästerna och så får man veta huru det är. Sedan hade naturligtvis Kungl. Maj:t fäst det afseende därvid, han funnit för godt. Men då hade Riksdagen vid bedömning af denna fråga kunnat se, hvad de verkligt sakkunnige sagt. Nu vet icke Riksdagen detta och kan icke veta, hur detta verkar, eller hvad frågan i själfva verket gäller. När det var fråga om värnepliktslagen, hvarigenom prästerna skulle få en del uppgifter om dem, som flytta in och ut, att skickas in hvarje månad äfvensom en mängd löpande göromål under hela året, infordrades domkapitlens yttranden, och jag frågade en biskop hvad hans domkapitel hade haft för uttalande och då sade han: Vi hafva tillstyrkt det, därför att vi ville fastare tillknyta bandet mellan kyrkan och staten. Nu tycks det vara meningen, att ytterligare knyta till detta band på ett sådant sätt, att man nära nog förkväver prästerskapet, som skall syssla med dessa frågor.

Jag tror, som sagdt, att det hade varit klokt, om det blifvit en fullständigare utredning, så att man fått se, hur saken skulle ställa sig. Man kan tro, att det är obetydigheter det gäller, men jag kan

Förordnings-
förslag
angående
uppgifter om
befolkningens
yrken för
folkräkning.

(Forts.)

*Förordnings-
förslag
angående
uppgifter om
befolkningens
yrken för
folkräkning.*
(Forts.)

försäkra herrarna, att det är visst inga obetydligheter. Här har man i utsikt, att det skall blifva en justering af församlingsboken hvarje år rörande yrken. Det står på sid. 8 litet längre upp: »Då dessa uppgifter om yrken i ett stort antal fall grundade sig på församlingsbokens yrkesuppgifter, måste en förbättring af de sistnämnda jämväl komma de förstnämnda till godo. För nu berörda ändamål vore emellertid erforderligt, att yrkesuppgifterna i församlingsboken allt framgent årligen reviderades och rättades. Förslag till bestämmelser härom hade kommittén för afsikt att framlägga i sitt blifvande betänkande vid behandlingen af befolkningsstatistiken i allmänhet.» Ja, den som kan föreslå någonting sådant, har säkerligen icke sett i en församlingsbok. Det är icke mycket utrymme lämnadt där, för hvilken titel eller yrke en person har. Under vanliga förhållanden är det så, att om de byta om yrke, kan man stryka ut det förra och skriva till ett annat, men här tillkommer, att församlingsboken skall årligen justeras, och yrkena skola skrivas om, hur många gånger som helst. Vidafte hörde herrarna, att i församlingsboken skall skrivas in ett nummer, hvilket, så vidt jag kan förstå, icke får rum där, och detta nummer afser endast att underlätta göromålen i statistiska centralbyrån.

Då naturligtvis under nuvarande förhållanden ingen möjlighet torde förefinnas att få någon ändring på detta — jag ursäktar bevillningsutskottet, ty där har icke funnits någon sakkunnig på detta område, som kunnat lämna verkliga upplysningar — så skall jag icke framställa något yrkande, men jag kan icke underlåta att uttala mitt beklagande öfver att genom denna förordning kommer att läggas en odräglig börda på det svenska prästerskapet, och jag tror icke, att dylikt skulle kunna ske i något annat land än i Sverige.

Herr Fahlbeck: Den ärade talaren på sörmlandsbänken klagade öfver, att i utskottet inga sakkunnige haft tillfälle att behandla denna sak. Jag tror verkligen icke, att utskottet behöft äga sådana, ty det är sakkunskap nog nedlagd i detta betänkande. Den kommitté, som haft detta ärende om hand, har, det kan jag försäkra, fullständig sakkunskap i *alla* de frågor, som här beröras.

Hvad för öfrigt själfva hufvudfrågan beträffar, frågan om yrkesstatistiken, så måste fastslås, att denna statistik är så bristfällig, att man skäms att tala om det. Under det att våra folkräkningsmetoder i öfrigt lämna ett utomordentligt resultat, bättre än de resultat man får i utlandet genom deras räkningar, är yrkesstatistiken däremot under all kritik; och det är uppenbart, att vi icke längre kunna nöja oss med detta. Det är för många administrativa ändamål nödvändigt att få en ordentlig yrkesstatistik till stånd. För t. ex. en eventuell folkpensionering och mycket annat, där det är nödvändigt att veta folkets fördelning efter yrken, måste man hafva en ordentlig statistik häröfver. Men skall man använda de metoder för att få en sådan statistik, som förekomma i utlandet, kostar det så mycket, att vi icke kunna tänka därpå för närvarande. En folkräkning i Sverige kostar nu ungefär 75,000 kronor. En folkräkning eller bara en yrkesräkning efter utländskt mönster skulle gå till en eller annan miljon. Det är således

uppenbart, att vi icke kunna gå den vägen, utan måste anlita den metod, vi nu hafva. Och det vill jag genast säga som en honnör för svenska prästerskapet, att det sätt, hvarpå de skött och sköta detta bestyr, är synnerligen berömvärdt. Att det är förenadt med arbete, är uppenbart. Men församlingsböckerna, som skola hållas, hafva gammal häfd för sig, och det torde väl icke vara möjligt äfven för församlingsvärden att undvara dem.

*Förordnings-
förslag
angående
uppgifter om
befolkningens
yrken för
folkräkning.*
(Forts.)

Nu menar emellertid den ärade talaren, att det skulle vara ett så ofantligt *ökadt* arbete, som pålades prästerskapet genom detta förslag. Det är bestämdt ett misstag. Ty för det första kommer en stor del uppgifter att aflämnas skriftligen och detta just rörande fabriksarbetare, i det att alla fabriker och andra stora arbetsgifvare åläggas att skriftligen aflämna uppgifter för sig och sina arbetare. Och då är det ingenting annat för pastor att göra än att vid mantalsskrifningen taga emot dessa uppgifter samt sedan med dem jämföra yrkesbeteckningarna i församlingsboken och göra de rättelser, som behöfvas. Beträffande dem åter, som icke aflämna skriftliga uppgifter, föreslås, att de skola vid mantalsskrifningsförrättningen själfva muntligen meddela sådana, som därvid bestyrkas eller kontrolleras af de närvarande kommunalombuden. Äfven här har pastor alltså ingenting särskildt att göra. Han har endast att mottaga den sålunda ifyllda blanketten, sedan den afskilts från mantalsskrifningsblanketten, och återigen jämföra uppgifterna med församlingsbokens och däri göra rättelser. Det är hela saken. Att han därjämte skall införa nummer är mycket riktigt, men det bör väl icke vara något så stort arbete, att det skall kunna sägas tynga för mycket. Det är i själfva verket det minsta, man kan tänka sig, för att rätta på de numera alldeles orimligt dåliga yrkesuppgifterna. Att den omständigheten skulle verka något afbräck i denna statistik, att en person ofta ändrar yrke, är icke fallet, ty för hvarje sådan yrkesräkning får man taga det yrke, som personen i fråga för ögonblicket har. Det har sin stora betydelse att få detta. Om han sedermera byter yrke, blir en sak för sig. Hvad man önskar att få är en ögonblicksbild af yrkesfördelningen.

Den ärade talaren klagade mycket öfver, att prästerskapet förkvädes af allt detta arbete för statistiken. Ja, det är uppenbart, att den ärade representanten på sörmlandsbanken icke är intresserad af statistiken. Men det finnes många präster, som äro mycket intresserade däraf och alldeles icke betrakta den som någon börda. I alla händelser, det säger jag villigt, äro svenska staten och svenska folket skyldiga vårt prästerskap stor tack för det arbete, som af detsamma utföres för befolkningsstatistiken, hvilken därigenom skänkes oss för en så otroligt billig penning. Och jag är förvissad om, att den plikt-trohet, som det visat i sitt arbete hittills, skall icke brista äfven i fråga om denna lilla obetydliga ändring, snarare än ökning, däri.

Till sist vill jag med anledning af den ärade talarens citat från ärkebiskop Reuterdaahl, tror jag det var, nämligen att statistik var lika med lögn, erinra, att så får man ofta höra talas. Disräeli sade ungefär detsamma. Han förklarade en gång, att om man träffar på en karl, som riktigt ljuger, så kan man vara säker på, att då är det en statistiker. Men han och alla andra, som säga så, äro likväl tvungna

*Förordnings-
förslag
angående
uppgifter om
befolkningens
yrken för
folkräkning.*
(Forts.)

att i nästa ögonblick gå till statistiken och begära att af den få upplysningar. Det förhåller sig med statistiken och dessa personers uppfattning af densamma som med vissa vilda folkslags uppfattning af sina gudar. Om de icke få hvad de bedja dessa om, så piska de dem, men i nästa ögonblick äro de färdiga att tillbedja dem. Så får en hvar göra, som klandrar statistiken i dag; i morgon måste han anropa den för att kunna reda sig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöholm: Jag skulle önska, att den store statistikern, professor Fahlbeck, reste ner en novemberdag till min pastorsexpedition i Eskilstuna och såge, huru arbetet där går till! Då skulle han nog icke stå här i kammaren och säga, att det är en »obetydlighet», som man i den kungl. propositionen här föreslår att pålägga prästerskapet.

I november månad äro där nämligen fyra präster sysselsatta nära nog på ett ansträngande sätt med att justera församlingsböckerna, hvilka böcker äro fjorton stycken till antalet med 300 folio i hvarje. Då kunna herrarna förstå hvad det är för ett arbete för att få alla inflyttningsattester inskrifna, alla utflyttade utskrifna samt alla omflyttningar verkställda inom detta pastorat med en befolkning på 28,000 människor! Det är nära nog med öfveransträngning, kan man säga, som man verkställer på en månad detta arbete. Det kunde alltså vara mer än nog med detta. Gå sedan in på stadshuset i Eskilstuna och se på mantalsuppgifterna, se hvilka högar det är, se den mängd af bord, som äro fulla med dessa uppgifter. Nu skall hvarje sådan uppgift hafva ett bihang, som skall rifvas af och lämnas till pastor, hvilken efter församlingsboken skall granska hvarje sådan uppgift. Och jag förmodar, att det är icke blott en yrkesuppgift, ty då skulle det icke stå så i motiveringen, som det här gör, utan det är nog åtskilligt mera. Om numreringen har jag förut talat. Den blir ock ganska besvärlig.

Jag tror, att herr Fahlbeck beskyllde mig för att hafva uttalat den meningen, att det icke vore sakkunniga, som behandlat ärendet. Jag har icke talat om kommitterade — ehuru jag äfven därvidlag tviflar på, att de hafva fullt reda på hvad prästerskapet har för göromål, — utan jag yttrade, att bevillningsutskottets ledamöter — och däri tror jag, att jag icke tillät mig någon ohöflighet — icke kunna vara sakkunniga och veta, hvilken ökning i arbetet föreliggande förslag innebär för prästerskapet.

Herr Wester: Då denna kungl. proposition förekom i bevillningsutskottet, uttalade jag mina betänkligheter emot att pålägga prästerskapet detta ökade arbete, denna gransknings-, rättelse- och kompletteringskyldighet, som med ledning af kommunalombudens uppgifter kunde förekomma. Vid närmare öfvervägande af hur saken stod, ansåg jag mig dock böra följa utskottet och tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Om nu utskottet i denna fråga, såsom den föregående ärade talar framhållit, icke ägde den sakkunskap han skulle önska, vill jag dock påpeka, att så mycket sakkänedom förefanns inom utskottet, att vi väl kunde bedöma, huruvida det vore lämpligare att antaga detta

förslag eller att införa en yrkesräkning enligt utländskt mönster och med de stora kostnader, som äro förenade med sådana åtgärder. Prästerskapets ledamöter äro icke de enda, som få sig ålagda sådana här ökade arbeten utan någon sorts motsvarande ersättning. Det förekommer på det kommunala området i många fall, att ordförande i kommunalstämma oupphörligt få förfrågningar och formulär att ifylla och besvara, som kanske äro lika krångliga och svårhandterliga, som dessa formulär möjligtvis skulle kunna blifva; men dessa kommunala myndigheter måste lojalt böja sig och söka lämna de uppgifter, som begäras.

*Förordnings-
förslag
angående
uppgifter om
befolkningens
yrken för
folkräkning.
(Forts.)*

Nu vill jag gärna medgifva, att i folkrikare pastorat eller för öfrigt i pastorat, där en mycket rörlig befolkning finnes, blir denna påläga ovillkorligen en mycket stor tunga, men inom en hel del andra kommuner, där prästen känner större delen af befolkningen och stora omflyttningar icke förekomma, blir det återigen tämligen lätt.

Vidare erinrade den senaste ärade talaren i sitt första anförande om ett uttalande af ärkebiskop Reuter Dahl, att statistiken vore lika med lögn. Bevillningsutskottet har dock ansett det vara önskligt, om man på detta område kunde sätta likhetstecken mellan statistik och sanning, ty det är af stor betydelse för ett land och dess utveckling att hafva en sann och god statistik att stödja sina beräkningar på. Vid tillämpningen af statistiken har för visso många betydelsefulla uppgifter vunnit en god lösning. Om än åldersgränser eller sådant äro oberäknliga, kan man dock på statistisk grund basera uppgifter, som varit till stor nytta för samhället.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, utan anhåller få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlbeck: Jag ber bara att med ett par ord få svara på hvad den näst föregående talaren sade. Hans skildring af arbetet i Eskilstuna vid mantalsskrifningen är helt visst alldeles riktig. Det är ett mycket stort arbete — men detta arbete har ju förefunnits, innan det blef fråga om denna förändring! Det ökade arbete, som detta förslag innebär, det är — det vågar jag påstå — mycket obetydligt i jämförelse med arbetet i dess helhet. Jag är öfvertygad om — efter hvad den ärade talaren meddelat mig privat, — att hans intresse för statistiken är i realiteten vida större, än man kunde vänta på grund af hans här nyss fällda yttranden. Men jag är också förvissad om, att han snart lär finna, att det är högst obetydligt mera arbete, som genom detta förslag lägges på prästerskapet. Jag erkänner emellertid, såsom jag också nyss sade, att det är ett stort besvär, som prästerskapet härvidlag har; och det vare till dess heder sagdt, att det utfört sitt statistiska arbete utan att knota och utfört det på ett förträffligt sätt. Jag är säker på, att prästerskapet kommer att göra så äfven med detta lilla tillägg däri och på det viset ytterligare göra sig förtjänt om den svenska statistiken.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 4 och 6 i denna månad bordlagda betänkande nr 20, i anledning af väckta motioner om sänkning af den till försäljningsmännen utgående provision för försäljning af stämplar, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 4 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om utförande af en försöksundersökning rörande skogarna inom viss del af landet.

I öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t i en till Riksdagen den 4 april 1910 aflåten, till jordbruksutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition, nr 143, i ämnet föreslagit, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte, för utförande af en försöksundersökning rörande virkestillgång och tillväxt m. m. af skogarna i Värmlands län, å extra stat för år 1911 anvisa ett förslagsanslag af 60,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1910 af tillgängliga medel förskottsvis för ändamålet utanordna erforderlig del af beloppet.

Herr Åström: Den fråga, som här föreligger, synes ju vara ganska obetydlig, och det är väl därför, som den icke har föranlett mer opposition, än hvad man kan finna af detta utskottsbetänkande. Jag ser dock frågan från en annan synpunkt, en synpunkt, som ger åt densamma en mycket större räckvidd, och jag tror, att man bör vara synnerligen försiktig, när det gäller frågor af denna art.

Emot det slut, hvartill utskottet kommit, har jag ingenting att anmärka, men däremot dess mer emot den föreslagna planen för undersökningen. De betänkligheter, som jag i detta fall hyser, skulle jag dock kunnat låta falla, om det icke vore så, att jag anser den föreslagna kontrollåtgärden alltför ofullständig och alltför otillförlitlig. När jag är öfvertygad härom och då det resultat, hvartill undersökningen kommer, väl egentligen afser att utgöra den grund, hvarpå framtida förändringar i vår skogslagstiftning skola byggas, anser jag, att här föreslagna försök är farligt.

Jag förstår icke, hvarför man, när det gäller en sådan här fråga, icke vill tillgodogöra sig den erfarenhet, som redan finns. Stora områden skogsmarker i vårt land äro ju undersökta, en del mycket noga. Försök med lågprocentig taxering hafva redan förut skett, och detta icke endast på små områden, utan på mycket stora sådana. Alla enskilda skogar i lappmarken t. ex. äro undersökta medelst tvåprocentig taxering. Man har sedan varit tvungen att där anställa nya undersökningar, och dessa hafva visat, att de första undersökningarna varit mycket felaktiga. Det är då eget, att man nu skall hafva för afsikt att upprepa dessa försök — d. v. s. icke direkt upprepa dem, ty härvidlag afser man ju icke att åstadkomma tvåprocentig taxering,

utan man afser att gå ned till $\frac{1}{2}$, ja, t. o. m. till $\frac{1}{10}$ procent. Det kan väl aldrig vara möjligt, att man genom att sänka procenten skall vinna ett säkrare resultat.

När det gällde undersökningar i Lappmarken, var det endast fråga om att utforska skogstillgången, skogskapitalet, men här tänker man komma något längre. Här afser man äfven att utforska trädens olika dimensioner, tillväxtprocenten och skogsmarkens beskaffenhet samt därtill äfven årsafverkningens storlek. Det sistnämnda ämnar man få genom att uppräknä och uppmäta de stubbar, som finnas inom det undersökta området. De dyrköpta erfarenheter, man i dessa afseenden redan har, hafva visat, att tillförlitliga undersökningar måste göras minst 10-procentiga och att kostnaden näppeligen bör räknas lägre än 80 öre per hektar. Under sådana förhållanden är det ju gifvet, att när man nu ger sig in på en försökstaxering, som skall omfatta ett helt län, så är man tvungen att, ifall det skall vara något bevändt med försöket, därefter göra en fullständig och noggrann kontrolltaxering, och man får då räkna med de siffror, som jag nyss nämnde, d. v. s. man får räkna med en kostnad af 80 öre per hektar i stället för här beräknade 3,7 öre.

För mig har det syntts, som om man genom en sammanräkning, justering och komplettering af de redan gjorda undersökningarna skulle kunna vinna en mera fullständig kännedom om rikets skogstillgångar än genom det nu föreslagna tillvägagångssättet. Håller man dock nu ovillkorligen på, att en undersökning skall ske, på sätt här föreslagits, anser jag dock, att man åtminstone borde inskränka försöken till ett område, som genom noggranna undersökningar förut vore känt, så att den undersökningens användbarhet verkligen blefve pröfvad.

I frågans nuvarande läge skulle jag således, herr talman, helst önska yrka rent afslag, så att frågan i ett mer utredt skick finge framkomma, men då bifall till ett sådant yrkande näppeligen torde vinnas, anhåller jag endast att få yrka, att — på det frihet må lämnas Kungl. Maj:t vid försökens utförande — ur beslutet må utelämnas den i utskottets motivering förekommande, så lydande punkten: »Beträffande planen för försöksundersökningen sådan densamma i departementschefens yttrande i ärendet till statsrådsprotokollet framlagts har utskottet icke funnit anledning till erinran.»

Och att i den därefter följande meningens orden »Ej heller har utskottet» utbytas mot: Utskottet har icke.

Herr af Petersens: Herr talman, mina herrar! Det är med en viss tveksamhet, jag går att yttra mig i denna fråga, förvissad som jag är, att alla de, som haft densamma under förberedande behandling och som därvid förordat den ifrågasatta undersökningen, föreställt sig, att densamma vore så värdefull, att staten nu borde offra ett ganska betydande belopp och sedermera ett tiofaldt större, uppgående då till cirka 2¹/₂ miljon. Men då jag icke kan frigöra mig från föreställningen, att man icke kan komma till ett någorlunda tillförlitligt resultat, och då det till och med kan befaras, att den tillämnade rikstaxeringen

*Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.
(Forts.)*

*Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.*

(Forts.)

komme att blifva synnerligen vilseledande och sålunda skadlig, tillåter jag mig att i korthet uttala mina betänkligheter, därtill jag anser mig dessmera oförhindrad, då jag redan vid skogsvårdsstyrelsernas allmänna möte, när framställningen till regeringen beslöts, motsatte mig nämnda beslut, hvilket jag fortfarande anser vara förhastadt.

Att den utredning, som för framtiden åsyftas, är märkta storvulen, medgifves villigt, och framgår tillräckligt däraf, att den skulle sträcka sig öfver hela Sveriges land, från Öresund till Lappmarkens fjälltrakter. Mig veterligt, har icke någon af de kontinentalta stormakterna företagit ett dylikt experiment inom sina territorier; men vi vilja ju vara ett förgångsfolk, och därför vilja vi söka slå ett rekord äfven på det ekonomiska området. Men just landets långsträckthet och de väsentligt skiljaktiga jordnatura- och klimatiska förhållandena tala, efter mitt förmenande, ett tillräckligt tydligt språk om orimligheten af att vilja tillämpa väsentligen samma undersökningsmetod på allt Sveriges rike.

Nu är visserligen närmast fråga endast om Värmland, men det ligger nära till hands att befara, att hvilket resultatet af undersökningen därstädes än månne blifva, så komme yrkande på fortsättning att följa. I ett hänseende komme, efter mitt förmenande, denna undersökning att gifva ett beaktansvärdt resultat, enär däraf torde komma att visa sig, att de enda, som vårda sig om skogen och sköta den väl, äro de stora bolagen och en del enskilda större skogsägare, hvaremot allmogeskogarna mestadels försvunnit, åtminstone i sydligare trakter. Att en linjetaxering, omfattande en bråkdel af området, icke kan blifva synnerligen tillförlitlig, synes mig uppenbart, allra helst då det är en ren tillfällighet, om 10-meters-linjen går öfver hagmark, trasskog, bergmark, kalmarker, kärr och moras eller verklig skog; och att den på en sådan linjetaxering grundade kuberingen icke kan blifva särdeles värdefull, synes mig uppenbart. Men föga mer tillförlitlig torde den efter borning företagna tillväxtberäkningen blifva med afseende å framtiden. Ty tillväxten beror i väsentlig mån på årgången, på de klimatiska förhållandena, vårens tidigare inträdande och nederbörden under växtperioden, och härtill kommer, att skogsmanen genom förståndigt utförd gallring kan väsentligt medverka till kraftigare tillväxt. Därför kan icke en tillförlitlig framtidsberäkning grundas å gångna års tillväxtsiffror.

Men nu vore väl meningen, att undersökningen skulle tagas till underlag för mer eller mindre värdefulla statistiska beräkningar, och dessa komme eventuellt i sin ordning att basera en lagstiftning såväl i fråga om taxering af skogsafkastning som i fråga om rätt att tillgodogöra sig skogsalster. Men om grunden är lösliq och vacklande, så blir byggnaden därefter, och vi hafva råkat ut i fullständig godtycklighet.

En omständighet, som väl inte torde vara af egentlig betydelse, men som måhända ändock bort beaktas, är, att man icke obetingadt kan antaga, att alla skogsägare med tillfredsställelse skola upplåta sina områden för den trupp af undersökningsförrättare, som rycker fram och företager borningar. Otänkbart är ju icke, att någon svårighet

kan däraf föränledas, ehuru man må förvänta, att den lätt skall kunna öfvervinnas.

Det lifliga intresse, jag hyser och alltid hyst för skogsvård, har föränledt mig att framhålla, hurusom, efter mitt förmenande, den ifrågasatta undersökningen icke gifver valuta för sina kostnader, och att, om därefter följer en rikstaxering, denna blefve i högsta mätto vilseledande.

Konsekvent vore då, om jag yrkade afslag å utskottets hemställan; men då kostnadsbeloppet vid taxeringens begränsning till Värmland icke torde böra tillmätas alltför stort afseende och denna försöksundersökning onekligen erbjuder ett visst intresse, vill jag, under förutsättning, att Riksdagen icke må anses därmed hafva gifvit på hand, att fortsättning skall följa, utan att det stannar vid denna försöksundersökning, icke motsätta mig bifall till utskottets hemställan

*Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.
(Forts.)*

Herr Barthelson: Herr talman, mina herrar! Den kritik, som nyss ägnats Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till försökstaxering af Värmlands skogar liksom utskottets utlåtande i ärendet, har, om jag uppfattade herrarna rätt, utmynnat i tre hufvudpåståenden:

att en rikstaxering eller en taxering af Sveriges skogar skulle vara behöflig;

att de taxeringsmetoder, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits, icke skulle vara tillförlitliga, liksom ej heller kontrollen skulle vara det;

och slutligen att kostnaderna för denna undersökning skulle blifva oskäligt höga.

Då dessa påståenden helt och hållet stå i strid med den utredning, som finnes i den kungl. propositionen, en utredning, mot hvilken hvarken de hörda myndigheterna eller fackmännen eller utskottet för sin del haft något att erinra, ber jag, då jag deltagit i utskottets behandling af den kungl. propositionen, att få upptaga dessa påståenden till hemötande.

Jag behöfver här icke tala om den nationalekonomiska betydelsen af att landets skogar skötas på rätt sätt; men gentemot påståendet, att denna taxering skulle vara obehöflig, måste jag erinra om, att det för närvarande inom landet finnes ett storartadt intresse just för att landets skogar skola skötas på rätt sätt, och att detta intresse redan har framkallat en allmän mening, som tagit sig uttryck bland annat i motioner, hvilka oupphörligt väckts i Riksdagen. Se vi på dessa motioner, speciellt dem som föreligga vid denna riksdag, skola vi finna en tendens hos dessa att syfta mot inskränkning af dispositions- och äganderätten till skogen. Se vi vidare på dessa motioners motiv, skola vi finna, att de nästan uteslutande stödja sig på tendentiösa framställningar af förhållandena inom skogsväsendet eller på subjektiva uppfattningar. Det synes mig därför, som om allt tal, att behof icke föreligger utaf undersökning af våra skogar, är opåkalladt. Jag vill till och med påstå, att det föreligger en fara för hela vår skogspolitik att längre dröja med undersökningen af dessa förhållanden. Den skogstaxering, Kungl. Maj:t föreslår, vill lämna oss en noggrann uppfattning af, en noggrann kunskap om tillståndet hos våra skogar, om virkesmassa, tillväxt o. s. v. Då

Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.

(Forts.)

synes det mig, som om hvar och en borde arbeta för ett sådant mål. Om nu detta mål är eftersträfvansvärdt, så synes det mig också, som om de därför erforderliga beloppen skulle vara väl använda medel.

Jag kommer så till tillförlitligheten hos uppskattningsmetoden. De ärade talarne hafva nämligen särskildt framhållit, att det föreslagna taxeringssättet, den föreslagna *metoden* icke skulle vara tillförlitlig. Förslaget afser, som vi veta, att hela landet skall öfverdragas med ett nät af taxationsbälten på olika afstånd, och nu speciellt rörande Värmlands län, att afståndet mellan dem skall bli två å fyra kilometer, allteftersom taxationslinjerna gå öfver det norra skogiga eller det södra, af kulturen mera berörda området. Enligt all erfarenhet på det skogstaxatoriska området, enligt alla fackmäns enstämmiga åsikt förhåller det sig vid skogstaxationer så, att ju större arealer, som taxeras, desto mindre procent behöfver taxeras för erhållande af samma säkerhet i afseende å resultatet. Genom de undersökningar, som den kommission gjorde, som utarbetat, kan jag säga, det föreliggande taxationsförslaget, har det visat sig, att vid taxering af arealer så stora som öfver 200,000 hektar och däröfver kan taxeringsprocenten sättas så lågt som till 0,1 procent. Nu är i den kungl. propositionen föreslaget, att för en så stor areal som 900,000 hektar skall taxationsprocenten höjas från $\frac{1}{10}$ procent till 0,25 procent och för en areal af 600,000 hektar till $\frac{1}{2}$ procent, hvadan säkerheten för ett riktigt resultat blifvit än större.

Då det här har framhållits, att icke någon erfarenhet på detta område finnes och att icke några stormakter framställt något förslag eller låtit verkställa några taxeringar i detta afseende, vill jag erinra, att en sådan taxation försiggår för närvarande i Norge i Hedemarkens amt, som gränsar intill Värmlands län och som har ungefär samma areal som Värmland. Där är taxationsprocenten bestämd till 0,1 procent eller samma procent för liknande område som den af nämnda kommission föreslagna. Det finnes sålunda exempel på, att sådan taxering verkstälts som den nu här föreslagna.

Hvad nu det taxeringssätt beträffar, som här klandrats, vill jag erinra därom, att detta taxeringssätt är precis detsamma, som vid skogstaxeringar i allmänhet användes. Det enda ovanliga skulle ligga däri, dels att här kommer att ske mycket noggrannare anteckningar, speciellt rörande profträden, än i allmänhet sker, dels att taxationsprocenten föreslagits lägre än vanligt. Orsaken, hvarför den föreslagits så låg, har jag ju redan erinrat om. Slutligen yttrade de ärade talarne, att de ej kunde gilla den kontroll, som föreslagits af Kungl. Maj:t rörande taxeringens resultat. Såvidt jag kan förstå, måste den säkraste kontrollen bestå i en analys af undersökningsresultatet genom materialets uppdelning och studium af delarnas inbördes afvikelser i jämförelse med den ideala variantfördelningen enligt den s. k. sannolikhetskalkylen. Därför föreslås, att icke allenast hvarje taxationslinjes virkesmassa skall nedsummeras i afseende på virkesförrådet, utan också att hvarje linje skall indelas i en hektar omfattande områden. Härigenom erhållas ju behöfliga jämförelsetal och medeltal. Erfarenheten har visat, att variationen i våra skogars produktion är tillräckligt regelbunden, för att sannolikhetskalkylen skall

kunna användas. Kungl. Maj:ts förslag till kontroll hvilat därför på fast grund. Att, såsom här föreslagits, verkställa taxation utaf ett mindre område, som förut är upptaxerad, för att på detta sätt kontrollera taxationsmetoden, är från principiell ståndpunkt alldeles oriktigt. Ett skäl, hvarför denna försökstaxation bör ske af Värmlands stora skogsområde och utaf Kungl. Maj:t föreslagits, är ju det, att man vill, att försökstaxeringen skall omfatta ungefär så stora områden, som man framdeles skall uppskatta. Att då nu använda en metod för ett mindre område, som icke kan användas på de andra, vore icke riktigt. Det är väl därför skäl att använda en sådan kontrolleringsmetod vid uppskattningen af Värmlands skogar, att den kan användas för att kontrollera resultaten beträffande äfven uppskattningen af andra läns skogar. För öfrigt vill jag påstå, att de taxeringar, som äro gjorda på enskilda skogar, och till hvilka man hänvisar, äro dels för gamla och dels verkställda för helt andra ändamål, än som afses med denna rikstaxering. Denna afser att få ett generalprof, en förtätad bild af Sveriges skogar. Det kunna vi ej få genom att verkställa sådana undersökningar, som de ärade talarne här ha talat om. Huru nu arbetet skall i detalj utföras, den frågan tyckes mig, som om Riksdagen skulle i detta fall, såsom i så många andra, kunna fullt tryggt öfverlämna till Kungl. Maj:t, som föreslår, att en kommission af fullt sakkunniga personer skall taga denna taxering om hand.

Slutligen borde jag kanske nämna några ord om kostnaderna. Jag vill icke upptaga kammarens tid med att upprepa hvad kommissionen anfört beträffande kostnadsberäkningarna, då enhvar af herrarna kan läsa detsamma i Kungl. Maj:ts förslag, men jag kan ej underlåta att gentemot detta tal om 2 $\frac{1}{2}$ miljon kronor, som taxeringen af alla landets skogar skulle kosta, framhålla för herrarna, hvilken stor nationalekonomisk betydelse våra skogar hafva. Exporten af våra skogsalster går till 200 à 300 miljoner kronor årligen. Är det icke då värdt denna lilla utgift, fördelad på fyra år, erhållandet af en säker grund att bygga vår skogspolitik på, så att den icke blir irrande, och så att icke måhända genom tedentiösa framställningar den allmänna meningen blir ledd på sådana banor, att vår skogshushållning genom en af denna missledda allmänmening framtvingad skogslagstiftning får obotlig skada för mansåldrar?

Mine herrar! Då en taxation af landets skogar enligt mitt förmenande kommer att gifva oss det underlag, som vi behöfva för ett rätt bedömande af våra skogsförhållanden, då jag anser, att denna taxation är det enda möjliga medlet för att vinna detta säkra underlag och då den nu framlagda af utskottet tillstyrkta kungl. propositionen om en försökstaxering är hufvudgrunden för en sådan taxering af hela landets skogar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson: Jag ber blott att få yttra några ord före frågans afgörande.

Jag anser, att det är alldeles riktigt, att hvarje skogsägare af någon betydelse låter räkna sina skogar och tager reda på, huru stor tillväxtprocent han kan beräkna, och huru mycket han har rätt att afverka med skogens fortfarande bestånd. Och att staten beträffande

*Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.
(Forts.)*

*Angående
en försöks-
undersökning
rörande
skogarna
inom viss del
af landet.
(Forts.)*

skogarna i hela Sverige också bör göra detta, anser jag också vara riktigt. Nu har en försökstaxering planlagts för Värmlands län. Vid denna taxering vill man se, dels huru mycket skogskapital, som finnes inom taxeringsområdet, dels återväxten på de olika arealerna. Men ösoäkt framstår då den frågan för mig: är det icke märkvärdigt, att staten, som har fullt med revirförvaltare öfver hela landet, icke låter revirförvaltarna på sina revir göra dessa beräkningar angående återväxten? Det ligger fullt med boställesskogar och kronoparker här och där i alla landskap. Om hvarje jägmästare på sina områden hade pröfvat, hvad tillväxten vore, hade man enligt mitt begrepp haft mycket säkrare uppgifter på skogstillväxten i Sverige, än hvad man nu på ett försöksområde af några taxationlinjer kan erhålla. Vi hafva i alla fall ett land, som är så stort och vidsträckt, att det går från Norrland till Ystad, och återväxten är helt visst olika på detta område. Jag anser, att staten, som har personal, jägmästare, öfverjägmästare och allt möjligt till sitt förfogande, skulle kunna se, dels hvad skogskapital staten har, dels hvad återväxten inom de olika provinserna är. Dessutom äro skogsvårdsstyrelserna i tillfälle att genom skogsvårdsafgifterna beräkna åtminstone utförseln af skogsprodukterna, om också icke husbehovsvirket. Dessutom skulle man kunna upptaga beräkningen öfver skogsåtgången för bränsle.

Jag anser emellertid, att detta experiment är mycket intressant, och då vi nu antagligen komma att antaga utskottets förslag att göra denna försökstaxering, vill jag endast be, att denna kammare icke fäster alltför stort afseende vid detta, och framför allt framhålla, att denna försökstaxering, som nu skall göras, icke får läggas till en osviktig grund för en vidare skogslagstiftning, ty därtill är den enligt mitt förmenande icke tjänlig. Under sådana förhållanden skall jag icke bestrida, att taxationen sker, utan jag yrkar bifall till utskottets förslag, men jag ber att få till protokollet antecknad, att jag anser, att resultatet af taxationen icke bör läggas till grund för en alltför vidlyftig skogslagstiftning. Jag vill blott fråga, om någon tror, att man törs göra ett köp af en 50,000 eller 100,000 tunnland skog efter enbart en sådan försökstaxering. Man får nog göra en vida noggrannare uträkning, innan man törs göra en sådan sak. Detta gäller för de enskilde, och det gäller äfven för de förhållanden, som det här är fråga om.

Herr Barthelson: Med anledning af den siste ärade talarens förfrågan, om det icke vore skäl, att staten lämnade uppgift på tillväxten af sin skog, ber jag endast att få lämna det svaret, att den ärade talaren mycket lätt kan få en sådan uppgift, om han vänder sig till domänstyrelsen. Där finnes det hushållningsplaner uppgjorda för hvarje statens skog, så att den frågan är mycket lätt besvarad. Men här gäller det icke statens skogar, utan hela landets skogar, både statens och enskildes. Det gäller att taga reda på tillståndet af hela landets skogar. Att staten icke bedrifver öfverafverkning, det veta vi. Det har till och med här i kammaren framställts påståenden om, att det å dessa afverkas alldeles för litet. Däremot kan det gälla att få reda på, om skogarna i enskild ägo äro öfverafverkade eller icke.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att under öfverläggningen om nu föredragna utlåtande, utom i afseende å motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats allenast, att utskottets hemställan skulle bifallas.

På sedermera gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i afseende därå yrkats, dels att utskottets förslag skulle bifallas, dels ock, af herr *Åström*, att i det stycke, som började med orden: »Beträffande planen för försöksundersökningen», första punkten skulle utelämnas och den näst följande godkännas med den förändring, att orden: »Ej heller har utskottet» utbyttes mot orden: »Utskottet har icke».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af utskottets yttrande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i afseende på motiveringen i jordbruksutskottets utlåtande nr 79 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Åströms* yrkande.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—50;

Nej—60.

Vid ånyo skedd föredragning af jordbruksutskottets den 4 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande nr 80, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omläggning af förvaltningen utaf de allmänna skogarna i södra och mellersta Sverige, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskotets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 20, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverk att kvarstå i tjänst.

Punkten 13.

13:o) Uti en inom Första kammaren väckt motion (nr 23) har herr *A. Bellinder* hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att 6 § b) i »Lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension af den 11 oktober 1907» skulle få följande lydelse:

6 §.

Skyldighet att från tjänsten afgå inträder:

- a) för innehafvare _____
 - b) för annan tjänsteinnehafvare vid uppnåendet af den i 5 § stadgade lefnadsålder, dock med rätt för manliga ämneslärare vid statens allmänna läroverk, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna att, om de vid 65 års ålder ej kunna räkna sig till godo 35 tjänsteår, men fortfarande på ett tillfredsställande sätt kunna sköta sin tjänst, i denna kvarstå till uppnådda 35 tjänsteår, likväl ej längre än 3 år; Konungen eller _____ år;
 - c) _____
 - d) _____
- Befinnes _____ afgå.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda skäl hemställt, att herr Bellinders förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Bellinder: Att döma af det knapphändiga sätt, på hvilket bankoutskottet affärdat föreliggande motion, kunde man få den uppfattning, att den är af mycket ringa betydelse. Det är dock så mycket mindre förhållandet, som motionen berör en stor del af lärarne vid vårt lands allmänna läroverk. Hvad är då, kan man säga, innebörden af motionen? Jo, innebörden är att genom motionen ästadkomma ett försök att få, hvad jag i motionen kallat, en till orättvisa gränsande obillighet aflägsnad ur nu gällande pensionslag af år 1907. Denna pensionslag innehåller den bestämmelsen, att en lärare är icke blott berättigad, utan också skyldig att afgå från sin plats vid 65 lefnads- och 35 tjänsteår. Mot denna bestämmelse hade Sveriges lärarekår ingenting haft att anmärka, utan snarare tvärtom, ty då det af föregående pensionskommittéer hade föreslagits, att pensionsåldern för lärarne skulle sättas först till 70 år och sedan af nästa kommitté till 67 år, ingingo de genom allmänna svenska läraresällskapet till rege-

ringen med en petition, att tidsbestämmelserna skulle blifva respektive 65 lefnads- och 35 tjänsteår. Sålunda vore mot dessa bestämmelser i och för sig ingenting att anmärka, men då lärarne efter antagandet af 1904 års lönestat öfvergingo till denna, förbindande sig att underkasta sig de bestämmelser, som vidare kunde komma att utfärdas, ville de icke gärna tänka sig, att dessa bestämmelser skulle komma att innebära, att, när en lärare fyllt 65 år, han skulle vara *skyldig* att afgå, äfven om han icke hade mer än t. ex. 25—30 års tjänstetid, ty därigenom skulle han beröfvas, hvad adjunkterna beträffar, nära 100 kronor för hvarje bristande år och, hvad lektorerna beträffar, omkring 115 kronor om året af den i sin helhet ingalunda rikligt tilltagna pensionen. Det var sålunda en stor och obehaglig öfverraskning detta. Denna kammare i första rummet och sedan efter gemensam votering Riksdagen i sin helhet ha för två år sedan ansett sig böra något justera bestämmelserna i denna pensionslag, så till vida som då godkändes ett förslag om att före detta lektorn och rektorn Johansson i Göteborg, hvilken enligt lagen skolat afgå med en pension af 2,980 kronor, tillerkändes lektorspension med 4,000 kronor. Detta beslut fattade dock Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t, och man kunde hafva väntat, att, sedan olägenheterna af pensionslagen af 1907 visat sig vara i så hög grad svåra för lärarne, deras målsmän inom kungl. öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk eller regeringen själf skulle hafva kommit fram med något förslag för att råda bot på det onda. Så har icke hittills skett, men man får hoppas, att, om föreliggande motion denna gång faller, regeringen snart nog framkommer med en kungl. proposition i ärendet.

Emellertid kan man ju fråga, om det är någon större och afsevärd del af Sveriges lärarekår, som fått något mera af ofvan nämnda bestämmelse. Därvid får man taga den i afseende på sitt värde förut i dag så omdebatterade statistiken till hjälp för att kunna åstadkomma en utredning. Redan förra året, vid 9:de allmänna läraremötet i Falun, höll en lärare ett föredrag om denna pensionsfråga, och han var då i tillfälle att rörande den framlägga en statistik. Han hade genomgått den sista då utkomna lärarematrikeln. Det är icke den sista, som nu finnes, ty den utkom så sent som förra hösten. Den statistiken visade, att af 1099 lärare ej mindre än 418 eller 38 procent ej kunde komma att erhålla hel pension, om de skulle afgå vid 65 års ålder. Han uttalade till följd därpå den bestämda åsikten, *att af Sveriges ordinarie ämneslärare 38 procent aldrig skulle komma i åtnjutande af hel pension.* När jag framlämnade min motion, innehöll den också en del statistiska uppgifter från åtskilliga läroverk. Sedan har jag låtit komplettera dessa uppgifter och lämnat dem till bankoutskottet. Och vid granskning af den sista lärarematrikeln, som utkom hösten 1909, visar det sig, beträffande manliga ämneslärare vid rikets allmänna läroverk, samskolor och seminarier, högre lärarinneseminarier däri inberäknadt, att af 1,084 sådana lärare — några hafva i anledning af ofullständiga uppgifter förbigåtts — icke mindre än 432 komma att vid uppnådd pensionsålder, 65 lefnadsår, sakna någon del af de för hel pensions erhållande bestämda 35 tjänsteåren.

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissaläroverk att kvarstå i tjänst.

(Forts.)

Om utsträckt
rätt för man-
liga ämnes-
lärare vid
vissa läroverk
att kvarstå
i tjänst.
(Forts.)

Behovvet af den förändring, som begärts i föreliggande motion, är sålunda tydligt. Sättet att afhjälpa olägenheterna är däremot icke så alldeles gifvet.

Jag har i min motion yttrat, att jag anser, att olägenheterna skulle kunna afhjälpas antingen på det sättet, att efter uppnådda 65 lefnadsår en lärare skulle kunna få hel pension, äfven om han blott hade t. ex. 32 tjänsteår, eller också, såsom fallet är bland officerarna, att man låte lärarne vid fyllda 65 år få en respittid af högst tre år.

Nu kan man fråga, om genom det senare alternativet olägenheterna skulle bli afhjälpta. Jag har sökt att i någon mån få utredt, om det kan vara förhållandet. Fullständigt skulle det ju icke kunna bli fallet, därför att det antal tjänsteår, som berörda 432 lärare skulle behöfva för att vid 65 års ålder erhålla hel pension, utgör 1,719. Det bristande antalet tjänsteår för hvar och en af dem är alltså i medeltal nära 4 år. Genom hvad som nu i min motion begäres skulle emellertid, därest de lärare, som fyllde 65 år, finge fortfarande tjänstgöra, det inträffa, att efter ett år ytterligare 97 bland de 432 lärarne skulle hafva uppnått 35 tjänsteår, efter 2 år ytterligare 86 och efter 3 år ytterligare 67 lärare hafva uppnått 35 tjänsteår. D. v. s. 250 af 432 lärare skulle då få full pension. De återstående 182 lärarne skulle genom de begärda respitåren åtminstone få sina pensionsförhållanden väsentligen förbättrade.

Nu kanske man också kan fråga, huruvida bakom min motion står något uttalande om dess behöflighet från andra håll. Jag vill inom parentes här nämna, att jag själf icke alls beröres af den föreslagna förändringen i pensionslagen. Det är därför jag kunnat efterkomma de från många olika håll till mig riktade uppmaningarna att framlägga en motion i ärendet, då det visat sig, att regeringen hittills icke för Riksdagen velat framlägga denna viktiga angelägenhet.

Såsom bevis för att jag icke står ensam anhåller jag att få för kammaren nämna, att jag mottagit petitioner till Riksdagen från icke blott Stockholms läraresällskap, utan från 78 af statens läroverk, undertecknade af icke mindre än 700 lärare. Här är naturligtvis icke meningen att trötta kammaren genom att i vidsträcktare mån upprepa dessa petitioner, men då dessa i allmänhet ansluta sig till en skrifvelse från Stockholms läraresällskap, anhåller jag att få uppläsa detta »Utdrag af protokoll, hållet vid Stockholms läraresällskaps sammanträde den 26 februari 1910.

§ 7.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, beslöt sällskapet, i enlighet med ordförandens förslag, att uttala sitt lifliga instämmande i det af lektor A. Bellinder inom Riksdagens Första kammare gjorda yrkandet om rätt för lärare, som vid 65 års ålder ej kunna räkna sig till godo 35 tjänsteår, men fortfarande på ett tillfredsställande sätt kunna sköta sin tjänst, att i denna kvarstå till uppnådda 35 tjänsteår, likväl ej längre än 3 år.

Rätt utdraget betygar

Elof Lyttkens
sällskapets sekreterare“.

Nu har utskottet påstått, att Kungl. Maj:t redan har den rätten att på enskild ansökan afhjälpa den brist, som förefinnes i afseende på befintliga tjänsteår för lärarne genom att i nåder medgifva en lärare rätt att tjänstgöra utöfver 65 lefnadsår. Det är sannt, att regeringen hittills beviljat en sådan rätt för något år, men detta har dock långt ifrån varit tillräckligt för att på något verksammare sätt afhjälpa den föreliggande olägenheten. Och jag föreställer mig, att det både för regeringen och lärarne skulle vara vida behagligare och bekvämare, om föreliggande, lätt gjorda ändringsförslag uti pensionslagen antoges, hvarigenom, under den förutsättning, som däri föreslås, lärarne finge rätt att kvarstå i tjänst i högst tre år.

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverk att kvarstå i tjänst.
(Forts.)

Nu har utskottet mot detta förslag anført, att det skulle verka mindre fördelaktigt för undervisningen och därjämte förminska utsikterna för befordran för yngre lärare. Med den kännedom, jag har om Sveriges lärarekår, tror jag, att de flesta af lärarne vid läroverken, som afgå vid 65 års ålder, ännu skulle kunna på ett mycket tillfredsställande sätt uppehålla undervisningen ett och annat år, om de behöfde detta för att få hel pension. Detta lyckliga förhållande beror utan tvifvel bland annat på, att lefnadsåldern på senare tider inom alla samhällsklasser i vårt land, och sålunda äfven inom lärarekåren, rätt betydligt stigit, och jag tror, att det nu vore så mycket mindre betänkligt att låta en del lärare kvarstå något i tjänsten öfver 65 år som lärarne förut, innan någon viss pensionsålder var för dem bestämd, ofta fingo tjänstgöra till 70 år och därutöfver. Då var det mera berättigadt att framhålla såsom viktigt och önskvärdt, att de äldre lärarne lämnade plats för yngre och friskare krafter.

Vidare säger utskottet, att det skulle förminska utsikterna för befordran för de yngre lärarne. Det var nog så för åtskilliga år sedan, och särskildt innan man satte en hel del extra lärareplatser på ordinarie stat, att det var trångt om utrymmet på den ordinarie lärarebanan. Detta är ej numera i något högre grad fallet, sedan en hel del studeradt folk gått ut i de praktiska yrkena och icke längre alla akademiskt bildade trängas på tjänstemannabanan, och det har i de ämnen, som bäst lämpa sig för det praktiska lifvets behof, på senare tider snarare varit brist på lärare än öfverflöd. Så har det ofta händt, att det varit brist på sökande till läraretjänster i matematik och naturkunskap. Jag tror därför ej heller, att den farhågan, som rör minskad utsikt till befordran, bör vara synnerligen stor.

Jag har till höjandet af vissa lärares pension föredragit att föreslå Riksdagen att välja det alternativet att låta de lärare, som däraf hade behof, få en respittid af högst tre år. Det gjorde jag därför, att därigenom kommer icke staten att behöfva göra några större ekonomiska uppoffringar än hittills. Tvärtom gör den en besparing. Jag ville härigenom söka vinna, hvad som var möjligt, äfven om jag för min del ansåg, att det möjligen vore bäst för lärarne själfva och kanske äfven för läroverken, om tjänstgöringstiden för hel pensions erhållande något förkortades, men jag vågade icke hoppas, att ett sådant förslag skulle vinna Riksdagens bifall, då det skulle bli förenadt med väsentligt längre pensioneringstid för lärarne.

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverk att kvarstå i tjänst.
(Forts.)

Herr talman! På grund af de nu af mig framställda skälen ber jag att få yrka bifall till min motion.

Friherre von Schwerin: Jag skall icke upptaga kammarens tid länge. Jag tror, att utskottet har gifvit skäl för sig. Hufvudskälet, hvarför vi i utskottet afstyrkt denna motion, är det, att utskottet icke har velat taga på sitt ansvar att på grund af en enskild motion omstöpa pensionsförordningen och det pensionstillvägagångssätt, som är så nyligen antaget som år 1907. Hufvudändamålet med denna pensionslag skulle vara det, att man skulle försöka förnygra lärarekrafterna. Nu har Riksdagen beslutit, att lärarna skola afgå vid 65 års ålder, men såsom herrarna mycket väl veta, har Kungl. Maj:t rätt att gifva dispens i vissa fall. Lärarna kunna få stå kvar på vissa villkor, det vill säga i vissa fall till 67 års ålder. Hvad innebär nu denna motion? Jo, den innebär, att de *utan dispens* skulle få tjänstgöra tre år. Det är klart, att de flesta skulle begagna sig däraf. Motionären säger, att det är minst 38 % af lärarna, som vid 65 års ålder icke komma i åtnjutande af full pension. Hvad blir då följderna, om motionen bifalles? Jo, följderna blir, att dessa 38 % af lärarna komma att tjänstgöra ytterligare en 2 å 3 år. Därigenom skulle det afsedda ändamålet att låta dem tidigare afgå icke vinnas, och då blir följderna, att det blefve många, som finge vänta på sina platser. Dessa förhållanden skulle föranleda till, att dessa lärare i sin tur finge kvarstå. Det kan icke vara skäl i.

Vi hafva till handläggning en proposition om pensionering af lärarinnor vid vissa flickskolor. Man föreslår där, att de skola bli pensionerade vid 55—60 års ålder. Kan det vara lämpligt för dem att afgå vid en sådan ålder, så tror jag, att 65 års ålder kan vara en tillräckligt hög ålder för lärarna vid allmänna läroverken att sluta sin tjänstgöring.

Så sade talaren, att vissa lärare förut tjänstgjort, tills de voro 70 år. Ja, de skulle nog kunnat tjänstgöra hur länge som helst, men om det varit till nytta för skolan och skolpojkarne, vill jag lämna därhän. Jag har haft gamla lärare, men icke voro de bra, när de voro öfver 60 år.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan be att på grund af de af utskottet anförda skälen få yrka afslag på motionen och bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson, Albert: Enligt 1907 års pensionslag har lefnadsåldern för erhållande af hel pension i allmänhet blifvit bestämd till 67 år. Den bestämmelsen är, tror jag, ganska riktig, ty de tjänstemän, som hafva pensionsrätt, kunna hålla ut ända till 67 år. Enligt hvad statistiken utvisar, har lefnadsåldern för manliga personer i landet under sista hälften af förra seklet betydligt ökats, och lefnadsåldern har äfven under de gångna åren af detta sekel ökats. I sammanhang med att lefnadsåldern ökats, fortfara också arbetskrafterna allt längre. Det är visserligen sannt, att i 1907 års pensionslag pensionsåldern för lärarne vid läroverken blef bestämd till 65 år — sålunda två år lägre än hvad i allmänhet är stadgadt — men äfven inom andra områden

finnes det tjänstemän med fullt lika fordrande arbete som inom lärarekåren, och man kan därvidlag icke lämna utan uppmärksamhet, att under sommaren och en kort tid under julen lärarne äro befriade från undervisningsskyldighet. Mig synes därför att för lärarekårens manliga lärare borde det bestämmas samma lefnadsålder för erhållande af hel pension, nämligen 67 lefnadsår, som för andra tjänstemän. Därigenom skulle de olägenheter, som den ärade förste talaren omnämnde, i väsentlig grad undanröjas.

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverk att kvarstå i tjänst.
(Forts.)

Det är också en annan sak, som man bör betänka, och det är, att ur statssynpunkt den begärda förhöjningen skulle vara nyttig. Ty man bör komma ihåg, att genom lifslängdens ökning ökas statsutgifterna för pensionerna på ett mycket betydande sätt. Jag har intet yrkande att göra, utan jag har endast velat framhålla detta.

Herr Bellinder: Om jag förstod den ärade ordföranden i bankoutskottet rätt, så var bankoutskottets afstyrkande i föreliggande fråga ganska mycket förestäfvadt af försiktighet, när man icke ville bifalla en framställning, gjord af enskild motionär, och detta kan jag nog till en viss grad förstå. Det är första året, som bankoutskottet behandlar pensionsfrågor. Förut hafva de behandlats af statsutskottet. Och försiktighet är en dygd. Men jag trodde, att i den framlagda motionen billighet och rättvisa vore lagda i så öppen dag, att det skulle blifva svårt för bankoutskottet att äfven med största försiktighet gå dem förbi.

Mina herrar! Jag ber er betänka, att Sveriges lärarekår, som fick sin lön reglerad för 6—7 år sedan, då lefnadskostnaderna ej på långt när voro så höga som nu, på det sätt, som jag påpekat, i afseende på ett stort antal af sina medlemmar fått sin ekonomiska ställning väsentligen försämrad. Den är icke god detta oafsedt. Tvärtom har det på senare tiden höjts allmänna klagomål öfver, att den lön, som bestämts för lärarekåren i väsentlig högre grad än inom andra statens tjänstemannakårer tillkommer innehafvaren först efter en mycket lång tjänstgöring, då den är uppdelad i icke mindre än fem lönegrader. Den är sålunda väsentligt mindre, än hvad den synes vara. Man kommer icke till den fulla lönen förrän efter 20 års tjänstgöring. Är det sedan så, att en stor del lärare måste afgå, såsom jag visat, med afkortad pension, befinner sig lärarekåren i en allt annat än afundsvärd ställning, och jag tror mig icke behöfva förgäfvades vädja till kammarens rättskänsla och medkänsla för lärarne vid Sveriges allmänna läroverk, då jag ännu en gång yrkar bifall till min motion.

Herr von Stapelmohr: Jag skall gifva motionären rätt däri, att det kan kännas tungt för de lärare, som uppnått 65 lefnadsår men icke 35 tjänstår att nödgas afgå med afkortad pension, men jag ger honom icke rätt i hans påstående, att bankoutskottet ansett frågan vara af ringa betydelse. Tvärtom, bankoutskottet har ägnat mycken uppmärksamhet åt den, men det har måst fästa afseende icke allenast på lärarnas fördel utan också på undervisningens och det allmännas bästa.

Då Kungl. Maj:t år 1904 för Riksdagen framlade en proposition
Första Kammarens Prot. 1910. Nr 27.

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverk att kvarstå i tjänst.
(Forts.)

om omläggning af undervisningsväsendet och om regleringen af lönerna och pensionerna för lärarna, så upptog Kungl. Maj:t i det förslaget en gammal tanke att nedsätta tjänsteåldern för pensions erhållande från 70 år, som förut gällde, till 65 år. Detta befanns medföra ganska betydande kostnader för staten, men å andra sidan höll man före, att frågan var af så afgörande vikt för undervisningen, att sparsamhetsskälerna måste stå tillbaka. Beträffande åter förslaget om tjänstarens antal, eller 35, så var detta icke taget på en höft, utan den siffran bestämdes efter grundlig utredning, hvilken gaf vid handen, att elementarlärarna börjat sin tjänstgöring vid en medelålder af 30 år. I följd häraf ansågs ett tal af 35 tjänstår lämpligt såsom motsvarande tjänstgöring från 30 till 65 års ålder. Man förbisåg icke heller, att det uti den lärarekår, som då fanns, var ganska många, som börjat sin tjänstgöring vid så framskriden ålder, att de icke kunde uppnå 35 tjänstår, när de fyllde 65 år. Men dessa fall betraktades som undantagsfall, och sådana skulle, ansåg man, ej längre förekomma, när de nya bestämmelserna om universitetsstudierna för lärarexamina komme att göra verkan.

Hvad af Kungl. Maj:t sålunda föreslogs, godkändes också af Riksdagen, hvarigenom lärarna vid elementarläroverken fingo både rättighet och skyldighet att afgå vid 65 lefnads- och 35 tjänstår med en pension motsvarande lönen. Vid pensionsbestämmelserna fogades emellertid det stadgandet, att dessa lärare skulle vara skyldiga underkasta sig de förändringar i pensionsvillkoren, som framdeles kunde vara bestämda. Nu vill motionären rifva upp detta beslut och höja antalet tjänstår, därest en lärare vid 65 års ålder ej har 35 tjänstår, tills han uppnått denna siffra, dock icke med mera än 3 år. Motionären säger i motionen såsom här också nyss blifvit anfördt, att detta icke skulle tillskynda staten någon förlust utan innebära en vinst och därför vara att förorda. Ja, det är riktigt, att åtgärden icke skulle tillskynda staten någon förlust, men man får väl, såsom jag nyss nämnde, icke bestämma denna sak efter uteslutande finansiella grunder, utan man bör väl också undersöka, huruvida undervisningen vid elementarläroverken, på hvilken staten offrar stora kostnader och för hvilken den gör vidlyftiga anordningar, skulle lida skada genom ett dylikt arrangemang, och att så skulle komma att ske, är min öfvertygelse.

Jag är icke sakkunnig, men jag har den uppfattningen, att det för en god undervisning fordras, icke blott att läraren med vakenhet och intresse följer gången af sitt ämne såväl i pedagogiskt som vetenskapligt afseende, utan äfven att han skall förstå att lämpa sin undervisning efter elevernas uppfattningsförmåga och utvecklingsståndpunkt. Vidare bör han väl också äga förmåga att hos eleverna väcka lust för studierna, så att arbetsresultatet icke blir allenast en tom minnesläxa utan en lefvande grund, på hvilken man skall kunna bygga vidare studier. Men det ligger nära till hands att antaga, att ju äldre läraren blir, ju mera får han sina krafter förslitna, desto mera minskas dessa förutsättningar för att på ett godt sätt kunna utöfva lärareverksamheten. Trötthet och likgiltighet få insteg och arbetet blifver tungt och mekaniskt. Detta måste verka menligt på undervisningen. Kan

det då vara annat än nyttigt för denna, att sådana gamla utnötta och uttrötta lärare ersättas af yngre och kraftigare?

Det har af motionären här uppgifvits, att elementarlärare i stort antal hafva understött hans motion genom petitionslistor. Dessa ha varit framlagda för bankoutskottet, som tagit del af deras innehåll. Men lärarna själfva synas icke vara ense om, att de åtgärder, som motionären föreslagit, äro de bästa och riktigaste. Tvärtom synes ett ganska stort antal, att döma af en tidningsuppsats, som jag klippt ut och har här, anse, att ett annat förslag vore att föredraga, nämligen att det antal tjänstår, som erfordrades för full pension, nedsattes från 35 till 32. Äro icke herrar lärare eniga om denna sak utan tvista därom, så förefaller det mig, att Riksdagen kan lugnt afvakta utgången af den tvisten, innan Riksdagen går att vidtaga någon som helst åtgärd i ämnet.

Af hvad jag nämnt framgår, att denna fråga äger en vikt, som sträcker sig långt öfver dess finansiella sida. Det må då vara förlätligt, om bankoutskottet, som mest sysslar med siffror och ekonomiska frågor, icke ansett sig kunna genomtränga detta ärende i hela dess vidd, utan därför stannat vid ett afstyrkande af motionen. Därigenom är emellertid icke frågan afskrifven. Det finns en annan utväg för dess lösning, och det är den bästa, en utväg, som lärarna enligt den tidningsnotis jag omnämnt ämna begagna sig af, nämligen att lärarna ingå till Kungl. Maj:t med begäran om ändrade bestämmelser. Då lär frågan få en saklig och omsorgsfull utredning, och därest Kungl. Maj:t finner, att den förtjänar afseende, kommer den antagligen att läggas fram i en form, som är mera acceptabel än den, det af motionären väckta förslaget äger.

Med den uppfattning utskottet haft i denna fråga har utskottet icke inlåtit sig på någon undersökning beträffande den formulering af hithörande lagparagraf, som motionären föreslagit. Jag skall icke uppehålla mig länge vid denna sida af saken, men vill här uttala, att den synes för mig gifva anledning till åtskilliga betänkligheter. Af formuleringen framgår icke klart och tydligt, huru det skulle visas, att läraren kan på ett tillfredsställande sätt ännu vid 65 års ålder sköta sin tjänst eller hvem som skall pröfva detta. Går man emellertid till motiveringen, ser man där omnämndt, att det är tillräckligt med ett läkarebetyg, som säger, att lärarens hälsotillstånd är sådant, att han äger förmåga att tillfredsställande upprätthålla sin tjänst. Då skall han vara berättigad att kvarstå. Det hjälper icke, hvad hans förman rektorn säger om hans undervisningsförmåga, det hjälper icke heller hvad öfverstyrelsen säger därom, utan han är berättigad att kvarstå i alla fall. Hvilken läkare skall utfärda detta betyg, därom talas ingenting. Det fordras, tyckes det, icke ens att skolläkaren skall utfärda intyget, utan är det tillräckligt, att ett läkarebetyg företes. Följden skulle blifva att t. ex. en läkare från Norrbotten eller Skåne skulle äga utfärda intyg, som skulle berättiga en lärare vid ett allmänt läroverk i Stockholm att mot hans öfverordnades åsikter om hans duglighet stå kvar i tjänsten. Sådant kan näppeligen vara lämpligt eller tillrädligt.

Jag kan af dessa skäl icke finna, att, huru betydelsefull denna

Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverk i tjänst.
(Forts.)

Om utsträckt fråga än må vara för lärarekåren, den för närvarande är i det skick rätt för man- att den kan godkännas.

liga ämnes- lärare vid Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

vissa läroverk att kvarstå i tjänst.

(Forts.)

Herr Juhlin: Jag skall villigt erkänna, att jag mycket sympatiserar med det af motionären framlagda förslaget, och det kan ju icke förnekas, att det är mycket svårt för en hel del af de nuvarande äldre elementarlärarna, som på grund af omständigheter, öfver hvilka de icke helt kunna råda, kommit i den situationen, att de vid sin afgang icke kunna erhålla full pension utan komma att få den ganska betydligt reducerad. Men å andra sidan kan jag icke instämna i det förslag, motionären här framlagt. För öfrigt tror jag icke, att det behöfs någon ändring i nu gällande författning. Det förhåller sig ju redan nu så, att en lärare kan få stå kvar till 70 års ålder, n. b. om vederbörande öfverstyrelse och därefter Kungl. Maj:t anser sig kunna tillåta detta. Jag tror, att det är tillräckligt, om man i denna sak vädjar till vederbörande, så att de i vissa mera ömmande fall visa så stort tillmötesgående, de anse sig kunna visa, utan att därmed skada det läroverk, där vederbörande lärare är anställd.

Jag har intet yrkande.

Herr Hernlund: Det fanns en tid uti vår historia — den var kort men den var god -- åren 1649—1652, på Axel Oxenstiernas och drottning Kristinas tid, då man resonerade som så: ungdomen är landets dyrbaraste egendom, och de, som vårda och utveckla ungdomen, de kunna icke nog hederligt uppmuntras och ersättas för sitt arbete! Så tänkte och handlade man på den tiden. Men redan efter några år inträdde en återgång, och sedan fingo lärarna ge sig in på den sorgliga stråten, där många af dem endast hade sin föda genom att gå sockengång i likhet med behöfvande lärjungar och täfla med dessa om några nådesmulor från de mera lyckligt lottade. Det är från tiden för denna återgång som lärarkåren har i socialt afseende varit föremål för ganska mycket tillbakasettande, ett förhållande, som visserligen i våra dagar i åtskilliga afseenden, glädjande att nämna, blifvit väsentligt förändradt. I ekonomiskt hänseende är det dock fortfarande icke så, som det borde vara. För egen del är jag medveten om, att för närvarande pågår inom Sveriges lärarkår en sträfvan att få en ny och mera tillfredsställande löne reglering åvägabragt, och att det icke torde dröja länge, innan en framställning härom kommer till Kungl. Maj:t och kanske äfven till Riksdagens kännedom. För min del anser jag en sådan vara nödvändig, om det verkligen skall blifva så, som det bör vara, nämligen att undervisningen bedrives på ett fullt tillfredsställande sätt. Lefnadskostnaderna stiga, och detta har naturligtvis haft till följd, att lärarne, om de icke skola lefva i celibat, få allt mer och mer ökade utgifter för sina familjer. Hur skola de kunna få penningar till dessa ökade utgifter? Jo endast och allenast genom att undervisa från morgon till kväll, snart sagt utan ledighet! Tro herrarna, att undervisningen vinner på detta och att den utbildning, som ungdomen får i skolan, blir sådan, som den borde vara, om man

icke har lärare, som med friskt mod och utan att vara uttröttade af sträfsamt arbete handleda denna ungdom? *Om utsträckt rätt för manliga ämneslärare vid vissa läroverks att kvarstå i tjänst.*

För min del står jag icke på herr Bellinders ståndpunkt, ehuru jag skrivit under en petition i saken för att icke taga afstånd från den kår, jag tillhör. Jag har den mening, att lärarne borde pensioneras mycket tidigare än vid 65 års ålder. Jag anser, att läroverkens intresse fordrar deras pensionering redan vid 60 lefnadsår och efter 35 tjänstår. Detta är maximum enligt min åsikt. Man håller ju före, att folkskollärarne skola befrias från sina göromål vida tidigare än elementarlärarne, eller vid 55 lefnadsår och 30 tjänstår. Detta är för dem medeltalet. Hvarför skall man då af elementarlärarna fordra en så mycket högre lefnadsålder, såsom för närvarande är fallet, och hvilken man nu ifrågasätter skulle bli ännu högre? — Det är en bra klen tröst att säga, att elementarlärarna ha det så bra, ty de ha så långa ferier, flera månaders ledighet om året! Men, mina herrar, man lefver icke blott på ledighet, utan man måste också ha något att föda sig med under ledigheten, och på sommaren finnas icke samma tillfällen till biförtjänster som under terminerna.

Jag rekommenderar alltså för framtiden en lönereglering för elementarlärarna i drottning Kristinas och Axel Oxenstiernas anda, och jag rekommenderar också en nedsättning i deras tjänstetid från den nu stadgade till en vida lägre.

Jag skall emellertid icke framställa något yrkande. Jag har blott velat uttala den åsikt, jag här framfört, men om jag lefver nästa år, så är jag alldeles på det klara med, att jag kommer att väcka en motion i den riktning, jag nu antydt.

Herr Bellinder: Jag skulle endast önska svara två af de ärade talare, som uppträdt efter mig med ett par ord, nämligen den ärade utskottsledamoten, herr von Stapelmohr, hvilken ansåg, att läroverken skulle komma att bli i hög grad lidande, om motionen bifölles, och en ärad kollega inom lärarekåren, herr Hernlund. Herr von Stapelmohrs farhågor äro, såsom jag i ett föregående yttrande sökt visa, skäpligen ogrundade. Herr Hernlund icke blott motsatte sig, att lärarna skulle enligt motionen få tjänstgöra öfver 65 år utan ville till och med, att de skola afgå vid 60 års ålder. Ja, man kan hafva hvarje-handa önskemål på detta område, men det tjänar till ingenting att tala om dem i detta sammanhang, liksom icke heller om löneregleringsfrågan, och jag hemställer till den ärade talaren själf, huruvida han gjort den sak motionen afser att gagna en tjänst genom sitt anförande. Och jag vet ej, hur jag skall kunna förena detta med en mig tillsänd skrifvelse, med gillande af och instämmande i min motion, undertecknad af 19 af nya elementarskolans lärare och främst bland dem och utan någon reservation af rektor Hugo Hernlund. Men herr Hernlund måtte ha ändrat åsikt sedan i mars månad, då han undertecknade denna skrifvelse.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med

afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 14—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
vissa anslag
under
pensions-
staten.*

Punkten 18.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att samtliga de anslag under pensionsstaten, i afseende å hvilka förändring icke blifvit i hittills föredragna punkter af utlåtandet ifrågasatt, måtte i 1911 års rikstat upptagas med oförändrade belopp.

Friherre von Schwerin: Då bankoutskottet fått den 3 maj till sig remitterad Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till pensioneringen af den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, och då ett tillstyrkande af denna proposition kan föranleda ändring i den nu förevarande staten, så vill jag anhålla, att herr talmannen måtte framställa proposition på återremiss af den föreliggande punkten.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter föreliggande punkt visades åter till utskottet.

Punkterna 19—58.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.*

Punkten 59.

Uti punkt 59 under tionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund *Nils Andersson* måtte från och med månaden näst efter den, i hvilken han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 500 kronor årligen.

Utskottet hade på uppgiåna skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag måtte på det sätt bifallas, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund *Nils Andersson* ägde från och med månaden näst efter den, i hvilken han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af fyrahundra kronor årligen.

Reservation hade afgifvits af herrar *Christiernson* och *Thylander*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte medgifva, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund *Nils Andersson* skulle äga från och med månaden näst efter den, i hvilken han blefve entledigad från sin

vaktmästarsyssla, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af femhundra kronor årligen.

*Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.*

(Forts.)

Herr Juhlin: Vederbörande rektor har liksom läroverksöfverstyrelsen tillstyrkt, att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Lund Nils Andersson skulle beviljas en pension på 500 kronor. Statskontoret har på goda skäl tillstyrkt samma framställning, och Kungl. Maj:t har för Riksdagen framlagt förslag om beredande af pension åt honom å detta belopp. Nu har bankoutskottet på den föreslagna pensionen prutat af 100 kronor af det skälet, att Andersson endast under jämförelsevis kort tid innehaft ordinarie anställning. Förhållandet är, att mannen, som nu är 72 år gammal, tjänstgjort vid läroverket i 31 år, ehuru visserligen icke mera än något öfver 15 år såsom ordinarie vaktmästare.

För min del kan jag icke vara med om att på de grunder, bankoutskottet anfört, afpruta 100 kronor på den föreslagna pensionen, och jag erinrar om, att statskontoret på aldeles motsatta grunder mot bankoutskottet tillstyrkt det högre beloppet.

Jag ber därför att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen, som går ut på, att Andersson må i pension erhålla 500 kronor om året.

Herr vice talmannen: Jag får be herrarna vara så goda och bevilja vaktmästaren Andersson, såsom här af Kungl. Maj:t föreslagits, en pension på 500 kronor om året.

Herr statsrådet Lindström: Jag skall be att få förorda Kungl. Maj:ts förslag.

Saken är i korthet den, att när vaktmästare bruka få pension af staten, sättes i allmänhet summan till 500 kronor per år. Detta är normalbeloppet. Nu är det så med denne vaktmästare, såsom också upplysts, att han tjänstgjort i 31 år men endast 15 år såsom *ordinarie* vaktmästare, och det är på den grund bankoutskottet nedsatt det åskade pensionsbeloppet med 100 kronor.

Jag var, såsom jag anfört i propositionen, en smula tveksam, huru jag skulle göra i detta fall, men hvad som för mig afgjorde, att jag kom att tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande framställning, det var följande grunder. Enligt den civila pensionslagen får man för pension beräkna tjänstår äfven för den tid, man innehaft extra ordinarie tjänst. Således kan en docent med mycket obetydlig tjänstgöringsskyldighet eller en amanuens med en tjänstgöringsskyldighet af endast ett par timmar per dag, eller kanske ännu mindre, få räkna denna tid såsom pensionsår. Nu har denne vaktmästare tjänstgjort såsom biträde åt den ordinarie vaktmästaren omkring 16 år och någon tid däraf varit hans vikarie. Skulle pensionslagen i öfrigt ha varit tillämplig på denne vaktmästare, så hade han vid pensionsberäkningen fått räkna sig till godo dessa år, han tjänstgjort som biträdande vaktmästare. Detta var det första skälet, som gjorde, att jag ansåg mig böra förorda det högre beloppet. Det andra skälet är det, att mannen är 72 år; han är en sjuklig gammal gubbe, som mänsk-

Angående
pension åt
vaktmästaren
N. Andersson.

(Forts.)

ligt att döma icke har så många år kvar att lefva. Äfven om man ger honom 500 kronor per år, blir det icke något stort belopp, staten får vidkännas för hans pensionering. Han tror nu, att han skall få 500 kronor, när »kungen har förordat det», och jag tycker, att det vore hårdt, om han skulle bli gäckad i sina förhoppningar.

Jag tror, att herrarne, äfven om herrarne icke anse, att mina resonemang äro så starka, skola kunna medgifva, att man med hänsyn till den ringa summan kan låta hjärtat tala.

Friherre von Schwerin: Jag ber att få taga fasta på herr statsrådets sista ord, att hans resonemang icke varit så vidare starka. Vi voro också en smula tveksamma, när vi behandlade frågan i bankoutskottet. Men skälet för utskottets hemställan var egentligen det, att pensioner för vaktmästare anslås alltid till 500 kronor per år. Då emellertid denne man under en så lång tid icke varit vaktmästare i egentlig mening utan varit mera en gårdskarl, som gått och sopat och eldat, har man för framtiden velat undvika prejudikat på, att hvarje person, som till äfventyrs hjälpt till vid ett läroverk, skulle kunna med utsikt till framgång begära 500 kronor per år i pension. På andra ställen få dylika befattningshafvare nöja sig med 300 kronor. Af dessa skäl har utskottet minskat beloppet till 400 kronor. Men jag får förklara, att jag icke har något vidare emot, om herrarna taga den högre summan. Medkammaren har medgifvit 500 kronor, och icke skola vi väl ställa till gemensam votering för 100 kronor!

Herr statsrådet Lindström: Efter bankoutskottets ordförandes sista anförande skall jag be att få afstå från vidare yttrande.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt annat yrkande ej framstälts, än att Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställning skulle bifallas.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—67.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Angående
pension åt
domän-
intendenten
M. F. Rodhe.

Kungl. Maj:t hade i en den 8 april 1910 till Riksdagen aflaten proposition (nr 155) föreslagit Riksdagen medgifva, att domänintendenten i Skaraborgs län f. d. kaptenen *Magnus Fredrik Rodhe* måtte

från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domänintendent komme att efter den 20 juli 1910 upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,000 kronor.

*Angående
pension åt
domän-
intendenten
M. F. Rodhe.
(Forts.)*

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att domänintendenten i Skaraborgs län, f. d. kaptenen Magnus Fredrik Rodhe skulle från och med månaden näst efter den, hvarunder hans förordnande såsom domänintendent kommer att efter den 20 juli 1910 upphöra, äga under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af ett tusen femhundra kronor.

Reservation hade afgifvits af friherre *W. G. von Schwerin*, herr *I. E. G. Svensson*, greve *Axel H:son Wachtmeister* samt herrar *E. R. W. Hedenstierna*, *L. P. Mallmin*, *G. S. Neiglick* och *J. E:son Ekman*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Hedenstierna: Då jag icke kunnat följa utskottet i det föreliggande förslaget utan förenat mig i den vid punkten afgifna reservationen af ledamöter från bägge kamrarna, skall jag be att få yttra några ord i all korthet.

Domänintendenten Rodhe, som nu uppnått en ålder af 67 år, har hos Kungl. Maj:t anhållit att vid sin afgang från domänintendentsbefattningen i Skaraborgs län, som han innehaft sedan år 1884, eller i 26 år, få sig tillerkänd pension. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län har, med vitsordande att Rodhe i utöfningen af sin tjänst i förening med framstående skicklighet ådagalagt ett synnerligt intresse och på ett förtjänstfullt sätt fullgjort sina åligganden, tillstyrkt en pension på 3,000 kronor om året. Domänstyrelsen har i ärendet afgifvit yttrande, därvid styrelsen, med instämmande i det af Kungl. Maj:ts befallningshafvande beträffande Rodhes tjänstgöring lämnade vitsordet, jämväl för sin del tillstyrkt ett pensionsbelopp af 3,000 kronor. Statskontoret, som äfven afgifvit underdånigt utlåtande, har icke ansett sig böra i det föreslagna pensionsbeloppet ifrågasätta någon minskning.

När ärendet sedermera kom till Kungl. Maj:t, föreslog Kungl. Maj:t en pension på endast 2,000 kronor. Detta Kungl. Maj:ts förslag väckte naturligtvis ganska stor förstämning hos många, som ägde närmare kännedom om Rodhes framstående duglighet såsom domänintendent. Men än större förstämning uppstod, när bankoutskottet ytterligare nedsatte pensionsbeloppet till 1,500 kronor.

Det är ju visserligen sant, att domänintendenterna icke innehafva sina befattningar på ordinarie stat, och att de således icke äga någon rätt till pension, men Riksdagen har vid tvenne tillfällen uttalat den mening, att domänintendenter, som under en längre tid med duglighet fullgjort sina åligganden, skulle kunna påräkna pension af statsmedel. Riksdagen har också beviljat tvenne afgående domänintendenter pension, båda gångerna med 2,000 kronor per år, nämligen år 1902 och

Angående pension åt domänintendenten M. F. Rodhe. år 1905. Således kan man säga, att principen om pension för domänintendenterna i sådana fall, som det nu föreliggande är gillad.

Det gäller alltså här endast beloppet af denna pension. Om jag då gör en jämförelse mellan de domänintendenter, som förut beviljats pension, och domänintendenten Rodhe, så finner jag, att Rodhe tjänstgjort i ett af rikets största län. Han har således haft en större och ansvarsfullare befattning än dessa bägge domänintendenter, som förut beviljats pension. Riksdagen har emellertid i dessa bägge fall medgifvit ett pensionsbelopp på 2,000 kronor för hvardera och därför anser jag, att det skulle vara orättvist mot en så förtjänt man som domänintendenten Rodhe, om han skulle nu tillerkännas en lägre pension än de bägge andra domänintendenterna. Jag vill hoppas, att kammaren ser saken på samma sätt och beviljar Rodhe en pension på 2,000 kronor.

I förhoppning om detta tager jag mig friheten yrka afslag på utskottets förslag och bifall till den reservation, som vid punkten är afgifven af 7 af utskottets ledamöter, hvilken reservation sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve Wachtmeister, Axel: Då äfven jag reserverat mig vid denna punkt, skall jag be att med några ord få ange skälen, hvarför jag så gjort, och hvarför jag tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Utskottets majoritet har visserligen ansett, att någon pension bör tilldelas domänintendenten Rodhe, men har utskottet velat nedsätta det af Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, eller 2,000 kronor, till 1,500 kronor. Såsom skäl för denna nedsättning har utskottets majoritet anfört, att Rodhe icke under sin tjänstetid betalat pensionsavgifter för det pensionsunderlag af 2,000 kronor, hvilket bort för honom beräknas. Jag vill härpå svara, att domänintendenternas inkomster för tjänsten till så stor del utgöras af rese- och traktamentsersättning, som enligt tredje klassen i resereglementet utgår till dem, att i detta fall, då lönen utgått med 3,000 kronor, pensionsunderlaget väl skulle ha kunnat beräknas till öfver 2,000 kronor. Men jag har icke velat fästa mig så mycket vid detta. Hufvudskälet, hvarför jag och mina medreservanter beslutat oss för att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, har varit det, att Riksdagen år 1902 åt domänintendenten Borgström och år 1905 åt domänintendenten Ljungbeck beviljat pension, i bägge fallen med 2,000 kronor, under det att det årsarfvode, som tillkommit Borgström vid afskedstagandet varit 2,800 kronor, och det som tillkommit Ljungbeck, vid samma tid varit 2,500 kronor. Den lön, som tillkommit dessa, har således i bägge fallen varit lägre än den, som Rodhe haft. Bägge dessa hafva tjänstgjort i län, där kronans domäner varit af långt mindre betydelse, än de äro i det län, som det här är fråga om, nämligen Skaraborgs län. Af en på detta område sakkunnig ledamot i utskottet lämnades den upplysningen, att domänintendentstjänsterna i regeln äro bisysslor, och att deras innehafvare äga tillfälle till annat arbete, utom hvad angår domänintendenturerna i Skaraborgs och Östergötlands län. Då är det väl icke rimligt, att Riksdagen åt denne domänintendent, som afgår från en af de mest

kräfvande af dessa befattningar men under för öfrigt fullt liknande omständigheter som de bägge andra domänintendenterna, beviljar en lägre pension än den, Riksdagen förut beviljade åt dessa domänintendenter, som afgått från betydligt mindre kräfvande befattningar.

Ett bidragande skäl, hvarför utskottsmajoriteten icke velat tillstyrka ett belopp af 2,000 kronor, har varit farhåga, att man, genom att gång på gång gifva domänintendenter pension på detta belopp, skulle fastslå, att 2,000 kronor om året bör en domänintendent ha i pension. Någon sådan farhåga behöfver man emellertid icke hysa. Riksdagen får ju pröfva hvarje fall särskildt och värdesätta de olika grunderna för hvarje pension, men att vid pröfningen gå till väga såsom utskottets majoritet här gjort, synes mig icke vara med billighet och rättvisa förenligt.

Jag yrkar därför bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid föreliggande punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 69.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 70.

Kungl. Maj:t hade uti en den 8 april 1910 till Riksdagen aflåten proposition (nr 157) föreslagit Riksdagen medgifva, att kommissionslandtmätarna *Fredrik Theodor Petersson* och *Anders Wilhelm Sandberg* måtte, enhvar från och med månaden näst efter den, hvar under afsked från kommissionslandtmätarbefattningen blifve honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig tilläggspension af 400 kronor utöfver den pension, som enligt gällande stadganden om kommissionslandmätares pensionsrätt kunde tillkomma honom.

Angående tilläggs-pension åt kommissionslandtmätarna F. Th. Petersson och A. W. Sandberg.

Utskottet hade på anfördt skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af friherre *W. G. von Schwerin*, herrar *L. E. G. Scensson* och *K. I. von Stapelmohr*, greve *Axel H:son Wachtmeister* och herr *L. P. Mallmin*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet *Nylander*: Genom den af Riksdagen beslutade och från och med detta ars ingång genomförda omorganisationen af landtmäteristaten har den ekonomiska ställningen blifvit i afsevärd

Angående tilläggs-pension åt kommissions-landtmätarne F. Th. Peters-son och A. W. Sandberg.
(Forts.)

mån försämrade för de kommissionslandtmätare, hvilka på grund af sin ålder ansetts icke kunna förordnas till distriktslandtmätare. Detta är ett förhållande, som äfven bankoutskottet i sin motivering till denna punkt särskildt framhållit. Denna försämrade ställning beror emellertid icke uteslutande därpå, såsom utskottet omnämner, att landtmäteritaxan blifvit sänkt, hvarigenom ersättning för hithörande arbeten minskats med omkring 30 å 40 procent, utan äfven därpå, att genom den nu skedd distriktsindelningen tillfällena till erhållande af arbetsförtjänst blifvit för dessa obefordrade kommissionslandtmätare i afsevärd grad inskränkta. De äga nämligen numera icke rättighet att, såsom förut, söka och emottaga förrättningar hvar som helst i landet. Förrättningar inom ett distrikt skola nämligen hädanefter i allmänhet utföras af därstädes stationerade distriktslandtmätare.

Nu är det tvenne gamla kommissionslandtmätare, nämligen Fredrik Theodor Petersson samt Anders Wilhelm Sandberg, hvilka, helt ofrivilligt, kommit i detta ogynnsamma läge. De äro respektive 69 och 68 år gamla, och hafva oförvitligt tjänstgjort och arbetat inom landtmäteristaten, en hvar under nära 46 år. Visserligen äro de nu berättigade till en pension på 1,600 kronor, men gifvet är, att om förhållandena icke hade ändrats utan fått vara så, som de förut varit, hade dessa personer kunnat genom sitt arbete förtjäna betydligt mera, än hvad de efter nuvarande landtmäteritaxa och öfriga bestämmelser hafva möjlighet till.

Jag kan därför icke finna annat, än att det vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande, om dessa bägge gamla landtmätare erhöle en liten tilläggs-pension på 400 kronor hvar, såsom åtminstone någon ersättning för den minskade arbetsförtjänst, som genom statens egna åtgöranden förorsakats dem. Samtliga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, ha också vitsordat det fullt rättmätiga uti, att ett pensionsbelopp af tillsammans minst 2,000 kronor, blir en hvar af dem beviljad. Landtmäteristyrelsen har till och med ansett, att de borde ha en pension på 2,400 kronor.

Hade dessa tvenne kommissionslandtmätare af Kungl. Maj:t utnämnts till distriktslandtmätare i samband med den stora omregleringen den 31 december sistlidet är, så hade de redan nu varit berättigade till en pension på 2,400 kronor om året. Jag kan nämna, att det finnes en till distriktslandtmätare befordrad kommissionslandtmätare, hvilken visserligen är 4 å 5 år yngre än nu ifrågakarande kommissionslandtmätare, men som på grund af sin ålder troligen kommer att afgå under nästa år, och som då är berättigad att erhålla en pension på 2,400 kronor, alltså 400 kronor mer än Kungl. Maj:t i dessa bägge fall ansett sig böra ifrågasätta.

Något prejudikat för framtiden kan ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke komma att medföra, ty enligt hvad som meddelats mig, finns det icke några flera kommissionslandtmätare, som med dessa kunna jämföras, och som skulle kunna komma i fråga till erhållande af dylik tilläggs-pension.

Det enda skäl, som utskottsmajoriteten anfört för sitt afstyrkande af Kungl. Maj:ts proposition, eller att dessa landtmätare uppnått så hög ålder, den ena öfver 69 och den andre snart 68 år, detta skäl

synes mig snarare tala för bifall, ty ju äldre man blir, desto mindre är man i stånd att kunna skaffa sig arbetsförtjänst och desto mera torde man behöfva statens hjälp.

Öfvertygad såsom jag är, att denna kammare välvilligt behjärtar de af mig anförda omständigheterna, vågar jag hysa den lifliga förhoppningen, att kammaren skall biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Angående tilläggs-pension åt kommissionslandtmätarne F. Th. Petersson och A. W. Sandberg.
(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Axel: Efter det anförande, som hölls af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, skall jag fatta mig ytterst kort.

Det synes mig alldeles tydligt, att rättvisa och billighet kräfva, att Kungl. Maj:ts förslag vinner bifall i kammaren. Jag skall därjämte endast tillägga några ord.

Tjänstdugligheten vid hög ålder är något i hög grad individuellt. Den ene är vid 68 års ålder vid full vigör, en annan har då fått sin arbetskraft nedsatt. Efter hvad som i utskottet upplysts, äro dessa båda kommissionslandtmätare vid goda krafter. Då står det fast, att de skulle komma att utan vederlag från Riksdagens sida praktiskt taget afskåras från möjligheten att utöfva sitt yrke och däri praktisera. Men de hafva fullmakt att så göra och hafva haft skäl att antaga, att de skulle få fortfara därmed, så länge krafterna stå dem bi.

Det torde då vara obilligt att utan något litet vederlag tvinga dem att taga afsked. Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag enligt reservationen.

Herr Fränckel: Det bär mig alltid emot, då jag skall yttra mig i pensionsfrågor för nedsättning i beloppen. Men här är det icke blott en pensionsfråga det gäller, när nu bankoutskottet yrkat, såsom herrarne kunna finna, afslag på Kungl. Maj:ts proposition, utan det är en svår fråga, som alltid föreligger, då det gäller att förändra en en gång fastställd pension. Saken är här den, att om dessa landtmätare nu taga afsked med pension, få de ett pensionsbelopp en hvar af 1,600 kronor. Då kan man fråga sig: hvarför skola de nu ha högre pension än den fastställda? Jo, svaras det, det kan finnas skäl, som tala härför, och ett sådant skäl skulle kunna föreligga, om här vore hos dessa personer några framstående egenskaper, som gjort sig gällande, eller om det hos dem funnes några ovanliga meriter, på grund hvaraf dessa tjänstemän borde, om jag så får säga, gratifieras utöfver det belopp, som de hafva rättighet till. Men om den saken talar icke landtmäteristyrelsen ett ord. Kungl. Maj:t har visserligen anfört, att genom den nya landtmäteritaxan ha de blifvit fräntagna någon inkomst, men detta skäl kan omöjligen här få vara afgörande, ty man kan förstå, att personer vid 68 resp. 69 års ålder icke kunna komma att mycket anlitas för landtmäterigörsmål. Saledes kan jag icke finna någon annan grund än att undersöka de särskilda tjänstemeriterna, och hvad då beträffar den ena af dessa personer, så känner jag icke till i hvad mån han haft några sådana särskilda meriter och handlingarna innehålla ingenting härom, men det har blifvit upplyst från kristianstadsbänken, att denne tjänsteman icke ens så uppfyllt sina

*Angående
tilläggs-
pension åt
kommissions-
landtmätarne
F. Th. Peters-
son och A. W.
Sandberg.
(Forts.)*

skyldigheter, att han förtjänar gratifieras. Tvärtom lär det vara upp-
lyst, att mannen i fråga blifvit åtalad för tjänstefel åtskilliga gånger.

Nu kan det hända, att den andre får lida för dennes skull. Men
jag säger ännu en gång: skall Riksdagen gå ifrån en så viktig princip
som att låta bli att ändra en fastställd pension, så bör man icke göra
detta utan att hafva skäl för en sådan åtgärd. Och när personerna i
fråga uppnått denna ålder, spelar det af Kungl. Maj:t anförda skälet
om deras minskade arbetsförtjänst blott liten roll.

På grund af de skäl, jag anfört, tror jag, att någon orsak icke
finnes att på detta sätt belöna personer, om hvilkas särskilda meriter
så liten upplysning kunnat vinnas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr tal-
mannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på
bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare
därpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla
Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr tal-
mannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja
besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och
anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å hvad bankoutskottet
i punkten 70 af dess utlåtande nr 20 hemställt, skall bifalla Kungl.
Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva
utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 38.

Punkterna 71—82.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Sedan herr talmannen aflägsnat sig och ledningen af kammarens
förhandlingar öfvertagits af herr vice talmannen, föredrogs ånyo och

företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 40, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 14 och 29 §§ i nämnda förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, *dels* en i anledning däraf väckt motion.

Genom en den 17 december 1909 dagtecknad proposition, nr 10, hvilken blifvit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen besluta, att 14 och 29 §§ af nämnda förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl skulle från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, erhålla förändrad lydelse af det innehåll, propositionen utvisade.

I sammanhang med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehåft en i anledning däraf inom Andra kammaren af herr *Knut Almqvist* väckt motion, nr 176, däri motionären, med instämmande af herrar *Ollas A. Ericsson, Hans Andersson, Ivan Svensson, G. Åkerlund, Wilh. Andersson, W. Lundin, C. J. Berggren, Gust. Odqvist, S. H. Kvarnzelius, C. G. Thor, J. Byström* och *Hans von Horn*, hemställt,

att Riksdagen måtte besluta, att till § 29 i kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 fogas ett 4:de moment af följande lydelse:

Därest inom socken å landet rätt till försändning af öl, hvarom i 14 § sägs, utöfvas och det visar sig, att därigenom främjas oloflig försäljning af maltdrycker eller oordningar eljest föranledas, äger Konungens befallningshafvande efter därom af vederbörande kommunalnämnd eller kommunalstämma gjord framställning rätt att förbjuda den, som försändningen besörjer, äfvensom där omständigheterna därtill föranleda den försäljare, för hvars räkning försändningen äger rum, att inom socken vidare utöfva dylik rättighet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt:

1:o att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas, samt

2:o att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Beträffande utskottets hemställan under förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* från Södertälje, *Berggren, Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i See, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

Om rätt för Konungens befallningshafvande att i visst fall förbjuda försändning af öl på rekvisition.

Om rätt för att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagen inkomma med Konungens förslag till sådan ändring i kungl. förordningen den 9 juni 1905 befallnings- angående försäljning af vin och öl, att vissa i herr Knut Almqvists hafvande att motion omförmåla olägenheter, som i socken på landet kunde uppstå i vissa fall förbjuda försändning af maltdrycker, som omförmålades i 14 § af nyssnämnda förordning, måtte kunna förebyggas. öl på rekvisition.

(Forts.)

Grefve Spens: Med afseende på denna punkt anser jag i likhet med reservanterna, att afsevärda olägenheter förekomma å landsbygden genom den försäljning af maltdrycker, som nu äger rum i enlighet med 14 § i ölförsäljningsförordningen, d. v. s. genom kringvändande af öl på rekvisition, och motionärerna synas ha rätt, då de säga, att de i någon mån skärpta bestämmelserna, som år 1905 vidtogos i samma paragraf, hafva visat sig icke tillfylllestgörande, där bryggarna eller deras utkörerare velat kringgå lagen.

Till fabriksamhällen i närheten af städerna och andra platser, där bryggerier finnas, utsändas regelbundet ölvagnar, särskildt sådana dagar, då arbetarna uppbära sin aflöning. Den, som kringkör ölet, skall enligt nyssnämnda 14 § i ölförsäljningsförordningen medföra en förteckning å samtliga rekvirenterna, och denna förteckning skall vara underskrifven af säljaren eller hans befullmäktigade ombud. Dessa förteckningar äro emellertid ofta af en rätt egendomlig beskaffenhet. Ofta äro de upprättade af ombud, som säljaren har på den plats, dit ölet utsändts. En del af namnen å förteckningen utgöres af sådana personer, som i allmänhet bruka köpa öl, då ölvagnarna komma ut. De äro kanske tillfrågade af ombudet, om de för en lång tid framåt vilja hafva med af det öl, som utkommer med ölvagnarna. Jag har på en plats sett förteckningar, där en rekvirent begärt ett mycket stort antal flaskor, jag vill minnas, att det var 80 stycken eller måhända ett tiotal mindre, och då ölvagnarna utsändas till denna plats ett par gånger i veckan, kan man lätt tänka sig, att rekvirenten ej skulle behålla alla flaskorna för egen del. Något straff för tillhandagående åt allmänheten med anskaffande af maltdrycker finnes icke stadgadt. Däremot är dylikt straff bestämdt för dem, som tillhandagå med anskaffande af brännvin. Emellertid inträffar ofta, att förteckningen är af den beskaffenhet, att åtal kan äga rum. Straffet är dock då så ringa — första gången någon dömes, blott böter från 10 till 50 kronor — att öltillverkaren kan finna med sin fördel förenligt att betala böterna för ölutköreraren och sedan när han riskerar, att böterna för samma ölutkörerare blifva förhöjda, skicka ut en annan utkörerare.

För att råda bot på detta, har nu herr Almqvist i Andra kammaren med instämmande af 12 andra ledamöter i samma kammare, däribland herrar Hans Andersson i Skifarp och Ivan Svensson i Skyllberg, föreslagit ett stadgande af följande lydelse:

»Därest inom socken å landet rätt till försändning af öl, hvarom i 14 § sägs, utöfvas och det visar sig, att därigenom främjas oloflig försäljning af maltdrycker eller ordningar eljest föranledas, äger Konungens befallningshafvande efter därom af vederbörande kommunalnämnd eller kommunalstämma gjord framställning rätt att förbjuda den, som försändningen besörjer, äfvensom där omständigheterna därtill föranleda

den försäljare, för hvars räkning försändningen äger rum, att inom socken vidare utöfva dylik rättighet.»

I formellt hänseende är, på sätt reservanterna framhållit, detta förslag bristfälligt och i behof af komplettering och därjämte bör straffbestämmelse för öfverträdelse af meddeladt förbud stadgas, men i själfva saken är motionen enligt min mening befogad.

Utskottet har sagt — å sidan 5 i betänkandet — att motionärens förslag, för så vidt detsamma afser tillverkare, kan innebära ett under många förhållanden afsevärdt ingrepp i dennes rätt. För min del anser jag, att ett dylikt ingrepp icke behöfver inträffa, om bryggarna noga tillse, att deras ombud och ölutkörare handla enligt lagens mening. Men om bryggarna icke se till detta, då böra de få finna sig i, att inskränkningar göras i deras försäljningsrätt.

Utskottet säger vidare i sista punkten på 5:te sidan i betänkandet följande:

»Med afseende å de fall, då försändande på rekvisition af ifrågasvarande drycker sker af den, som på grund af särskildt tillstånd äger rätt att försälja dem, vill utskottet erinra, att det enligt gällande lagstiftning står vederbörande till buds dels att i försäljningsrättigheten föreskrifva för särskilda fall erforderliga inskränkningar, dels ock att under i förordningen angifna förutsättningar förbjuda rörelsens fortsatta bedrivande. Är fråga om sådant endast tills vidare meddeladt tillstånd, som endast afser försäljning till afhämtning, kan detsamma när som helst återkallas.»

Det torde dock så godt som aldrig förekomma, att de, som hafva sådana försäljningsrättigheter, kringstända öl å landsbygden, och i stad torde icke någon olägenhet uppkomma däraf, att öl kringständes till kunder. Utskottets yttrande i denna del torde därför sakna all praktisk betydelse.

På grund af hvad jag nu anfört skall jag tillåta mig att yrka bifall till herr Widéns m. fl. reservation och sålunda hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagen inkomma med förslag till sådan ändring i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, att de i motionen omförmälda olägenheter, som i socken på landet kunna uppstå af sådan försändning af maltdrycker, som omförmäles i 14 § af nyssnämnda förordning, må kunna förebyggas.

Herr Håkanson, Ernst: Utöfver de skäl, som i utskottets utlåtande äro anförda, skall jag endast tillåta mig påpeka, att om Riksdagen bifaller första punkten, skulle en tillverkare kunna förbjudas all försäljning till afhämtning från tillverkningsstället. Skulle man då enligt motionärens yrkande äfven förbjuda honom försäljning af öl i kringliggande socknar, så vore följden, att han icke kunde få sälja alls. Då ingen afsättning af tillverkningen blefve möjlig, så blefve rätten att tillverka öl för honom värdelös.

Nu kunde ju detta vara, om icke billigt, så åtminstone rättvist, för den händelse man kunde göra tillverkaren ansvarig för de oordningar, som uppkomma uti socknen till följd af att personer förtära

*Om rätt för
Konungens
befallnings-
hafvande att
i vissa fall
förbjuda för-
sändning af
öl på rekvisi-
tion.*

(Forts.)

Om rätt för öl, som är köpt från det bryggeriet. Men utskottet har icke kunnat finna, att tillverkaren i allmänhet kunde vara ansvarig därför. När tillverkaren skickat ut ölet och försäljaren lämnat det ifrån sig, kan tillverkaren svårligen kontrollera, att icke oordningar i följd af förtäring af ölet uppstår. Följden blir, om motionen bifalles, att ett bryggeri icke får försälja öl inom socknen under en tid, men andra bryggerier kunna under samma tid skicka dit öl till försäljning, i följd hvaraf oordningar uppkomma. Det är väl icke troligt, att mindre oordningar skulle uppkomma genom förtäring af det ena bryggeriets tillverkningar än af det andras.

Vid en så långt framskriden tid skall jag icke längre uppehålla kammaren, utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets betänkande.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i föreliggande utlåtande afgifna hemställan samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Om skärpta villkor för anläggning och drifvande af nytt bryggeri m. f. liksom inrättningar.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 4 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 41, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan förändring i gällande förordning angående utvidgad näringsfrihet, att tillstånd erfordras för anläggning eller utvidgning af bryggeri eller vinfabrik.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 116, hade herrar *Ernst Beckman, K. G. Gez. von Schéele, Robert Johansson, Oskar Berg, J. Byström, Bernhard Eriksson, Jakob Pettersson* och *Johan Ericsson* hemställt,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke den förändring borde vidtagas i kungl. förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, att såsom villkor för anläggning och drifvande af nytt bryggeri eller bryggerifilial eller vinfabrik, så ock för utvidgning af dylik industriell anläggning, uppställdes det särskilda villkor, att tillstånd därtill på ansökan meddelats af Konungens befallningshafvande, som skulle vara skyldig öfver ansökningen inhämta yttrande af magistrat och stadsfullmäktige eller allmän rådstuga i stad samt af kommunalnämnd och kommunalstämma på landet, samt att dylikt tillstånd icke skulle kunna af Konungens befallningshafvande meddelas, därest ansökningen därom blifvit afstyrkt, i Stockholm af stadsfullmäktige samt å annan ort af båda de kommunala myndigheter, som i ärendet hörts.

Utskottet hade på åberopade skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* från Södertälje, *Berggren, Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i See, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida för anläggning af bryggeri eller vinfabrik måtte erfordras tillstånd af Konungens befallningshafvande efter inhämtande af vederbörande kommunala myndigheters till- eller afstyrkande yttrande i enahanda ordning, som sågs i 7 § 3 och 4 mom. af kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, därvid äfven borde tagas i öfvervägande, i hvad mån detta borde gälla äfven för mera betydande utvidgning af förutvarande dylik anläggning, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda.

Om skärpta villkor för anläggning och driftvande af nytt bryggeri m. fl. liknande inrättningar.
(Forts.)

Grefve Spens: Den ifrågavarande motionen är grundad på ett uttalande, som gjorts af den länsstyrelse, som jag tillhör, i dess utåtande öfver den riksdagsskrifvelse, som föranledt den nyss behandlade kungliga propositionen, och jag skall därför be att få yttra några ord.

Länsstyrelsens utåtande är fullständigt refererat i utskottsbetänkandet, och jag skall däraf nu endast framhålla, att länsstyrelsen anser, att det lokala veto, som kommunalstämman och kommunalnämnden nu hafva i afseende å rusedrycksförsäljning, då de äro af samma mening, bör göras så effektivt som möjligt. Detta redan befintliga lokala veto synes mig, om det blefve fullt effektivt, vara långt bättre än det lokala veto, som under de senare åren flera gånger föreslagits i Riksdagen, men som Första kammaren städse afslagit och som skulle medföra ett helt och hållet nytt omröstningssätt, ett referendum till hvarje myndig man och kvinna.

Det största hindret för ett effektivt lokalt veto synes emellertid ligga i bryggeriernas försäljningsrätt. Försäljning af brännvin förekommer nämligen numera knappast å landsbygden i större delen af vårt land, och sedan den nya kommunala rösträtten trädte i kraft, torde äfven snart brännvinsförsäljning upphöra i den ena mindre eller medelstora staden efter den andra. Äfven från ölförsäljningen har en mängd kommuner på landet sökt frigöra sig. Men bryggeriernas försäljningsrätt inom kommunerna är oåtkomlig för det lokala vetot. I flera kommuner hafva bryggerier anlagts, sedan kommunerna tillämpat sitt lokala veto i afseende å all annan ölförsäljning. Att ett sådant förhållande får äga rum, synes mig icke vara riktigt.

Herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet har till det statsrådsprotokoll, som åtföljt den nyss behandlade kungl. propositionen, yttrat, att faran för anläggning af filial — eller småbryggerier å landsbygden numera, sedan maltskatten blifvit så betydligt förhöjd, vore i det närmaste utesluten. Ja, detta må nu vara, men äfven om det ej skulle bära sig att hädanefter anlägga småbryggerier eller små filialer på landsbygden, kan med nutidens goda kommunikationer ett stort bryggeri mycket väl bära sig vid ett stations-sambälle å landsbygden och därför mycket väl också blifva anlagd där, och ett mindre bryggeri på en sådan plats kan ombyggas till ett stort.

*Om skärpta
villkor för
anläggning
och drifvande
af nytt
bryggeri m. fl.
liknande
inrättningar.*

(Forts.)

Herr statsrådet har vidare anfört till statsrådsprotokollet, att om anläggning af bryggeri gjordes beroende på tillstånd, skulle återkallelse af sådant tillstånd icke kunna ske under samma enkla former som återkallelse af tillstånd till försäljningsrättighet. Nej, ett sådant tillstånd skulle naturligtvis icke alls återkallas! Bryggerinäringen kunde i detta afseende behandlas lika med en annan näring, nämligen krut- och dynamittillverkning. En fabrik för tillverkning däraf får icke anläggas annat än efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes tillstånd, sedan vederbörande lämnats tillfälle att yttra sig. Men icke kommer det i fråga att återkalla tillståndet, sedan fabriken väl blifvit anlagd.

Då utskottet icke åberopat andra skäl för sitt afstyrkande af motionen än hvad herr finansministern, på sätt jag nyss nämnt, anfört, torde jag med hvad jag nu yttrat jämväl hafva bemött utskottet.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen, som är afgifven af herr Widén m. fl., och hemställer, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida för anläggning af bryggeri eller vinfabrik må erfordras tillstånd af Konungens befallningshafvande efter inhämtande af vederbörande kommunala myndigheters till- eller afstyrkande yttrande i enahanda ordning, som sägs i 7 § 3 och 4 mom. af kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, därvid äfven bör tagas i öfvervägande, i hvad mån detta bör gälla äfven för mera betydande utvidgning af förutvarande dylik anläggning, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.

Herr Håkanson, Ernst: Då de af motionärerna anförda skälen, enligt hvad mig synes, äro tillräckligt vederlagda genom herr statsrådet och chefens för finansdepartementet i lagutskottets utlåtande intagna anförande, skall jag inskränka mig till att endast yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i nu föredragna utlåtande gjorda hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om skärpta
bestämmelser
för rätt att
i stad till
afhämtning
försälja
vin och öl.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 43, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 m. m.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 166, hade herrar *J. Byström* och *Oskar Berg* hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta

dels sådan ändring uti ofvannämnda kungl. förordning, att § 7 mom. 1 erhöle följande ändrade lydelse:

»Tillstånd att utskänka vin eller öl eller att till afhämtning försälja vin eller öl meddelas af Konungens befallningshafvande. Sådant tillstånd må, där ej nedan annorlunda stadgas, meddelas för ett eller flera, dock högst tre kalenderår.»

dels ett så lydande öfvergångsstadgande:

»Denna lag träder i kraft den 1 januari 1911; dock skall person, som erhållit tillstånd att tills vidare till afhämtning försälja vin, öl, visst slag af vin eller visst slag af öl, njuta denna rätt till godo intill utgången af år 1911.»

och *dels* att § 13 uti sagda kungl. förordning i följd häraf upphäffdes.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *Pettersson* i Södertälje, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i See, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte i anledning af ifrågavarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, att de bestämmelser, som nu gällde angående ordningen för meddelande af rätt till utskänkning af vin och öl, jämväl måtte blifva gällande i fråga om ordningen för meddelande af rätt att till afhämtning försälja dylika drycker.

Grefve Spens: Äfven i denna fråga kan jag icke dela den åsikt, som fått pluralitet inom lagutskottet.

Motionens hufvudsyfte är, att tillstånd till att *i stad* försälja vin och öl till afhämtning skall blifva beroende af den kommunala representationen på samma sätt som tillstånd att utskänka dylika drycker. Rätt att sälja vin och öl till afhämtning å landet är redan nu beroende af tillstyrkan från kommunalstämma och kommunalnämnd. Tillstånd till utskänkning i stad beviljas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande efter magistratens och stadsfullmäktiges hörande, och om bägge dessa myndigheter afstyrka ansökningsen, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke att meddela det sökta tillståndet. Tillstånd att i stad sälja vin och öl till afhämtning kan Kungl. Maj:ts befallningshafvande bevilja efter att blott hafva hört magistraten, oberoende af om magistraten tillstyrker tillståndet eller icke.

Lagutskottet har grundat sitt afstyrkande af motionen på tre skäl.

Det första skälet är, att det skulle medföra alltför stort besvär och tidsspillan åtminstone i de större städerna, om stadsfullmäktige skulle vara pliktiga att yttra sig öfver hvarje ansökan om rätt till försäljning till afhämtning.

Häremot vill jag blott erinra, att magistraten och vederbörande drätselkammare eller drätselnämnd skola naturligtvis utreda frågan om, hvilka ansökningar som böra beviljas. Därefter torde handlägg-

Om skärpta bestämmelser för rätt att i stad till afhämtning försälja vin och öl.
(Forts.)

*Om skärpta
bestämmelser
för rätt att
i stad till
afhämtning
försälja
vin och öl.
(Forts.)*

ningen i stadsfullmäktige ej taga afsevärdt lång tid eller göra så mycket besvär.

Det andra skälet är, att det endast i undantagsfall torde förekomma, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande emot magistratens afstyrkande beviljar dylik rättighet. Jag vet, att utskottet till stöd för detta sitt uttalande haft ett yttrande af en ledamot i utskottet, som är representant för en länsstyrelse. Men förhållandena äro, efter hvad jag har mig bekant, helt olika i andra län, och om ej Kungl. Maj:ts befallningshafvande går emot magistraten, kan, sedan beslutet öfverklagats, Kungl. Maj:t göra det. Jag skall be att få anföra ett fall från Jönköpings stad. Då 1905 års ölförsäljningsförordning första gången skulle tillämpas där, inkommo till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, efter hvad jag vill minnas, omkring 60 ansökningar om tillstånd att försälja öl till afhämtning. Af dessa tillstyrkte magistraten, såsom jag tror, 44 stycken, hvilka den ansåg böra i främsta rummet komma i åtanke, men afstyrkte de öfriga. Därvid anförde magistraten till stöd för sitt afstyrkande, att de återstående afhämningsrättigheterna icke voro för staden behöfliga. Kungl. Maj:ts befallningshafvande biföll magistratens hemställan och afslog de ansökningar, som magistraten afstyrkt. En af sökandena klagade emellertid, och Kungl. Maj:t ansåg, att tillräckliga skäl icke blifvit anförda för afslag, samt återförvisade ärendet till Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Då hördes magistraten ånyo, men den sade sig icke kunna anföra andra skäl för sitt afstyrkande af ansökningen, än den redan anført. Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade då ej annat val än att bevilja ansökningen, och sedan kommo så småningom de öfriga, hvilka fått afslag på samma skäl, och deras ansökningar måste nu bifallas. Det förefaller, som om i högsta instans den åsikt skulle hafva gjort sig gällande, att alla ansökningar om tillstånd att sälja öl till afhämtning borde beviljas, om blott ej anmärkningar kunna göras mot sökandens personliga lämplighet. Att göra dylika anmärkningar blir emellertid en grannlaga sak och följden är, att rättigheterna att sälja öl till afhämtning i stad äro många flera, än som behöfvas. Och erfarenheten visar, att de göra skada. En del utöfvas i utkanterna af städerna, där det är svårare för ordningsmakten att utöfva kontroll än i det inre af städerna, och en stor del sådana försäljare utgöras af matvaruhandlande eller andra småhandlande, hvilkas handel hufvudsakligen går ut på att försälja öl. Det är deras förnämsta inkomstkälla.

Utskottets tredje skäl är, att tillståndet kan när som helst återkallas, och att Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut därom ej får öfverklagas. Detta är en effektivare lagstiftning, säger utskottet, än den, som motionärerna vilja hafva.

Men, mina herrar, det är icke så lätt, som man skulle kunna tro, att återkalla en redan beviljad rättighet. Man måste därför hafva starka skäl, då det ju eljest gäller att tillfoga en enskild person en rättsförlust. Han har naturligtvis inrättat sig för att behålla rättigheten en längre tid.

För ett par dagar sedan visades för mig af en ledamot i Andra kammaren två utslag, hvilka utgöra stöd för detta mitt påstående. De

äro meddelade af en och samma länsstyrelse — icke Jönköpings länsstyrelse — och gälla samma person. Jag skall be att få med några ord relatera dem. Det första utslaget gafs år 1906 på enhällig framställning af stadsfullmäktige och magistrat i en stad på omkring 10,000 invånare om indragning af en afhämningsrättighet. Kungl. Maj:ts befallningshafvande afslog emellertid den begärda indragningen, och detta fastställdes af Kungl. Maj:t. Besvär hade nämligen anförts öfver befallningshafvandens utslag. Till stöd för indragningen hade de kommunala myndigheterna endast anført, att rättigheten vore obehöfelig och att försäljningslokalen vore till sin belägenhet olämplig. Sistlidne höst gjorde magistraten änyo framställning om indragning af samma rättighet. Framställningen biträdtes då af stadsfullmäktige och hade tillkommit på initiativ af kyrkoherden i staden, som ingifvit en skrifvelse därom till Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Såsom nytt skäl för den gjorda framställningen anfördes endast af magistraten, att magistraten ansåg, att försäljningen vore till skada för många. Kungl. Maj:ts befallningshafvande afslog emellertid indragningen änyo.

Af hvad jag nu anført framgår, att det icke är så lätt, som mången kunde tro, att återkalla ett en gång gifvet tillstånd, och jag anser, att motionärerna hafva rätt, då de säga, att det torde både för allmänheten och för den myndighet, som har att pröfva ansökningar om rätt att försälja vin och öl till afhämtning, vara lämpligast, att frågorna om tillstånd att sälja öl och vin till afhämtning och till utskänkning behandlas lika, och att sålunda bägge dessa slag af rättigheter beviljas för en tid af tre år med rätt för stadsfullmäktige och magistrat att, om de äro eniga, förhindra tillståndet.

På grund af hvad jag nu anført anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag, att Riksdagen måtte i anledning af ifrågavarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, att de bestämmelser, som nu gälla angående ordningen för meddelande af rätt till utskänkning af vin och öl, jämväl måtte blifva gällande i fråga om ordningen för meddelande af rätt att till afhämtning försälja dylika drycker.

Herr Håkanson, Ernst: Då de skäl, som anförts af lagutskottet i förevarande utlåtande, synas mig tillräckligt motivera ett afslag såväl å motionen som å reservationen, ber jag, herr vice talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i det nu föredragna utlåtandet afgifna hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Om skärpta bestämmelser för rätt att i stad till afhämtning försälja vin och öl.
(Forts.)

Herr *Östberg, Johan*, afgaf en motion, nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall.

Denna motion föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigationsskolorna samt fyra i ämnet väckta motioner,

nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 25 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående arfvoden åt en extra föredragande inom ecklesiastikdepartementet m. m.,

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rektorn vid realskolan i Oskarshamn J. V. Asplunds tjänstårsberäkning för uppflyttning i högre lönegrad,

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beloppet af arvode i visst fall åt vikarie för lektor vid högre lärarinneseminariet i Stockholm,

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svensk undervisning för svenska barn i London,

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm, samt

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för främjande af åtgärder till spridande af god och billig nöjesläsning; lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning af väckt motion om tillägg till 12 § lagen angående äganderätt till skrift den 10 augusti 1877; äfvensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för vissa laga skiften inom Juckasjärvi socken af Norrbottens län,

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar,

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord,

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor,

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra löjtnantsbostället Styrestad nr 1 i Östergötlands län,

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande af en lägenhet från förra jägmästarbostället Lättorp nr 1 i Kalmar län,

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra sergeantsbostället Slöta nr 12 Mossagården i Skaraborgs län,

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden, och

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp samt en i ämnet väckt motion.

Justerådes nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 5,35 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
